

NC-10.3.Religiefilosofie.

NC-10.3.2. p. 101 tot p. 200.

De godbevriende en gewetensvolle mens te midden van demonie.

Wie E. von Petersdorff, *Daemonologie, München, 1/11, 1956 / 1957*, leest, krijgt een nieuw licht op wat b.v. W.B. Kristensen over demonologie zegt. Zo I: 89 / 106 (*Die Menschenwelt*). Een katholiek standpunt.

1.-- De afvallige engelen door mensen te vervangen.

De mensen zijn ertoe bestemd de demonen te vervangen,-- de in de engelkoren ontstane leemten weerom op te vullen en zodoende de gedeeltelijke “ruina angelica” (ramp in de wereld der engelen) te herstellen.

Deze grondwaarheid (...) is één van de weinige uitspraken die zo goed als nooit aangevochten werd doch zowel door kerkvaders als theologen in zeldzame eenstemmigheid voorgestaan werd en wordt.

2.-- De afgunst der demonen.

De onstilbare haat der demonen en hun rusteloze vervolgingsdrang vinden zo de overtuigende reden in de exhaustieve nijd t.o.v. de mensen die zij “het hemelse kleinood dat zij zelf verloren”, niet gunnen,-- die zij dan ook met nooit aflatende aanvechtingen en bekoringen trachten te beletten dat de mensen niet, in de hemel, de plaats innemen waaruit zij verstoten werden

De ganse demonologie staat, sedert de schepping van de mens, in het teken van dit uit afgunst geboren gevecht van de demonen tegen het schepsel ‘mens’ en, sedert de eerste aanvang, is de mensheidsgeschiedenis één worsteling, met wisselend resultaat, om de verloren engelplaatsen in de hemel.

Met de bestendige afweer van de aanvallen der demonen,-- met de tijdelijke nederlagen en de definitieve overwinningen.

Opm.:-- Von Petersdorff voegt aan deze tekst het volgende toe: “Nu is het zeker niet zo dat de schepping van de mens pas na de afval der demonen door God beslist werd enkel om een vervanging daarvoor te scheppen of dat de mensen kortweg niet zouden geschapen zijn, indien de demonen niet afvallig geworden waren.

Wij staan hier weerom als blinden voor het mysterie van de schepping waarover niets nauwkeurigers geopenbaard is”.

Opm.:-- Men kan deze traditioneel-katholieke tekst als b.v. mythologie afwijzen. Eén ding is zeker: wie, zoals *Van der Leeuw, Phänomenologie d. Religion*, Tübingen, 1956-2, 773, zegt, “het fenomeen ‘religie’ (met “het heilige” erin) “in het eigen leven inschakelt”, zal mettertijd de waarheid van die ‘mythe’ ervaren.

De Bijbelse godheid en het demonische in de schepping.

God, in de Bijbel, bestuurt het heelal maar niet alleen. Verre Van. Het boek *Job b.v.* (1:6 (De godszone, d.i. hoge geesten); 2:1) heeft het in beeldspraak over Gods hofraad.

Lezen wij nu Theologische Summa van de H. Thomas van Aquino, V (Over het heelalbestuur), Antwerpen,

‘1939, 164v.. De gehele orde van het leiderschap (*opm.*:-- over het heelal) is allereerst in God en wordt door de schepselen gedeeld naarmate zij “dichtbij God” staan: die schepselen immers die volmaakter en God meer nabij zijn, oefenen invloed uit op andere schepselen.

1.-- De hoogste volmaaktheid,

waardoor men meteen God het dichtst nabijkomt, is die van die schepselen die “God genieten” (*opm.*:-- in zijn intieme vriendschap leven). Zo de heilige engelen.

2.-- De duivels zijn van die volmaaktheid beroofd.

Daardoor hebben de goede engelen leiding over de boze (...).

Antwoord op bedenkingen.

Sint Thomas van Aquino (1225/1274; de typisch Vaticaanse denker) gaat in op opwerpingen.

1.-- Goddelijke geheimen

Veel goddelijke geheimen worden door de heilige engelen aan de duivels onthuld. Reden: de goddelijke gerechtigheid eist dat door middel van duivels sommige dingen geschieden hetzij tot afstraffing van gewetenlozen hetzij tot oefening der gewetensvollen.

Zo b.v. maken bij menselijke aangelegenheden de bijzitters (assessores) van de rechters (iudices) aan de beulen (tortores) een uitspraak bekend.

Indien dergelijke onthullingen (revelationes) vanuit het standpunt der engelen bekeken worden, zijn het verlichtingen (illuminationes). Gezien vanuit het standpunt der duivels zijn het geen verlichtingen (...).

2.-- De heilige engelen

Deze zijn de dienaars van de goddelijke wijsheid.

Zoals dus die goddelijke wijsheid toelaat dat er door gewetenloze engelen of mensen kwaad geschiedt, om reden van het waardevolle dat zij eruit trekt, zo verhinderen ook de goede engelen de gewetenloze niet helemaal in het stichten van kwaad. Ziedaar een tekst van het kerkelijk gesproken hoogste gezag. Men zal toegeven dat het kwaad in het heelal door God geduld maar niet gewild wordt.

“De wraak”

Van Ludwig Uhland (1787/1862) bestaat een gedicht “Die Rache” dat de idee ‘rechtsherstel’ weergeeft in de vorm van wat men heet “immanente sanctie” d.i. een afstraffing die eigen is aan het begane onrecht zelf. De nare gevolgen zitten in het oneerlijk, gewetenloos, bereikte resultaat zelf. Zij zijn ‘immanent’, ingewerkt.

De tekst.

De knecht heeft de edele heer doodgestoken: de knecht wou zelf een ridder zijn. In het donkere bos heeft hij hem doodgestoken en het lijk laten verzinken in de diepe Rijn.

Hij heeft de blanke wapenrusting aangedaan,-- is frank op het ros van de heer gesprongen. En, als hij over de brug wil springen, dààr schrikt het paard en steigert het, - onwillig. En, als hij het de gouden sporen gaf, slingert het hem wild in de stroom. Met de arm, met de voet roeit hij, worstelt hij: het zware pantser dwingt hem de diepte in.

Het antiek-Griekse begrip ‘atè’, rechtsherstel.

Een eerste betekenis luidt: om reden van een begane fout veroorzaken “de godheden” een gesel. Aangezien één der opvallendste ‘gesels’ de verblinding, d.i. het niet inzien dat men een fout beging die een sanctie zal uitlokken, is, betekent ‘atè’, ordeherstel, rechtzetting, ‘terugkoppeling’ (deze laatste term werden wij gewoon sedert de recente stuurkunde of cybernetica), verblinding (als immanente sanctie vanwege god heden).

De tweede betekenis luidt: ten gevolge van geestesverbijstering (verblinding o.m.), afwijking van de gedragscode, een fout begaan (zo o.m. bedrog, leugen, misdaad).

De derde betekenis luidt: ongeluk, onheil, puinhoop als gevolg van fout en goddelijke ingreep.

Zoals in alle religies zo ook in de antiek-Griekse: ‘Atè’ is de godin die de sanctie doorzet,-- die zelf alle afwijkingen en fouten ingeeft. Verder: de godin die diezelfde afwijkingen zelf afstraft, ‘wreekt’! Zo heten de Erinues (Erinyen) als wraakgodinnen ‘Atai’.

Opm.!-- Het gedicht, doordat het geen enkele sacrale instantie vermeldt, is eigenlijk een atheïstisch gedicht.

De louter seculaire voorgrond wordt in deze ballade blootgegeven zonder de macht, numen, de numineuze macht, die zich van het seculaire mechanisme van de immanente sanctie bedient, ook maar te laten vermoeden. Religie doet dat niet.

“Heer god in de hemel: gij oordeelt!”

Het begrip “oordeel van God” (‘godsoordeel’) illustreren wij aan de hand van een Duitse ballade van *Emmanuel Geibel* (1815/1884): *Die Goldgräber (De goudzoekers)*.

De structuur is er een van wederzijdse nabootsing, zoals b.v. G. Tarde of R. Girard ze opvatten: “Wat gij doet doe ik na”. ‘Mimèsis’! Lat.: ‘imitatio’. Deze structuur neemt God soms als middel om zijn ‘oordeel’ (ingreep in aardse zaken) uit te voeren,

De religieuze basisgedachte wordt door één van de actanten (handelende personen) verwoord op het ogenblik dat hij - tragische ironie - inziet dat God d.m.v. wederzijdse nabootsing oordeelt: “Ook ik”!

Opm.:-- Wij vertalen de Duitse tekst zo letterlijk mogelijk.

1.-- De aanloop.

Zij waren de zee overgestoken. Op geluk-en-goud het begeren gericht. Drie wilde kameraden, door het weer gebruid. Met elkander welbekend en bevriend.

Gegraven hadden zij dag en nacht. Aan de rivier, in de groeve, -- op de berg in de schacht. Te midden van zonnegoed en regengebruis. Bij honger en dorst hielden zij, het uit.

En: eindelijk, eindelijk, na maanden gezweet: plots in de diepte zagen zij wenken het loon. Plots gloeit het hun tegen, door de donkerte zo mooi. Met de blikken van een slang: het vuurgelijke goud.

Zij braken het los uit de duistere ruimte. En, als zij het vast hadden, konden zij het nauwelijks optillen! En, als zij het wogen! juichten zij tegelijk

“Nu zijn wij geborgen! Nu zijn wij rijk!”.

Zij lachten en krijsten met jubelend geschal. Zij dansten in ‘t rond, rondom het blanke metaal. En, had eergevoel de wellust niet getemd, dan hadden zij met bronstige lip het gekust.

Tom, de jager: “Laat ons nu rusten! Tijd maken om, na inspanning, ons goed te doen. Ga, Sam, en haal ons spijs en wijn. Een lustig feest moet worden gevierd”.

2.-- De gelegenheid.

Als dronken slenterde Sam weg. Naar het gehucht neerwaarts. Met betoverde geest. Het hoofd omnevelend beslopen hem zachtjes gedachten zoals hij ze nimmer had gehad.

De anderen zat en op de berghelling. Zij toetsten het erts: en het schitterde en het klonk. Will, de roodharige:

“Het goud is fijn. Enkel spijtig: dat wij het gedrieën delen”.

“Gij meent dat?”.

“Pas op: ik meen het enkel zo: met tweeën zouden wij aan de schat beter vreugde beleven”

“Maar, indien”,

“Indien wat?”

“Namen wij aan dat Sam er niet was!”

“Ja, natuurlijk, dan. Dan”.

Zij zwegen lang. De zon glom en fonkelde rond het goud. Plots mompelde Tom:

“Ziet gij de bergkloof daar beneden?”

“Waarom?!”

“Haar schaduw is diep en stom zijn de rotsen”.

“Versta ik u goed?”

“Waarom vraagt gij nog veel?”

Wij dachten het beiden en voeren het uit: een duchtige stoot en een graf in het gesteente! Zo is het afgelopen en delen wij getweeën alleen!

Zij zwegen opnieuw. De gloed van de dag verzwond als bloed over het goud lag het late avondrood. Daar komt hij terug,-- hun jonge kameraad. Van het bleke voorhoofd stroomde het zweet

“Kom hier met de korf en de bolle kruik!” En zij aten en dronken met diepe teug en slok. “Hei! Lustig, broeder! Uw wijn is sterk: hij rolt als vuur door been en merg”.

“Kom: beantwoord onze heildronk”.

“Ik dronk reeds van te voren: van de slaap zijn mijn ogen loom. Ik leg mij in een of andere kloof”.

“Goeie rust nu! En neem deze steek en deze erbij”.

Zij troffen hem met de messen zo goed dat hij wankelde en afgleed in walmend bloed. Nog juist een keer hief hij het bleke gezicht naar omhoog:

“Heer God in de hemel: gij oordeelt. Om reden van het goud wellicht sloegt gij mij neer. Wee u: gij zijt verloren als ik! Ook ik! Ik wilde de schat voor mij alleen: ik mengde dodelijk vergif in uw wijn”.

Opm.:-- Was het niet dat de gedode en doder op zijn beurt het klaar uitspreekt, dan zou de ballade met haar somber - dodelijke sfeer er uitzien als een gewoon misdadigersverhaal.

Maar de ‘apocalyptiek’ of de onthullingstructuur van iedere religie die naam waardig komt even bloot in dat ene zinnetje: “Heer God in de hemel: gij oordeelt”.

Louter seculair (seculier, wereldlijk) is dit een banaal gebeuren in de menselijke jungle. Religieus echter gaat achter dit echt tragische gebeuren een macht schuil,-- de goddelijke macht, die een oordeel velst en in aardse termen vertaalt. De termen hier zijn zoals gezegd de wederzijdse nabootsingsneiging die het menselijke bestaan (bestaan in deze wereld) menigmaal typeert.

In sacrale (= religieuze) termen uitgedrukt: God, de Hemelgod van de Bijbel heel zeker, bedient zich van louter seculaire structuren om zijn doel te bereiken.

Fetisjisme.

De term ‘fetisjisme’ als wezensdefinitie van religie dateert van *Ch. de Brosses, Du culte des dieux fétiches*, Paris, 1760. A. Comte en J. Lubboek hebben de term bekend gemaakt bij intellectuelen.

1.-- Fetisjgeloof.

De term zelf ‘fetisj’ wordt afgeleid van het Latijn ‘factitius’, wat herhaaldelijk gemaakt wordt. Ook en vooral van het Portugees ‘feitiço’, dat:

- a. magische handeling en
- b. magisch voorwerp betekent.

De Portugezen, in hun contacten met zwart West-Afrika, - troffen ‘gri-gri’ aan: tanden, poten, staarten, pluimen, hoorns, vodjes, stukjes ijzer enz. aan in de zakjes die als fetisjen golden. Aan deze ‘rommel’ besteedden de negro-afrikanen gebeden en offers (om ze van levenskracht te voorzien) alsook grote eerbied.

Steeds weer diende de omgang met zo’n fetisjen om problemen op te lossen. De nadruk werd erop gelegd dat de eigenlijke waarde niet het materiële voorwerp zelf was. Zo stelt *A. Gl. Leonard, The Lower Niger and its Tribes*, London, 1906, vast dat het om “de vergoddelijkte voorouders van families, groepen, stammen” ging.

2.-- Fetisjisme.

De stelling van de Brosses was de volgende. Het fetisjisme - product van het gevoel van huivering (‘vrees’) - en het ‘sabeïsme’ (versta: hemellichamenverering) - product van bewondering - zijn de tweeledige oorsprong van iedere religie.

Opm.:-- De mening van *Vl. Soloviev* (1853/1900; Russisch denker), *La justification du bien*, Paris, 1939, 88.-- De meest verspreide vorm van fetisjgeloof, de stenencultus, staat onweerlegbaar in verband met de dodenverering

Bij de Sápmi (inwoners van Lapland), de boeriaten e.a. houdt men, de namen van voorouders en magiërs in ere die, na hun dood, “wijstenen” geworden zijn,” (zoals Kharoezin zegt over de Sápmi).

Deze ‘omvorming’ tot steen is niet zo dat de geest (ziel) van de overledene een steen, d.i. een zielloos ding, geworden is! Wel integendeel: hij behoudt de levenskracht (*opm.:*-- dynamistische basis) die hij had gedurende het leven en dit zelfs in een hogere graad.

De steen is de zichtbare zetel van de overledene. Het instrument ook van zijn werkdadigheid.-- In de Bijbel heet zo’n steen dan ook ‘beth.el’, d.i. woonplaats van el, God. Hetzelfde geldt ook voor b.v. de bomen. Aldus steeds Soloviev.

De aanmaak van een fetisj.

Fr. Balsan, *Le capricorne noir*, Paris, 1968, 292s. (*Une coutume effrayante*), beschrijft de structuur van een ‘talisman’ ten gerieve van een lokaal ‘hoofd’ in Lesotho (het land der sotho; vroeger Basutoland, Z.-Afrika). De sotho zijn Bantoe. -- Ieder aanzienlijke als hoofd bezit een door een magiër aangemaakte fetisj.

1. De hoorn van een antilope.

Deze wordt gevuld met vet, planten, geraspte wortels, onderdelen van dieren.

2. Het doorslaggevend element

Dat is echter van menselijke oorsprong. De ‘hekser’ duidt in de loop van de aanmaak heel nauwkeurig aan welk gedeelte van een levend lichaam hij nodig heeft.

In alle geheim duidt het hoofd daarop een onderdaan aan die als slachtoffer zal dienen. Het ‘offer’ - een mensenoffer - wordt dus overvallen, afgezonderd en vastgehouden. De magiër ontnemt hem het noodzakelijke gedeelte: tong, oog, ooglid, galblaas e.d.m.. Na wegneming van dat gedeelte, indien het mensenoffer nog leeft, snijdt men het de keel over en werpt men het van een rots. Om een ongeval te simuleren.

Wanneer het stoffelijk overschot gevonden wordt, uiteengereten door roofvogels of roofdieren -, wordt met veel misbaar “een rouwplechtigheid” gehouden om “dit ongeluk” te betreuren.

Heel wat mensen zijn - volgens prof Kruger, kenner der sotho, door Balsan aangehaald - wel degelijk op de hoogte maar zelden brengt iemand de moed op om de aanstichter van zo’n doding aan te klagen en zich meteen bloot te stellen aan de wraak van het schuldige hoofd, hierin gesteund door de heksers.

Van 1938 tot 1949 - het land was toen nog kroonkolonie van Engeland - werd de Engelse politie geconfronteerd met zo’n zeventig gevallen waar “rituele moord” vermoed werd. Telkens weer verscheen geen enkele getuige ten laste!

De geëvolueerde minderheid - steller schrijft in 1968 - begint te protesteren tegen de oudere generatie die zo’n getuigerestreligie trouw wil blijven. Maar de mensen in de brousse - zelfs kristen geworden - zwijgen: misschien dat in de griezelige gewoonte toch iets goeds schuilt! Het is voor het “algemeen welzijn”.

Hoofden hoeven toch nooit rekenschap af te leggen. En ook: “ons land bleef onafhankelijk, terwijl de buurstammen onder vreemde voogdij kwamen”.

Naturisme (natuurmythologie).

Het brossiaanse 'fétichisme' is één type van religiefilosofie die de naam 'naturisme' of 'natuurmythologie' kreeg, zoals *W. Schmidt, Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 51/64 (*L'école de la mythologie de la nature*) zegt.

Zij omvat een heel stel strekkingen, maar in de strikte zin zijn het Adelbrecht Kuhn en Max Müller die ze stichtten:

A. Kuhn, Die Herabkunft des Feuers und des Göttertranks, Berlin, 1859;

M. Müller, Introduction to the Science of Religion, 1873.

Mythologische figuren - zelfs als godheden vereerde wezens - waren voor de natuurmythologische strekking natuurdingen (vooral de hemellichamen of weerfenomenen (donder, bliksem)) die verpersoonlijkt werden door naïeve wilden of natuurmensen.

Vooraf de mythen natuurmythen dan - der Indo-Europese volkeren werden bestudeerd: de aarde, de zon, de maan, - het vuur, het onweer werden bij uitstek gezien als thema's der natuurmythen bij de indo-Europeeërs.

Soloviev's kritiek.

In *La justification du bien*, Paris, 1939, 84 ss., staat *Soloviev* stil bij de wording in de menselijke geest van het begrip "hoger wezen" (en zelfs 'godheid').

"Indien ik niet vooraf en onafhankelijk ervan het begrip 'slang' bezat, dan zou ik niet bij vergissing een koord als een slang duiden". Zo stelt het *Soloviev*.

En nu de analogieredenering: de stoffelijke voorwerpen waar men fetisjen en afgodsbeelden van maakt, bezitten in zichzelf, in hun zintuiglijk waarneembare werkelijkheid, niet de kentrekken of de tekens van een "hoger wezen".

"Gevolg: het begrip "hoger wezen" is niet uit die materiële voorwerpen afleidbaar". Aldus letterlijk *Soloviev*.

M.a.w.: dat begrip heeft een andere oorsprong dan de materiële voorwerpen zelf. De vraag rijst: 'Waarvandaan haalt de mens - ook de natuurmens - het begrip "hoger wezen" wanneer hij het op b.v. een fetisj of een afgodsbeeld toepast?'

Soloviev wil zeggen dat een gans eigen ervaring (waarneming... gewaarwording), de oorsprong is van het religieuze basisbegrip "hoger wezen".

Opn.-- Meteen wordt overduidelijk dat het louter materialistisch 'bekijken' van een fetisj of een sacraal beeld nooit het religieuze begripen ervan kan verantwoorden.

De materialist als materialist ziet immers enkel het materiële gegeven en snijdt zich daardoor de pas naar verstaan van religie af.

Soloviev's kritiek.

Men beweert ook dat het begrip “hoger wezen” aangeboren is en dus aan het denkende subject ontspringt.

Waarop Soloviev antwoordt: alles wat de mens aan begrippen huldigt, is in zekere zin ‘aangeboren’, d.i. aan zijn begripsvermogen ontsprongen. Maar dat is de juiste vraag niet!

Deze vraag is: “Op grond van wat kent de mens het begrip ‘hoger wezen’ toe aan b.v. materiële werkelijkheden?”. De feitelijke waarneming van een stuk hout (paal b.v.) is wel een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde. Onder dat oogpunt b.v. gaan van “materiële werkelijkheden” als de zon en de maan, de sterrenhemel, de donder, de oceaan, de bloemen sterkere indrukken uit dan van een stuk hout dat als fetisj geïdentificeerd wordt. Maar ook deze zijn als voldoende reden ontoereikend.

M.a.w.: men moet reeds over het begrip “hoger wezen” beschikken voordat men een materieel object als ‘fetisj’ of ‘godheid’ bestempelt. Onafhankelijk van die materiële objecten.

Soloviev's oplossing.

Niet ‘verpersoonlijking’ b.v., zoals de naturalisten menen, van louter materiële objecten. Wel een eigen ervaring waarin het begrip “hoger wezen” toetsbaar, ja, operationeel ervaarbaar is.

Dat ziet hij in het fenomeen “ouderlijke voorzienigheid” ervaren vanuit het kind.-- Volstrekt onbetwifelbaar is voor ieder kind - dat waren wij ooit allen - is dat het zich afhankelijk weet en voelt, toetsbaar, ja, operationeel van de moeder en de vader. Heeft het b.v. honger, dan zoekt het onbewust de borst van zijn moeder. Is de moederlijke borst niet onmiddellijk beschikbaar, dan ‘protesteert’ het door schreien b.v. om de ouderlijke voorzienigheid uit te lokken. Na een tijd weet het dat dat protest ‘werkt’, d.i. operationeel is.

Op die wijze ervaart het kind de ouders als “hogere wezens” waarvan het afhangt. “Dit gaat normaal gepaard met gevoelens van eerbied en liefde” zegt Soloviev.

Dit ervaren is de aanloop tot het veralgemenen van “vaderlijke, moederlijke voorzienigheden” buiten de enge levenssfeer van de eerste kinderjaren. Dit is pas mogelijk wanneer het kind volwassener wordt en zijn ervaringskring uitbreidt tot b.v. zijn hele omgeving, ja, het hele heelal.

Opn.!-- Naar analogie van de kinderlijke afhankelijkheid van de ouders in de eerste levensjaren ontwerpt de mens op latere leeftijd een begrip “hoger wezen”.

Oeranische en chthonische godheden.

R. Pettazzoni (1883/1959), in zijn *La religione nella Grecia antica* (fr.: *La religion de la Grèce antique*, Paris, 1953, 85) zegt: de Helleense cultuur en religie stelen op twee wortels:

1. de laag der oerbevolking die akkerbouw en veeteelt beoefende en religieus sterk op de moedergodin gericht was en
2. de laag der geïmmigreerde indo-Europeeërs, die oorspronkelijk een trekkend volk waren dat de olympische, in hoofdzaak mannelijke godheden vereerde.

De eerste laag is chthonisch (tellurisch), naar de aardgodheden gericht, de tweede is oeranisch (olympisch), naar de hemelgodheden gericht.

Opm.:-- J.-P. Vernant, *Mythe et pensée chez les Grecs*, I, Paris, 1971, 19s., onderscheidt met oude Grieken:

1. 'hupochthonioi' (onderaardse wezens),
2. 'epichthonioi': aardse wezens (letterlijk: juist boven de grond aanwezige wezens),
3. 'ouranioi' (hemelse wezens). Zoals er biotopen zijn, zo zijn er numina, sacrale wezens, die zich in die biotopen of kosmische gebieden situeren.

Twee types van altaar.

Ed. des Places, *La religion grecque (Dieux, cultes, rites et sentiment religieux dans la Grèce antique)*, Paris, 1969, 368, zegt wat volgt.

In tegenstelling tot het op een verhevenheid opgerichte altaar der olympiërs, 'bomos' geheten (*opm.*: hoogaltaar) en bestaande uit een vierkantige offerandetafel, besproeid met hetzij bloed hetzij met plengoffers, zijn hetzij de 'bothros' (opening in de grond) hetzij de 'es.chara' (vuurhaard) de offerplaatsen van de chthoniërs. Zeggen wij: laagaltaar. Met name: de bothros of aardopening is slechts een kuil, gegraven in de aarde, en vooral bruikbaar met het oog op de dodenverering.

Deze offerkuil heet men soms 'eschara', offervuurhaard. Doch gewoonlijk betekent bothros een niet op een verhevenheid ongericht altaar (daarvandaan als vertaling 'laagaltaar') maar met als globaal uitzicht dat van een vuurhaard.

Opm.:-- Men hechte niet te veel belang aan Pettazzoni's nadruk op de bedrijvigheid der twee lagen: de godheden zijn in beide gevallen soms dezelfde maar zij passen zich aan aan de problemen die de gelovigen, - akkerbouw, veeteelt of trekkerscultuur - haar voorleggen. Het eigenlijke van religie zit in de sacrale wezens,-- niet in de beroepen. Dat is voer voor sociologen die religies bestuderen.

Een 'naturalistische' geest.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 130s. -- *Een karmijnrode natuurdeva (opm.:-- hogere natuurgeest) te Close Quarters, Lake District. Juni 1922.--* Het gaat om een soort 'samenvattend' wezen.

Zodra wij ons op de hoogvlakte bevonden, werden wij ons plots bewust van de aanwezigheid van een grote natuurdeva die zich gedeeltelijk in de berg zelf leek te situeren. De eerste indruk was die van een reusachtige, schitterende en karmijnrode 'vleermuis' die haar vlammeende ogen op mij richtte.- De gedaante was niet tot een echt menselijke vorm ineengevoegd doch uiteen bestaande als die van een vleermuis.

Hij had een menselijk gezicht met mensenogen. Zijn vleugels waren over de berg gespreid.- Zodra hij beseftte dat wij hem waarnamen, begon zijn gedaante te schitteren alsof hij zich met ons wilde confronteren: hij richtte zijn doordringende ogen op ons. Daarna dook hij onder in de zijkant van de berg en verzwond.

Toen wij hem zo-even zagen, omvatte zijn aura (*opm.:* uitstralings sfeer) wel enkele honderden meter.

Doch iets later toonde hij zich met een andere gedaante.

Zijn werkelijke gedaante mat niet meer dan 3,20 tot 3,80 m. hoogte. De sliert van de aura was uiterst schoon en borrelde achter het lichaam op in vleugelvormige dwalen die naar achter en naar buiten gericht waren in golvende en bevallige kromme lijnen. Dit wezen had mannelijk uitzicht, machtvol, duidelijk mannelijk.

Deze deva leek belast met deze plaats: hij was er mee bezig ze tot ontwikkeling te brengen. Zij machtvolle trillingen (*opm.:* occulte beïnvloeding) leken een versnellende inwerking te hebben op het anorganische, plantaardige en dierlijke leven, -- op het natuurgeestelijke leven, binnen zijn invloedssfeer.

Mijn lichaam heeft urenlang gezinderd van de kracht van het contact en de verhouding die tussen ons beiden was ontstaan.-

Opm.:-- Wat wijst op het dynamisme van de geest.

Opm.:-- Kurt Leese, *Recht und Grenze der natürlichen Religion*, Zürich, 1954, breekt een lans t.v.v. een naturalistische religie in het spoor van J.G. Herder (1744/ 1803), in diens Bückeburgerperiode (1771/1776), en Van Fr. Schleiermacher (1768/ 1834 (*Reden über die Religion* (1799))).

Zonder de eisen van de Bijbel te minimaliseren. Wie dat doet, komt terecht in het werkterrein van boven vermelde natuurgeest of -godheid.

Pyrolatrie (vuurreligie).

A. Lefèvre, *La religion*, Paris, 1921, 120/144 (*Pyrolatrie*), heeft er een heel kapittel over. ‘Pur’ (vuur) en ‘latreia’ (dienst).

De oudste Iraniërs vereerden het vuur, Atar, als hoge godheid, zoals Herodotos vermeldt. Zelfs het mazdeïsme (eredienst van Ahura Mazda) dat een hervorming doorvoerde, kon die pyrolatrie niet uitroeien.

1.-- *Het (haard)vuur als ‘dier’*

Pigafetta vertelt dat voor de inwoners der Marianneneilanden (ten oosten van de Filippijnen) de haard “een levend dier” liet verschijnen. Terloops: Cicero heette de haard “ignis animal” vuurdier. En wij weten dat, voor de Romeinen, in de haard ‘fascinus’, de sacrale fallus, verscheen.

2.-- *Het vuur der brandende kaars als ziel.*

O.c., 142, vertelt Lefèvre zelf dat hij “enkele jaren geleden” (voor 1921) in de omgeving van Coulommiers (een stad in Seine-et-Marne) een plechtigheid bijwoonde op de buiten waarvan de actanten de sacrale betekenis zelf niet eens verstonden: achter de lijkstaf vormden de aanwezigen een tweeledige rij met brandende kaarsen in de hand die overigens snel uitgeblazen werden.

Lefèvre, kenner der religies, duidde deze stoet als een getuigenrest: de kaarsen waren de zielen der doden die haar afstammeling stoetsgewijze onthaalden, waarbij de aanwezigen die onzichtbare stoet zichtbaar tegenwoordig stelden.

3.-- *Het vuur en godinnen.*

Op de Sandwich- of Hawai-eilanden is er een vuurberg. De mythe vertelt dat vijf godinnen hem ‘bewonen’: de woeste Pele, Ma-korè-wawai-waa met haar vonken schietende ogen, Noi-te-pori-a-Pele, zij die de borst van Pele kust, Jaboe-ena-ena, de ontvlamde berg, Opio, de jongste der gezusters.

Pele is de grote godin. Zij heeft ooit met Tama-Poeaa, een goddelijk varken, een afgrijselijk monster hevig gevochten. Zij raakte gedurende een verwoestende tocht met haar vuurtong bijna Kahavari, de held. Ook hielp zij koning Tame-ha-meha, de Hawaïaanse veroveraar, in een beslissende veldslag.

Tot daar enkele steekproeven van vuurnaturisme of vuurmythologie die ons aantonen dat het vuur - sacraal gesproken - veelduidig is zoals alle materiële werkelijkheden - planten, dieren, dode materies - zodra zij in de sfeer van “het heilige” opgenomen worden.

Heilige vuren

Attilio Gatti, een Italiaans etnoloog, in zijn werk *Bapuka*, Zürich, 1963, 130ff., beschrijft deze religievorm zoals hij bij de pedi, een volk in Zuid-Afrika (sesuto sprekende negro-afrikanen) aantrefbaar is.

1.-- De pedi of ba pedi geloven dat het geestelijke welvaren van de stam van het zorgzame onderhouden van de heilige vuren afhangt. Deze - voor vrouwen ten strengste verboden (*opm.*: in tegenstelling b.v. tot de Romeinse religie die het heilige staats-vuur enkel liet verzorgen door vestalinnen) - vuren branden doorlopend in hun met schalen omheinde kralen van ronde leemhutten met kegelvormige strodaken.

Dit duurt totdat het opperhoofd een stamechtgenote bij zich neemt, d.i. de vrouw die hem zijn afstammelingen moet schenken.

Opm.:-- Men lette erop dat ook hier zoals elders rond de aardbol de vruchtbaarheid met “heilig vuur” samengaat. Het onderhouden van het heilige vuur is dus een vruchtbaarheidsritus.

Het oude heilige vuur wordt met het huwelijk uitgedoofd en een nieuw vuur wordt - door het snelle wervelen der twee rituele vuurstokken aangestoken.

Terloops: de ene stok is mannelijk, de andere vrouwelijk waarbij het huwelijk ‘verzinnebeeld’ wordt. Het nieuwe vuur wordt met het koninklijke kind dat moet geboren worden, vereenzelvigd. Alle mannelijke leden van de stam ontsteken dan hun eigen huisvuur aan de heilige vlam aan die door uitgelaten wachters eerbiedig in leven wordt gehouden, -- een heel geslacht lang, d.i. tot aan het huwelijk van de volgende stamechtgenote.

2.-- De pedi geloven in een ander vuur als noodzakelijk voor regenmagie die door het opperhoofd, die ook stamregenverwekker is, beoefend wordt. Dit vuur wordt dan aangestoken wanneer regen nodig is: men neemt groen hout en vochtige bladeren opdat vanuit dat vuur een grote rookwolk ten hemel opstijgt.

Opm.:-- Ter aanvulling: in een afzonderlijke geheime hut bereidt het opperhoofd ook een regengeneesmiddel dat - in de lente - op de velden die bebouwd worden, gespreid wordt.

Opm.:-- Meteen een prachtvoorbeeld van sacraal koningschap, waarover o.m. *G. Van der Leeuw* in zijn *Phänomenologie der Religion* schreef.

Het 'hemelvuur'

Lezen wij nu *M. Harrison, Le feu qui vient du ciel (Etude de la Combustion spontanée chez les êtres humains)*, Paris, 1980. Steller, o.c., 15, definieert als volgt: gehele of gedeeltelijke beschadiging van het menselijk lichaam door "een vuur" waarvan de oorsprong niet met zekerheid vaststelbaar is.

Opm.:-- Dit is, om met J. Sterly te spreken, een 'voorgestelde' (versta: door moderne voorstellingen bepaalde) definitie die "het wezen" (dat wat dat eigenaardige, voor de moderne wetenschap, gezien haar axioma's, ongrijpbare vuur in werkelijkheid is) verbergt i.p.v. het te tonen. Immers zelfs hooggeschoolde wetenschappers zijn onderling tegenstrijdig: alcoholgebruik, vuurnabijheid, dodende straling, "psychische zelfmoord" e.a. worden als 'hypothesen' vooruitgeschoven.

De natuurlijke houding der slachtoffers (die verraden dat het vuur ogenblikkelijk toesloeg), de hoge hitte (minstens 1.650° C. volgens Kragman (Univ. of Pennsylvania)), de omgrensdheid van het vuur (de onbeschadigde bedden, zetels, kleren der slachtoffers zijn ontelbaar), de volstreckte zwijgzaamheid der zeldzame overlevende slachtoffers die gewoonlijk totaal sprakeloos achterblijven: ziedaar wat uitgaande van de zeer beperkte mogelijkheden der moderne natuurwetenschappen onduidbaar blijkt. Mysterieus.

Nina kulagina.

O.c., 17.-- Het om zijn telekinetische proeven bekende Russische 'medium', Nina Kulagina, bezit het vermogen om zichzelf te doen ontbranden. Op 'spontane' wijze.

Prof. Genady Sergeiev, sovjet paranormoloog aan het militair Fysiologisch Instituut te Leningrad (nu: Petrograd): "Zij is ertoe in staat "op een of andere wijze"."

Soms heeft de "kracht die zich in haar lichaam stortte" brandwonden - tot tien centimeter lang - op armen en handen nagelaten. Ik was erbij toen op zekere dag haar kleren vuur vatten door die energievloed: Zij zijn letterlijk 'ontvlamd'. Ik heb ze geholpen het vuur te doven en heb enkele verbrande lompen als bewijsstuk bewaard".

Opm.:-- Zoals een pad met haar ogen een mens kan 'fascineren', zo kan zeldzamerwijze maar werkelijk "dood vuur" een energie ontwikkelen en sturen op een wijze die tot de mysteriën behoort.

Ondines (waternimfen).

A. Lefèvre, *La religion*, Paris, 1921, 97/119, heeft het over de hydrolatrie (waterreligie).

O.m. zegt hij: “De nimfen (in oudste Latijn ‘lylmphae’) ‘verpersoonlijkten’ ook de aardbodemwateren”. Als rationalist meent hij dat het om louter verpersoonlijkingen gaat.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 79ss., licht toe.

De ondine hoort bij het element water. Nooit is zij te zien ver van rivieren, bergstromen, watervallen. Zij vertoont een welomschreven vrouwelijke gedaante. Is altijd helemaal naakt. Gewoonlijk vleugelloos en draagt zelden een sieraad. Steeds is zij verrukkelijk schoon.

1.-- Haar geliefde verblijfplaats is de waterval.

Daar vermaakt zij zich, gewoonlijk samen met andere nimfen. Maximaal genietend van de magnetische (*opm.*: -- occulte) kracht van het vallende water.

2.-- Gedurende de rusttijd.

Dan ziet men ze in plassen, beneden watervallen in frisse, rustige diepe vijvers maar ook in de stillere zijlopen van rivieren alsook in meren en zeeën.

Dynamisme.

‘Dynamisme’ betekent “geloof in levenskracht” (magnetisme).

O.c., 80.-- Opname, verwerking en afgifte. Evenwichtig hangend middenin stofregens of bruisende watervallen:

a. neemt de nimf traag het ‘magnetisme’ (levenskracht) van het zonnelicht en het bewegende water op.

b. Zij bereikt zodoende de opnamegrenzen.

c. Dan geeft zij met een verblindende licht - en kleurenflits de energie waarmee zij verzadigd was, af.

Gedurende dit magisch ogenblik van energievrijgave doorleeft zij een vervoering. De uitdrukking van haar gelaat en vooral van haar ogen is heerlijk, onbeschrijfelijk.

Voor haar ogen zenden schitterend verblindende stralingen uit. Dadelijk daarop beleeft zij een dromerige blijheid. Haar gedaante wordt tijdelijk vaag en onduidelijk

Daarna - na verwerking van de hele belevens - verschijnt zij opnieuw. Het proces herneemt.

Opm.:-- Het dynamisme, inzonderheid door G. van der Leeuw verdedigd, blijkt telkens weer het ware wezen te zijn van het naturisme in al zijn vormen (pyrolatrie, hydrolatrie, fytolatrie, zoölatrie e.d.m.).

Dat uitgerekend miskent totaal het simpele ‘verpersoonlijken’ dat de aanhangers van de verpersoonlijkingstheorie voorstaan als ‘verklaring’ i.p.v. na te gaan wat er eigenlijk gebeurt.

Sylfen

Volgens *G. Hodson, Les fées*, Paris, 1966, 111/119, zijn sylfen wind - onweers - en wolkgeesten die onder de naam 'luchtgeesten' gekend zijn.

Dion Fortune, Psychische zelfverdediging (Eng.: *Psychic Self-Defence*), een werk van nogal diepgaand occultisme, geeft kort weer wat men kan beleven wanneer men sylfen oproept.

Zij had - buiten iedere magische context - op hooggelegen punten zeer gauw last van hoogtevrees. Zij beweert dat een inwijding daaromtrent 'vergezichten' opent.

Met name: twee van de voornaamste mede-ingewijden, een man en een vrouw, beslechtten, te midden van een plechtigheid (die uiterst delicaat was), een huiselijke twist: zij gooiden de boel ondersteboven, allerlei voorwerpen werpend. Zij zelf ondervond - de eerste veertien dagen na de inwijding - in haar huis dat het letterlijk spookte: porselein en stukken op de schoorsteenmantel vielen, terwijl zij erbij stond, naar beneden in scherven.

Opm.:- Wat men 'poltergeist' of 'spookverschijnselen' heet.

De uitweg.

Een vriendin raadt haar aan zich op sylfen af te stemmen -- ; Maar zij woonde in Londen: in een stad kan men enkel vuurelementen contacteren.

Gevolg: de spookfenomenen duurden voort.-- Wat later gaat zij naar de buiten.-- Op zeker ogenblik bevindt zij zich - bij helder zonneweer en vrij sterke wind - op een hoge, eenzame heuvel. Als sensitieve (*opm.*:- heldergevoelige) voelde zij de elementen sterk aan: de lucht was vol schitterend zilver. Een paar vriendinnen waren bij haar.

Zij voert een ritus uit. Zij keert het gezicht naar de wind en heft de armen omhoog. Plots zien de drie vrouwen iemand in het dal zich doorheen heggen werken, over sloten springen, de heuvel in wilde vaart oprennen. Het was één van haar vrienden! Boven gekomen vertelde hij dat hij - beneden in het dal - plots een stroom van kracht door zich heen voelde gaan,-- onmiddellijk gevolgd door een overweldigend impuls om naar de heuvel te rennen!

De sterdans.

Opeens begonnen de vier allen de sterdans te dansen. Allen waren in een soort roes! Dion zelf 'zag' de lucht vol goud dat op de wind werd megedragen.-- Ieder der vier draaide afzonderlijk in een wijde kring rond, om de eigen as.

Als wild ronddraaiende derwisjen wervelden zij om de heuveltop heen! Dion Fortune zegt dat zij “nooit heerlijker ervaring” heeft gehad.

Merkwaardig: vanaf die ‘inwijding’ in de sylfenwereld nam de destructieve spokerij af en verdween volkomen. Tijdelijk zelfs was haar hoogtevrees bijna verdwenen.

Opm.:-- Wij halen deze occultistisch ervaring aan om te suggereren dat “wilde dansen” - in primitieve religies schering en inslag zijn: wie zich aan ‘geesten’ overlevert, gedraagt zich, tijdens de ‘intreding’ dezer geesten - noem het ‘bezetenheid’ - net zoals deze wezens zich zouden gedragen, waren zij mensen op aarde.

Het huidige occultisme en aanverwante fenomenen verraden ons heden wat indertijd tot het volksleven behoorde. Als getuigenresten.

Opm.:-- Zieners als G. Hodson kunnen ons ook heden verraden wat indertijd archaische zieners en mythenvertellers zagen. In *Les fées*, 111s., schrijft hij wat volgt.

Bowland. Juli 1921.-- Hoog in de lucht ziet men luchtgeesten zich aan de kracht van de wind te goed doen.-- Zij zijn kleiner dan mensen doch volkomen menselijk van gedaante ofschoon zonder mannelijk of vrouwelijk geslacht. In groepjes van twee of drie suizen zij doorheen het hemelruim,-- luidruchtig vreugdescheppend.

Een zekere wildheid is in die ‘vreugde’ wanneer zij onderling scherpe kreten uitwisselen die gelijken op het woeste fluiten van de wind. Daarbij doen zij aan de walkuren denken in R. Wagner’s muziek.

Opm.:-- *Onweersgeesten.*

O.c., 114ss.. -- Duivels en schrikwekkend bovenmate zijn de onweersgeesten! Zij jubelen in de lucht wanneer de lichtschichten van de bliksem en het oorverdovend gebrul van de donderslagen, uur na uur, voortduren de hele nacht door. Hun gedaante gelijkt op die van reusachtige vleermuizen.

Hun lichamen hebben weliswaar een menselijke gedaante doch geen menselijke geest schittert doorheen hun grote scheve ogen die als bliksems stralen. Hun kleur is donker als de nacht. De aura eromheen is rood als een vlam en splitst zich in twee reusachtige vleugels achter hun lichaam. Hun haar dat op vuur gelijkt, golft als vuurvlammen achter hun hoofd. Duizenden vermaken zich zo te midden van het onweer.

Opm.:-- Niet verwonderlijk dat wie ze oproept, ook ‘wild’ doet!

Gewijde bossen en bosjes.

Fr. J. Lipp, Les plantes et leurs secrets, Paris, 1996, 162(Des lieux sacrés).-- Eliade vermeldt dat de religies sacrale ruimten huldigen.

Steller vat samen. Meteen zijn wij in volle natuurmythologie. Overal ter wereld bestaan wijbosjes,-- met als taboe het verbod er hout uit te halen voor profaan gebruik of er in te jagen.

In Ghana, Nigeria en elders in Afrika huldigen alle gemeenschappen een sacraal bosje. Als 'woonplaats' der beschermgeesten en der voorouderzielen. Als plaats voor riten en (geheime) inwijdingen.

Bij de Atongas (W.-Afrika) staan de wijbosjes onder het gezag van geheime vrouwengenoot schappen: indien een man er ooit in geraakt, dan is hij ertoe verplicht 'wijvrouw' te worden en voor de rest van zijn leven te leven en zich als vrouw te kleden.

In India waren de wijbosjes de eerste heiligdommen. Nog heden vieren gelovigen er op vele plaatsen jaarlijkse vieringen en gaan de mensen er privé in om er te bidden en offers te brengen.

De Karens en de Akhas in Thailand vieren in hun wijbosjes het nieuwjaarsfeest waar bij offers gebracht worden t.e.v. de geesten die de bomen 'bezitten'. Men treft wijbosjes aan in Sri Lanka, Birmanië, Zuid-China,-- op Samoa en andere eilanden van de Stille Zuidzee.-- Ook in Syrië en Turkije.

Opm.-- De oude Grieken en Romeinen richtten gewijde omheiningen op met een tempeltje (Latijn sacellum,- letterlijk: heiligdommetje) rond bosjes vijgenbomen.

Bij de Germaanse, Slavische en Fins-Oegrische stammen waren de gewijde bossen centra van religieus en politiek leven.

Opm.-- In Litauen, in de XI- de eeuw, was het de christenen, verboden de wij-bosjes te benaderen omdat zij - door hun reine aanwezigheid - deze zouden 'ontwijd' hebben.

Opm.-- A. Lefèvre, *La religion, Paris, 1921, 48/71 (Phytolatrie)*, ziet de wijbossen als één enkel onderdeel van 'plantenerdienst': wouden en bossen, bomen, maretak, stokken, -- geneeskrachtige planten, voedende planten,-- pasta's en likeuren, -- toverdranken,-- de kosmische boom: allemaal elementen van de plantenreligie(s)!

Het mysterie der planten.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 10655., vooral 99s., belicht als helderziende het biologisch proces van de planten voor zover dit beheerst wordt door “een occult toonbeeld” (‘dubbelganger’) dat o.l.v. plantenfeeën even occult uitgewerkt of althans begunstigd wordt.

Een gouden fee.

17.10.1921. In de tuin in het midden van een hoop chrysanten.-- Van een heldere, blijde, tot blijheid aanzettende kleur is deze fee. Ziet er mededeelzaam en onbevreesd uit.

Haar aura (*opm.*:-- uitstralings sfeer) is goudgeel. Binnenin die aura is de omtrek van de vleugels zichtbaar.(...). Ineens (...) wordt zij ernstig.

1. Zij strekt de armen ten volle uit,-- doet dankzij sterke concentratie haar aura inkrimpen en de erin aanwezige energieën (*opm.*: levenskracht) naar haar geslacht vloeien. Dit gedurende ongeveer vijftien seconden.

2. Daarop laat zij heel deze opgehoopte energie vrij. Deze spreidt zich in alle richtingen in de vorm van gouden krachtstrengen en zet zich blijkbaar vast op elke stengel en elke bloem.(...).

Zodoende versterkt zij een reeds aanwezige ‘trilling’ (*opm.*: energie).(...). Meer nog: deze magnetiseren (*opm.*: het uitstralen van levensenergieën) heeft tot gevolg de versterking van de uitstraling van de astrale (*opm.*: fijn- of ijlstoffelijke) dubbelganger van de bloemen. Iets dat tot in haar wortels zichtbaar is.

Opm.:-- Niet verwonderlijk dat archaische zien(st)ers dergelijke wezens die zo’n ‘macht’ (levenskracht, ‘magnetisme’, ‘trillingsvermogen’) bezitten en uitstralen, als numina, sacrale wezens, vereerbaar achten.

Opm.:-- O.c., 32.-- Het ‘natuurlijke’ lichaam van natuurgeesten lijkt op een door een soort polsslagen gedragen, rond lichtkrachtveld krachtstromingen die van het geslacht uitgaan, bouwen doorschijnende vormen die een vaag-menselijke gedaante aannemen, op alsook golvende vormen a.h.w. vleugels, van stralende energie.

In de gedaanten van de meer ontwikkelde natuurgeesten zijn het hoofd en de ogen altijd duidelijk afgetekend. Dikwijls is de schim (fluïdieke gedaante) van het lichaam volledig,-- met een flikkerende lichtkern in de streek van het hart of het hoofd.

Opm.:-- Ziedaar de plantenwezens in hun structuur (vol levenskrachten) en in hun werking (energetische werkingen).

Dendrolatrie (boomeredienst).

Het oude testament: in *Recht. 4:4v.*, luidt het: “In die tijd oefende Debora, een profetes, het ambt van rechter uit over Israël. Daarbij zetelde zij onder de debora-palmboom”.

A. Bertholet, *Die Religion des alten Testaments*, Tübingen, 1932, 30, d, zegt daarbij: “De oorspronkelijke mening is dat van de boom, resp. de boomgeest de inspiratie in diegene trekt die zich in het bereik van de boom, resp. van diens geest bevindt”.

Daarbij wordt verwezen naar *Gen. 12:6*, *1 Sam. 22:6* en *Recht. 9:39* waar sprake is van “de voorschriften gevende eik” of “de waarzeggende eik”.

Duiding.

In *Osee 4:11/14* wordt die praxis als ‘afgoderij’ afgedaan.-- Waarbij A. Van Hoonacker, *Les douze petits prophètes*, Paris, 1908, 49, commentarieert.

De boomreligie verraadt twee aspecten:

- a. als schuilplaats is het bereik onder de boom “een schaduw vol mysterie en
- b. dat bereik is ‘embleem’ van weldadige inwerking van de godheid in haar zelf-openbaring in de vruchtbaarheid van de natuur.

Van Hoonacker.

De religieuze betekenis, toegekend aan bomen, kon op zich genomen niets onvereenigbaars hebben met de zuiverste ‘spiritualistische’ (*opm.*:-- van een bovennatuurlijke religie getuigende) opvattingen. In *Osee* zelf vergelijkt Jahweh zich met “een groene cipres”. (*14:9*).

Maar in feite - in de heidense religies - kreeg de boom een “caractère sacré” (een heilig karakter) en werd hij een voorwerp van afgodendienst.-- Het is aan de ‘bijgelovigheid’ inzake “heilige bomen” dat inzonderheid de ‘ascherim’ - die men nevens de altaren plantte - (*Mik. 5:13*) ontspringen.

Opm.:-- Een aschera(h) is een soort stok die een vrouwelijke godheid vertegenwoordigt (zoals koning Achab er een had doen oprichten: *1 Kon. 16:33*).

Luisteren wij dus naar de profeet *Osee (Oseah)* - *4:12v.* -: “Mijn volk raadpleegt zijn boom (*opm.*:-- het stuk hout dat hielp bij het waarzeggen). Zijn stok licht het in.

Want een geest van ‘ontucht’ (*opm.*:-- Bijbelse term om ‘geloofsafvalligheid’ uit te drukken) misleidt het: het volk levert zich aan ‘ontucht’ over en verwijdert zich zo van God. Hun God. Op de top van de bergen brengen zij offers. Op de heuvels branden zij wierook. Onder de eik, de populier en de terebint want de schaduw ervan brengt heil.

Zoölatrie (dierenverering)

Wij illustreren wat A. Lefèvre, *La religion*, Paris, 1921, 1/47, 'zoölatrie' heet.-- *Elie Reclus, Primitifs*, geeft de apaches (indianen) weer - aldus Lefèvre, o.c., 2 - wanneer zij bij maanlicht 'keffen'.

Zodra het hemellichaam zich toont, janken zij in koor, bootsen de coyote na die een kring opspoor. De dierenbenden antwoorden weldra in de verte. Meerdere streektalen hebben enkel eenzelfde woord voor "het lied van de mens" en "het kriesen van de prairiehond. "Geleidelijk nemen de stemmen in kracht toe, bruisend van kefgeluiden: men zou zeggen "een meute op jacht of huilend bij maanlicht".

Het gaat door met schor gebrul - denk aan de wolf - met geloei - denk aan het hert - in één woord de kreten van al de broeders en verwanten van de dierenwereld. Niet zonder het gehinnik van het paard en het mannetjesmuilddier (mulet),-- zelfs niet zonder het gebalk van de ezel. Wanneer de apaches hun deelname en nabootsing beëindigd hebben - aldus steeds Lefèvre - leveren zij zich over aan grijnslach om zich uit te leven in een waanzinnige orgie.-- Zo vertelt men.

Lefèvre.

De apachen vereren de maan en het is uitgerekend ter gelegenheid van één van haar fasen dat zij "keffen en kriesen". Zoals zovele volkeren huldigen zij een religie der dieren. In hun geval: de religie van de beer. Meteen zijn de uil, witte vogels, vooral de arend (die zij de grootvader van hun voorouders heten) "heilige dieren".

Verschalkingsreligie.

Lefèvre - die als rationalist veel beter de minder stichtende aspecten van de religies ziet en wil zien - zegt terecht: indien de apachen zich zo gedragen, dan speelt in hun gedachten de herinnering mee aan de vele keren dat zij, op jacht, de beer, de coyote, de bizon, het hert "in de luren gelegd" hebben,-- o.m. door ze na te bootsen.

Zodat én verering én verschalking tegelijk hun religie typeert. - Hier zien wij het mentale voorbehoud ("la restriction mentale").

Terloops: één der vormen van het antiek Griekse werkwoord 'ek.kleptein' of 'kleptein' (beetnemen) - , d.i. de gewoonte om op loze wijze de waarheid te verbergen, zo'n grote rol spelen in de betrekkingen tussen "de heilige machten" en de religieuze mens". (O.c., 3).

En die heilige machten lijken daarbij "het spel mee te spelen": zo althans denken b.v. de apachen erover, -- met vele andere culturen.

De levenskracht van een dier.

R. Montandon, *De la bête à l'homme (Le mystère de la psychologie animale)*, Neuchâtel / Paris, 1942, 142ss..

Montandon heeft het over de 'fascinatie', (boeiing) die, in tegenstelling tot de magnetisering (die van het hele lichaam, inzonderheid van de handen of de voeten, uitgaat) van de ogen uitgaat. In beide gevallen is het de levenskracht die al of niet gewild op een andere werkelijkheid overgaat.

Steller haalt *Ch. Lafontaine, L'art de magnétiser (Le magnétisme animal)*, Paris/Genève, 1880, 338, aan. -- Wij vertalen.

De macht van het oog op de mens is onmetelijk maar de werking ervan op het dier is nog groter. Zij is zo groot dat zij gaat tot en met het doden. Maar soms ook heeft het oog van het dier zijn uitwerking op de mens die niet het overwicht haalt.

Er is immers wederkerigheid inzake werking - magnetisme in één woord - van de ene naar de andere en omgekeerd. Het is een gevecht op leven en dood waarbij het leven het bezit van de sterkste blijft.

Lafontaine geeft een voorbeeld.

September 1817. In Champagne, bij Étoges. Een arts (min of meer vijftientig), professor Bouvrain en een derde persoon. Zij hadden in een oud boek over necromantie (dodenoproeping, spiritisme) dat magiërs een pad doodden door de blik alleen.

Zij wilden dit toetsen. Een pad werd op een tafel gezet in een geschikt recipiënt van glas. De pad hield zich stil. De arts kruiste de armen, leunde met de ellebogen op de tafel en begon de pad strak te bekijken van omtrent twee voet afstand. In aanwezigheid van professor Bouvrain en de derde persoon die nagingen wat er zou gebeuren.

Geen verandering gedurende de eerste tien minuten. Gedurende die tijd leek de blik van de arts niets anders te zijn dan een blik van nieuwsgierigheid.-- Daarna was het anders.

Bij de tiende minuut scheen zijn blik een soort mistevredenheid of spijt uit te drukken. Van de tiende tot de vijftiende minuut verschoof de arts geleidelijk en a.h.w. onwillekeurig zich tot bij de pad tot op ongeveer twee tot drie duim.

Bij de vijftiende minuut veranderde hij de positie van zijn armen: hij kruiste ze niet meer. Sloot de handen en steunde erop.

De handen leken zich samen te ballen. De blik kreeg het uitzicht van woede.-- Van de vijftiende tot de achttiende minuut werd het gelaat eerst rood, dan zeer bleek en vol zweet.-- Op de achttiende minuut spatte de pad uiteen.

Opm.:-- “Zeer bleek en vol zweet” betekent de doodstrijd van de arts. De pad echter hadden beide waarnemers niet zien veranderen: de blik was standvastig gevestigd op de arts.

Deze verzekerde dat hij eerst een algeheel onbehagen had doorgemaakt en dat-- beetje voor beetje -- het leven in hem zich had ‘opgespannen’ zodanig zelfs dat - indien de proef nog enkele ogenblikken langer had geduurd - hij niet zou geweten hebben of hij ze had kunnen doorzetten, aangezien het hem onmogelijk was de toestand van levensopspanning uit te houden waarin hij verkeerde. Hij zou - zo zei hij nog - ofwel omver gevallen zijn ofwel erg onwel geworden zijn ofwel nog iets ergers te verwerken gehad hebben.

Hierna voelde de arts zich ernstig ongesteld. Wat hij aan de afkeer - op de eerste plaats - en aan de verschillende innerlijke doorlevingen in de loop van het experiment toeschreef. Gevolgen had de ongesteldheid niet. Zij was het gevolg van het geleverde gevecht. De pad is een zeer sterke fascinator. De arts had de werking van zijn tegenstrever aan den lijve ondervonden: gelukkig had hij zijn hele levenskracht gemobiliseerd en had hij het gehaald.

Opm.: Lafontaine.-- Dit alles is des te merkwaardiger dat het experiment gepleegd werd door lieden die geen gram kennis inzake magnetiseren bezaten. Geroutineerde magnetiseurs bezitten inzichten inzake fluïdum en uitstraling van fluïdum.

Doch ook ervaren magnetiseurs zouden bij zo’n ervaring gevaren opgelopen hebben: wanneer de blik van het kruipdier op uw blik gevestigd is, dan, indien gij verzwakt, dringt het fluïdum van het dier overweldigend in u. Wel kunt gij, in nood geraakt, de wederzijdse confrontatie verbreken: één enkel gebaar volstaat.

Elementaire voorzichtigheid zet ertoe aan zoiets nooit alleen te riskeren, want het dier kan sterker uitvallen dan gij! Eens in zijn greep geraakt gij er alleen niet meer uit.

Opm.:-- Dit verklaart voor een deel waardoor primitieven ertoe geraken dieren te vereren.

Elfen.

'Elfen' zijn natuurgeesten. Zij zijn "harmonie der tegengestelden" zoals zoveel dingen in Gods schepping: nu eens goed dan weer niet goed! Zij hebben, volgens sommige tradities, een 'koning', de elfenkoning (Ellerkönig: 'Erlkönig'). Wie op haar/hun voorstellen niet ingaat, zuigen zij leeg in hun levenskracht. Met alle gevolgen vandien.

Lezen wij een oude Duitse ballade, Herr Olof, waarin zo een gebeuren poëtisch weergegeven wordt.

De tekst.

Herr Olof rijdt zo laat en zo ver over het land. Om de gasten uit te nodigen op zijn huwelijksfeest.-- Plots dansen de elfen op het groene land.-- De dochter van de elfenkoning bood hem haar hand aan. "Ach, Olof, lieve Olof, kom, dans met mij: een paar zilveren sporen wil ik u schenken. Een zakdoek van zijde zo wit en zo fijn. Mijn moeder bleekt hem in de maneschijn".

"Ik kan niet dansen; dansen mag ik niet, want morgen vroeg is mijn trouwdag". "Luister, lieve Olof, kom, dans met mij: een hoop goud geef ik u".

"Een hoop goud neem ik wel aan, doch dansen doe ik nimmer: ik mag noch kan!" "En wil dus Herr Olof niet dansen met mij, dan treffe hem de dood, de ondergang ter plaatse". Zij kust hem, drukt hem aan borst en hart. "Wat is er met mij? Wat wordt er uit mij? O jammer en smart!".

Zij heft hem - bleek wordend - op het schuimende paard: "Rijd nu maar! Bezoek maar uw lief meisje!". Hij reed,-- kwam tot voor de huisdeur: daar stond zijn beangstigde moeder voor hem. "Ach! Zoon! Lieve Olof! Hoe zijt gij zo bleek? Hoe is het met u? Wat overkomt u? Zeg het mij dadelijk!"

"Ach! Moeder! Lieve moeder! Ik reed in het bos rond middernacht wou ik bij haar zijn!" "Ach! Zoon! Gij sterft van mij weg! Ach! Zoon! Gij trouwt: wat zeg ik dan morgen aan uw bruid?" "Ach! Moeder! Ik reed in het bos: ik wou bij haar zijn!".

Hij kreunt. Hij sterft. Als het morgen was, kwam zingend de bruid met het gezelschap: "Ach! Moeder! Lieve moeder! Waarom weent gij? Waar is mijn geliefde? Ach! Olof! Gij!"

"Ach! Dochter! Lieve dochter! Hij reed in het bos: om middernacht wou hij bij u zijn!". Zij hief het scharlakenrode deksel op: daàr lag haar geliefde! Hij was bleek en dood.

Opm.:-- De gefrustreerde elf, op zoek naar levenskracht, had hem aan zich dodelijk aangedrukt en van zijn levenskracht beroofd.

Een kunstmatige ‘natuurgeest’ (‘elementaal’).

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 151ss., beschrijft het zien van wat gewiekste occultisten zeer goed kennen, nl. een door menselijke levenskrachten, in groep liefst, tot stand gekomen ‘natuurgeest’. De term ‘elementaal’ herinnert aan de ‘elementen’ (uit natuur en mensheid en ook het onzichtbare) waaruit zo’n wezen bestaat.

Whitendale. April 1922.

Wij hebben een mensachtige ‘elementair’ (*opm.*:-- dienende geest, ‘handlanger’) gezien die tot aan de schouders in de helling van een heuvel verzonken was.

Volkomen zwart en met satanische trekken geelk hij - meer dan wat ik tot nog toe gezien heb op “de duivel” van het traditionele, christelijke geloof. Hij ziet er als “in de aarde gevangen” uit. Zijn hoofd, schouders en armen reiken boven de aarde uit.

Zijn gelaat vertoonde een grijnslach, duivels en kwaadaardig. Hij worstelde om zich vrij te maken. Zijn uitzicht was dat van een bejaarde met een verminderde levenskracht.

Opm.:-- 1. Dergelijke half boven half onder de begane grond gesitueerde ‘wezens’ komen overal ter wereld voor.

2. Dit exemplaar is toevallig een product van zwarte magie maar vele andere zijn b.v. biotoopgebonden oerwezens of gewoon natuurgeesten die te chthonisch zijn om het licht der zon te verwerken.

Hodson’s duiding.

Let wel: wanneer wij zeggen ‘duiding’, betekent dat niet dat wat hij terzake zegt, pure rationele verklaring is. Neen, zijn verklaring ontspringt voor het grootste gedeelte aan zijn zienersgave.

Het ‘wezen’ was een elementaal, overschot van oude magische riten. In een ver verleden was hij een ‘vrije’ en boosaardige geest die de gedaante had van een reusachtige vampier (*opm.*:-- een wezen dat de levenskracht, vooral die welke in het bloed zit, wegzuigt en dus als ‘bloedziel(estof)zuiger’ kan bestempeld worden.

Hij werd ‘geschapen’ (*opm.*:-- ‘veroorzaakt’) en aangewend door een groep ‘priesters’ (*opm.*:-- wijmannen) die “de heren van het zwarte gelaat” aanbaden om hun gewetenloze plannen uit te voeren.

Opm.:-- Deze “Heren van het zwarte gelaat zijn één exemplaar van wat S. Paulus heet “de elementen van de kosmos”.

Ik zie - in een verleden tijdvak - onheilstichtende en onvrome ritens niet ver hiervandaan. Een groep magiërs.

Rondom hen ziet men een groot aantal ondergeschikte geesten. Allen volstrekt zwart. Over hen lijkt het hierboven beschreven wezen te heersen. Deze dienende demonen bewegen ononderbroken: zij verlaten de kring en keren er daarna in terug.

Zwarte magie.

Schrikwekkend zijn de ritens van deze eredienst,-- te schrikwekkend om ze te beschrijven. Onder meer wentelen zij zich letterlijk in het bloed en in “afgrijselijke daden”.

Het ‘geheugen’ van de plek.

Zelfs na zo’n lange tijdsduur is het griezelige ‘magnetisme’ (*opm.*:-- uitstraling) en de afschuwelijke stank van hun plechtigheden bestendig in het astrale licht aanwezig.

Het wezen.

Het leidende wezen lijkt op een reusachtige pikzwarte man.-- Het werd kunstmatig - d.m.v. bloedige ritens en een magische plechtigheid - ‘geschapen’ (*opm.*: veroorzaakt). Zijn gedaante is die van een mens. En toch is hij een niet-menselijk wezen. Hij heeft immers een staart en iedere voet heeft slechts twee reusachtige tenen. Het onderste gedeelte van het lichaam - inzonderheid de voeten - van de gevangenen gehouden ‘handlanger’ is nog steeds doortrokken van de uitwasemingen en de voorwaarden die door de bloedige plechtigheid geschapen zijn.

Zijn ontbindingsproces.

Het wezen is tot een ontbindingsproces veroordeeld waartegen het - met al wat hem aan energie die overigens afneemt, rest - vecht.

Sinds duizenden jaren is dit proces aan de gang. Daarbij viel zijn ‘etherische’ (*opm.*:-- fijnstoffelijke) dubbelganger (*opm.*:-- occult model) traag uiteen, -- verticaal: van de voeten naar het hoofd. Indien zijn ontbindingsproces niet kunstmatig bespoedigd wordt, moeten blijkbaar nog talrijke honderden jaren verlopen voordat de ruwe geest die in het lichaam van de dubbelganger opgesloten zit, volledig zal bevrijd zijn.

Met sterke opluchting onderbreek ik er het onderzoek van. Om mij te wenden naar de heerlijke en welwillende geestjes die druk aan het spelen zijn, kunsten maken en her en der lopen op de zijkant van de met heide begroeide heuvel.

Satan's bedrieglijke verschijning.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 121/150, heeft het over de 'devas' of hoogste natuurgeesten. O.c., 127ss., beschrijft hij te midden van een aantal bekende wezens "een veel groter natuurgeest".

Lake District. Mythburn, 26.'11.1921. Voor Helvellyn, op de heuvelflank. Heerlijke zon. Vriesweer. Vanuit een plek, enkele honderden meter hoger, rees hij op,-- schoot als een bliksem doorheen het dal: een geest van hoge schoonheid. Hij vertoont een 'vrouwelijke' verschijningswijze. Met zeer grote vleugels. De hoofdkleuren waren helrood en goudgeel.

Opm.:-- Dit ter inleiding.

Een geest.

Eén geest heb ik ontmoet die ik nauwkeuriger kan beschrijven. Dit edele en mooie wezen heeft vrouwelijk uitzicht.

1. Toen ik hem het eerst zag, bleef hij een ogenblik in evenwicht stil hangen, naar ons gekeerd: voeten samen en armen uitgestrekt. Zijn uitstralingskleed zag er volkomen vast uit binnen een duidelijk gevormde driehoek.

2. Nu vormt hij zich tot een ander zinnebeeld om: hij heft de armen in twee bevallige krommen omhoog met de vingertoppen boven het hoofd bijeen,-- vormt een kring op een omgekeerde, duidelijk zichtbare driehoek. Daarbij is de driehoekige uitstralingsvorm gewild onveranderd niettegenstaande de armen verplaatst zijn. Zijn gelaat, dat doorheen de gevormde kring kijkt, zet het zinnebeeld kracht bij. In het middenpunt van de uitstraling of aura nemen de zwaarste lijnen van het lichaam de vorm van de tau 'T' der oude Egyptenaren aan.

3. Nu strekt hij de bijeengebrachte armen horizontaal voor zich uit en buigt het hoofd tussen de beide armen. Deze moeten door een verder reikende uitstraling verlengd zijn want van terzijde gezien ziet men een gelijkzijdige driehoek die op de spits rust. Zodat de aura die er nu verdichter (ingekrompener) uitziet, zich ophoopt. Rood overheerst nu.- Deze bewegingen zijn uiterst bevallig en lijken iets te willen uitbeelden in verband met de zich openbarende natuurkrachten(...).

Opm.:-- Men voelt, doorheen Hodson's tekst, dat hij niet weet wat dat betekent,-- hij die anders zo vlot duidt. Het zij opgemerkt dat, wanneer men deze tekst voorlegt aan echte zien(st)ers, zij, indien zij Bijbels gelovig zijn, onmiddellijk aan Satan denken, de afvallige 'demonische' geest die de Bijbel ons leert kennen.

De mysterieuze wereld der natuurgeesten ('elfen').

Het naturisme geeft niet enkel uit op goden/ godinnen, al of niet verbonden met voorouders. Het laat ons ook het oneindig gevarieerde rijk der natuurgeesten - in het Engels meestal 'fairies' (elfen) geheten - zien.

Dat dit 'rijk' ook tot de religie behoort, blijkt overvloedig uit *Christina st. Hole, Fairy, in: Encyclopaedia Britannica, Chicago, 1967, v. 9: 39/40* (dat wij samenvatten). Maar beginnen wij met een concreet verhaal, mythe, terzake.

Mélusine.

Zij gaat door als de beschermende natuurgeest van de dynastie van Lusignan. Zij was de dochter van Elinas, een wreedaardig koning van Albanië en van een fee, natuurgeest, Pressine.

Mélusine - verkorting van Mère Lusigne - sloot haar vader op in een berg. Gevolg: zij werd ertoe veroordeeld vanaf de heupen en lager iedere zaterdag in een slang te veranderen.

Zij huwde Raymondin van Poitiers (Poitou) op voorwaarde dat hij haar 's zaterdags nooit zou zien. Zij bouwde voor hem Lusignen en andere kastelen.

Raymondin verbrak echter zijn overeenkomst en ontdekt haar metamorfose (gedaanteverandering). Sedertdien is zij voor altijd verdwenen en hoort men ze weklagen op de torens van Lusignan telkens wanneer een sterfgeval in haar familie op komst is. Daarvandaan de Franse spreuk "pousser des cris de Mélusine" (spreuk die soms ook betekent "klagen van de pijn").

Opm.:-- Mélusine werd mettertijd 'vereenzelvigd' met Mater Lucina, "de moeder die het levenslicht schenkt" (één der rollen die de Romeinse godin Juno speelde als bevallingsgodin in het oude Rome).

De natuurgeest.

Het artikel van Chr. Hole beperkt zich tot de fairy, elf of fee. Maar het geldt evidentierwijze ook voor alle andere natuurgeesten, waarvan de elfen of feeën juist één type uitmaken.

"Een vroeger gehuldigd geloof".

Hole distantieert zich zo van de ware wezensinhoud! Ofschoon zij toegeeft dat het een wijdverspreid en taai geloof is!

Typering.

Heet 'fairy' een omvattende verzameling van buitennatuurlijke (zij zegt 'supernormal') wezens die ofschoon ergens verwant toch naar soort en karakter zeer verschillend zijn. Zij zijn ergens als de mensen op deze aarde maar zijn geen mensen. Zuivere geesten (in de immateriële zin) zijn zij ook niet.

Naar gedaante en kledij zijn zij zeer verscheiden.

De enen vertonen een normaal menselijk uitzicht en gestalte; de anderen zijn klein tot minuscule (vanaf een twaalfjarig kind en kleiner).-- Naar bezigheden zijn zij zeer verscheiden: akkerbouw/ veeteelt, weverij, metaal- en houtbewerking of in andere streken leven zij in clans met een vorstelijk paar en legers en gaan op in jagen, stoeten organiseren, vieren, dansen en ook oorlogen.

Alleenlevenden in eenzame oorden komen ook voor als helpers en waarschuwers der mensen. In wouden, moerassen en rivieren leven andere geesten alleen of in groepen.-- M.a.w.: een grenzeloze variëteit van bezigheden en samenlevingen!

Gedaanteveranderingen.

Blijkbaar beheersen deze wezens hun/ haar fluïdieke lichamen of schimmen: zij veranderen ze willekeurig naar vorm en grootte. Ja, zij kunnen zich onzichtbaar maken.

Tussen de mensen of in onderaardse rijken.

Volgens Hole leven zij ofwel in een ‘magisch’ rijk in de nabijheid van de mensen op aarde of onder onze wereld ofwel tussen de mensen op deze aarde.

Opm.-- Zij zijn blijkbaar ‘chthonisch’ of ‘tellurisch’, d.i. aardgebonden wezens.

Opm.-- Kenners/ kensters beweren dat zij heimelijk in verbinding leven met b.v. hemelse godheden (‘oeranische’ wezens), zodat de term ‘chthonisch’ met zeer veel voorbehoud moet toegepast worden. In en doorheen ‘feeën’, ‘elfen’, ‘natuurgeesten’, contacteert men hogere wezen die als zeer dienstbaar of als zeer onheilstichtend overkomen.

Magisch begaafd.

Hole.-- De fairies zijn in de tradities machtvolle wezens nu eens lief dan weer ongenadig (als plaaggeesten).-- M.a.w.: harmonie der tegengestelden zoals W.B. Kristensen dat zegt.

Contacten.

Steevast zeggen de tradities - mythen eigenlijk - dat er contacten bestaan tussen feeën en mensen.

1.-- Ongunstige contacten.

Hun naam vernoemen - wat occult betekent “ze contacteren” - verleent hun macht over degen die de naam uitsprekt! Daarvandaan de eufemismen als “het lieve volk” (om niet te moeten zeggen “het tweesnede volk”) of “de goede burens” (wat onheilen vermijdt).-- Plaatsen waarvan bekend is dat zij door elfen ‘bewoond’ worden, zijn te mijden (‘taboe’). Men zoekt ze dus nooit op!

Opm.-- Dat doet men ook met de (hoogste) godheden of de voorouders.

Elfenland.

Diegenen die - vrijwillig of tegen hun/ haar wil in - 'elfenland' (*opm.*: gewoonlijk het onderaardse of chthonische rijk, "inania regna"(zoals A. Lefèvre, *La religion*, Paris, 1921, 208/227, de sfeer der schimmen betitelt) bezoekt, betreuen het meestal: soms keert de betrokkene terug met verward verstand of "met leeggelopen levenskracht" (sic Hole).

Terloops: de ware reden van het verwarde verstand - om dra te sterven; soms stelt de teruggebrachte vast dat vele jaren verlopen zijn gedurende wat in elfenland als "een korte afwezigheid" doorleefd wordt: alle vrienden/ vriendinnen zijn dood, het huis is door anderen bewoond; men leeft in de herinneringen voort als iemand die allang geleden 'verdwenen' is. Meer nog: eet zo iemand in elfenland, dan keert hij nooit meer weer.

Opm.:- Dergelijke mythische elementen maken begrijpelijk dat balladedichters de balladeske sfeer willen weergeven die de elfen- en natuurgeestenwereld uitstraalt.

Terloops: balladeske sfeer die de hele sacrale wereld uitstraalt! De neergang van het kosmische leven behelst dit.

2.-- Gunstige contacten

De "inania regna". De schimmige rijken, vertonen ook de opgang van het kosmische leven (om met Kristensen te spreken).-- Vaak - zo vertellen de mythen - roepen aardse mensen de elfen ter hulp om reden van hun genezende vermogens. Omgekeerd zoeken elfen hulp bij aardse vroedvrouwen. Leningen, schenkingen grijpen plaats. Zo: ketels, vlaggen, bekers b.v..

Seksuele contacten.

De mythe van Mélusine deed het ons reeds kennen. Sommige balladen hebben het erover.-- Mannelijke natuurgeesten 'huwen' (*opm.*:- op occulte wijze) met aardse vrouwen. Vrouwelijke natuurgeesten 'huwen' met een man (zoals b.v. Wild Eric huwde met een elf uit the Forest of Clun).

Opm.:- Dat doen goden/ godinnen en voorouderzielen ook!

"Doortrapte dieven".

Hole - heel naïef - vermeldt dat de verhalen het hebben over elfen als "doortrapte dieven"! Zo hebben zij het op niets minder dan menselijke baby's gemunt.

Wij vermelden deze ongunstige zijde apart, na de gunstige, om aan te tonen dat Kristensen's theorie omtrent "de goddelijke bedrieger" en "de goddelijke dief" (o.m. de Griekse god Hermes) ook op natuurgeesten van toepassing is.

De theorieën.

Hole stelt vooreerst vast dat een hele reeks tradities daar zijn als een feit. En wel in vele streken rond de aardbol! Als verder een belangrijk element in de nog levende folklore van sommige landen. Die tradities nemen de elfen ernstig, ja, als gedeeltelijk ongere wezens op.

Voor haar beelden zij de herinneringen en de angsten van de eenvoudige mensen en de inbeeldingen van dichters af.- De drie theorieën die volgen, verwijt zij onvoldoende te verklaren.

1.-- *De kinderverhaaltheorie.*

De ‘moderne’ mens neigt ertoe de natuurgeesten “als lieve wezens” te laten optreden in verhaaltjes voor naïeve kinderen. Want modern gezien zijn zij niets dan dat.

2.1.-- *De historische theorie.*

De neolithische culturen leefden armzalig in afgezonderde leefgemeenschappen. Zij werden door gecultiveerder culturen overweldigd. Maar beschikten over een superieure kennis van de streek, -- eigen religies, magische vermogens. In occasionele huwelijken, kidnappings, diefstallen traden zij in contact met de heersende klassen.-- De elfenverhalen vertellen over die neolithici.

2.2.-- *De voorchristelijke theorie.*

Onttroonde heidense godheden en (natuur)geesten - getuigenresten van de tijd voordat het christendom de heidense religies verdrong - komen ter sprake in de elfenverhalen. Men ziet zelfs dat men er de (Bijbelse) duivel in vermengt.

De elfen werden geraadpleegd door de heksen/ heksers (zij werden Bijbels als duivelaanbiddenden afgedaan). Elfen vrezden christelijke heilige dingen of het uitspreken van christelijke namen. De antieke faunen, dyaden en nereïden, woud- en watergeesten komen als elfen voor.

2.3.-- *De vooroudertheorie.*

Vaak komen elfenverhalen voor in de nabijheid van grafheuvels. Gekende doden verschenen soms als “in elfenland thuis”. Sommige elfen zijn nauwelijks onderscheidbaar van schimmen.

Elfenland is meermaals een ondergrondse sfeer.-- The Fairy Dwellings of Selena. Moor zegt uitdrukkelijk dat de fairies doden zijn. Volgens Hole verklaren deze theorieën slechts zeer gedeeltelijk de gegevens.

Opm.:-- Met J. Sterly zeggen wij dat zeker de ‘historische’ opgaat in ... de ‘voorgestelde’ (enkel in de geest van rationalisten mogelijke) elfen die meer het wezen der elfen verbergen dan tonen.

Dat zieners en ziensters - heden nog - deze wezens ‘zien’ vermeldt Hole niet eens als mogelijke ‘hypothese’ (wat een ware leemte is).

Natuurgeesten 'gezien' door een eigentijds ziener.

Mantisch begaafden waren er, zijn er en zullen er altijd zijn. *G. Hodson, Les fées*, Paris, 1966, is de Franse vertaling van de teksten van een Engels ziener. I.p.v. veel theorie te verkopen omtrent 'zien' (helderziendheid) en 'voelen' (sensitiviteit, heldergevoeligheid) zie hier een paar teksten uit dat zeer degelijke werk.

Elfen.

O.c., 46s .. -- De elfen die Hodson een paar keren 'gezien' heeft, verschillen van de andere natuurgeesten daarin:

1. dat zij nooit in de gedaante van mensenkledij verschijnen en
2. dat hun stoffelijke structuur in een geleiachtige stof - zonder ook maar enige innerlijke ordening - bestaat.

Opm.:-- Dat Hodson een gedeeltelijk ander stel termen hanteert, blijkt daaruit dat b.v. in het taalgebruik van Hole elfen (of wat die naam draagt) wel degelijk gekleed zijn en wel in het groen (want wie dat navolgt, loopt hun sancties op). Tot daar toe.

Boselfen.

In augustus 1921 is Hodson op wandel in het bos van Cottingly. Onder de oude bomen ziet hij elfen.—“Twee heel kleine boselfjes die op de grond liepen, kwamen dichtbij ons voorbij. (...). Toen zij ons opmerkten, voerden zij een sprong uit van ongeveer twee meter van ons weg (...). Zij gedroegen zich vrolijk en volstrekt niet bevreesd.

Zij leken overtrokken te zijn met een soort nauwsluitende huid die glom alsof zij vochtig was en de kleur van boomschors had. (...).-

Zij leefden in de wortels van een reusachtige beuk. Tenslotte verdwenen zij in een kloof waarin zij binnenstapten zoals men een kelder binnengaat, en verdwenen in de aarde.

Wat verder.

Een groot aantal van deze wezens liepen over de grond. -- Hun handen en voeten waren buiten verhouding groot in vergelijking met de rest van hun lichaam. Hun benen waren mager en hun grote oren die op een puntvormige, naar omhoog gerichte spits uitliepen, hadden bijna de vorm van een peer. Hun neuzen waren scherp en zij hadden grote monden. Binnenin hun mond - voor zover ik kon ontwaren - : geen tanden, geen structuur, zelfs geen tong, alsof het hele binnenste ervan een soort gelei was.-- Rondom hen een kleine groene aura.

Opm.:-- Andere eigentijdse begaafden zien soms zeer gelijkende wezens zodat wij kunnen besluiten tot een soort objectiviteit van het vertelde.

Een feeëriëke elf.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 103.-- Te Preston.-- Een verrukkelijke vrouwelijke natuurgeest, totaal gelijkend op een boomgeestje (*opm.*:-- de ziel van een boom), verblijft in een dikke haag gevormd door een overvloed aan braamstruiken, klimplanten en schitterende rode meidoorn.-

Meteen is duidelijk dat in dichte hagen zich dezelfde processen afspelen als in bomen. Deze natuurgeest is van een uitzonderlijk beminnelijke aard: zij is wellicht 1,30 m. groot. Zij draagt een dun en doorschijnend en golvend kleed. Zij kijkt ons rechtstreeks aan, met een zeer welwillende en vrijmoedige glimlach. Boordevol leven is zij en geeft een indruk van grote, volkomen beheerste energie.

Haar aura

(*opm.*: uitstralings sfeer) Deze is opmerkelijk levendig en lijkt op een wolk van zachte doch stralende tinten waardoorheen voortdurend schitterende lichtstralen gaan. De kleuren overtreffen al wat men op aarde aan uitgezochtste kleuren aantreffen kan. Zij leeft in een toestand van uiterste geluk.

Een riskant experiment.

Ik waagde de proef.-- Ik gaf toe aan de machtige betovering van haar aanwezigheid. Gedurende een ogenblik - trad ik (*opm.*:-- met een gedeelte van zijn ziel) uit mijn lichaam maar zo dat ik voldoende waakbewust bleef om - naar willekeur - snel in mijn lichaam te kunnen herintreden. - Ik ging dus een beetje op in de vreugde en het stralende geluk (dingen die de steevaste levenssfeer van alle bewoners van de feeënwereld lijken te zijn).

Een te diepgaand contact is riskant. Er is immers een felle inspanning voor nodig om terug in te treden en opnieuw de last van het belichaamde bestaan te torsen.

Tot daar Hoson.

Blijkbaar was, in de fee, een zeer hoge vrouwelijke entiteit aanwezig. Want, volgens kenners/ kensters, is een gewone fee, hoe mooi ook, niet zo sterk in haar uitstraling dat zij een gewiekst occultist als Hodson zo kan betoveren. In het oude testament wordt gezegd dat "een goddelijk wezen" (godszoon) 'zien' gelijk staat met sterven. Hodson' s experiment laat zulks aanvoelen.

Traditie en actualiteit inzake natuurgeesten.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 31ss., belicht de rangorde der natuurwezens.

Alle vormen eigen aan de 'lagere' leefwerelden bestaan uit een stof zo smijdig dat zij de trillingen der gedachten en der gevoelens weerspiegelt. Gevolg: zij zijn dan ook uitermate vloeiend en wisselend.

Opm.:- Dat onze denkbeelden en gevoelens 'trillingen' uitzenden, is een wijze van zeggen. Men zegge even goed 'uitstralen' b.v..

Noch de natuurgeestjes_noch de - hoger gesitueerde - feeën of de - nog hogere - 'deva's' (*opm.*:- Hodson's term voor de hoogste natuurgeesten) bezitten een 'vast' lichaam zoals wij dat opvatten. Wel kunnen zij zich van tijd tot tijd materialiseren (*opm.*: een vaste of schijnbaar vaste, soms zelfs grofstoffelijke vorm aannemen). Daarbij gebruiken zij als model ter verstoffelijking gedachtevormen.

Opm.:- Dit zijn wolkjes ijle of subtiele stof (schimachtig) waarin een denkbeeld of een gevoel in de andere wereld 'zichtbaar' wordt.

Hodson: die gedachtevormen zijn die welke buitenmensen en kinderen zich van die natuurgeesten 'voorgesteld' hebben.

Opm.:- Het staat vast dat niet-intellectuelen en kinderen (tot en met de elf - twaalf jaar) een mantisch vermogen hebben dat door onze cultuur onderdrukt wordt.

De overlevering door huidige zien(st)ers bevestigd.

Wie ook maar iets verstaat van hetzij de wetmatigheid der denkbeelden hetzij de wezenheid van dit soort wezens (geestjes, feeën, 'deva's') met hun gebrek aan duidelijk ontwikkeld mentaal levensbeginsel, zal er niet over verwonderd zijn dat b.v. de feeën der traditie en de door helderziendheid waargenomen feeën nauwkeurig op elkander gelijken: vleugels, stokjes, fonkelende sterren en de rest.

Het 'elementale' (*opm.*: aan de natuurelementen gebonden) leven laat zich graag in reeds bestaande gedachtevormen gieten, zoals een kind zich graag verkleedt. Een kind zal het ene of andere denkmodel als 'gietvorm' gebruiken hetzij voor zijn 'arbeid' hetzij om zich volgens zijn gading te verstrooien.

Opm.:- Niet verwonderlijk dat 'moderne' geesten het rijk der natuurgeesten naar de fantasiewerelden der kinderen en primitieven verwijzen.

Ritus paganus.

Letterlijk: “Heidense ritus of eredienshandeling”. -- G. van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1965-2, vermeldt op enkele plaatsen *de rituele naaktheid*. staan wij daar even bij stil.

De ritus als machtgeladen handeling.

De term ‘macht’ in het taalgebruik van Van der Leeuw betekent ‘levenskracht: ‘mana’. -- Het is niet om het even hoe de mens - in religieuze zaken - handelt: want zijn gedrag moet in alles het verwerven van macht tot doel koesteren.--

Daartoe toont hij o.m. de eigen machtgeladenheid zo sterk mogelijk. De ritus paganus, d.i. de rituele naaktheid, is zo’n type van gedrag. De geladenheid van het eigen lichaam dient ertoe b.v. om boze machten af te weren, vruchtbaarheid te verwekken e.d.m. .

1.-- *Ritus paganus.*

Van der Leeuw haalt K. Weinhold, *Zur Geschichte des heidnischen Ritus* (1896) aan.-- Vruchtbaarheidstoename, onkruidverdelging, afscherming tegen boze invloeden, eedversterking, infrastructuur voor profeteren (Saul, Cassandra), enz. zijn enkele van de praktische doeleinden waarbij nood aan energie zich laat voelen.

Een volks voorbeeldje.

Wanneer in Brandenburg een koe bij het melken met de achterpoot toeslaat, moet het maagdelijk meisje zich met het blote achterwerk op de melkstoel zetten want dan wordt het dier rustig.

Opm.: Westerse mensen, vooral intellectuelen, lachen met dergelijke praxis maar hebben het zelf nooit uitgeprobeerd, de enige (wetenschappelijke) manier om het echt te weten.

Wat zij vooral niet snappen, is dat de aandacht van het meisje zich richt op haar uitstraling (haar zielestof die in de koe trekt om ze te kalmeren).

Wie met de onwetende westerse mentaliteit het toetst en daarbij niet aan de uitstraling denkt, bereidt zich een ‘falsificatie’ (K. Popper’s term voor mislukking van het experiment) want hij/ zij mist het wezenlijke, het religieuze, nl. het mobiliseren van levenskracht en de overdracht op een dier.

2.-- *Dans.*

In vele religieuze dansen is de naaktheid een must. Wat blijkt uit verscheidene mythen (Japan: Amaterasu (de hoogste godin); Griekenland: Baubo; Egypte: Hathor).-- Jane Ellen Harrison, *Epilegomena to the History of Greek Religion* (1921) zegt: “Over de ganse wereld danst de primitieve mens waar wij (*opm.:*-- westerlingen) zouden bidden en lofprijzen”.

Van der Leeuw zegt daarbij: de dans is geen esthetische bezigheid! Hij is godsdienst, want hij genereert 'macht'

Zo is b.v. bij Mexicaanse indianen, dansen tegelijk arbeiden: wanneer de oogst binnengehaald wordt, blijft een indiaan thuis en danst de hele dag opdat de oogst zou lukken, want hij "zet de macht in gang". Dat dans 'vitaliseert' resp. hervitaliseert, geldt ook nog voor ons waar het om de erotische dans gaat. De dans is het afrodisiacum bij uitstek en in zijn grofste én in zijn fijnste vorm.

Opm.:-- Een afrodisiacum is een werkstof die de erotiek hetzij doet ontwaken hetzij versterkt.

Opm.:-- Wanneer een maagdelijk meisje naakt danst in sacraal verband, omgeven door mensen die de religieuze inhoud ervan vatten, versterkt zij enorm haar uitstraling.

Dat is ook waar indien het een jongeman die nog geen geslachtelijke omgang pleegde, geldt die in de balkanlanden b.v. gebruikt wordt om een vampier die op een kerkhof begraven ligt maar 's nachts door zijn occulte invloed het dorp teistert (vooral jonge meisjes), op het kerkhof te ontdekken.

Men plaatst hem naakt op een zwart paard en leidt ze rond tussen de graven tot wanneer het paard begint te sidderen en beven ...door de nabijheid van het graf waar de vampier begraven ligt.

3.-- Processie.

De processie herinnert aan de rituele dans.-- Iedere processie mobiliseert de gemeenschap die meetrekt, rond iets dat machtgeladen is en door de rondgang een welomschreven gebied 'heiligt'.

In vele primitieve volksgebruiken is het een naakt meisje. In de katholieke processies van vroeger dagen werd dat machtgeladen meisje vervangen door een eveneens machtgeladen werkelijkheid, het H. Sacrament.

4.-- Eed.

De eed is één type van wijwoord.-- Volgens een oudgermaans sacraal gebruik wordt de eed naakt afgelegd. In *Gen. 24:2* luidt het: "Leg uw hand op mijn geslacht zo dat ik u bij Jahweh een eed afneem". De genitaliën - aldus van der Leeuw - "sind der Sitz starken Seelenstoffs" (zijn de zetel van sterke zielestof of mana)..

Opm.:-- De grote moeilijkheid bij dit onderwerp is onze westerse desacralisering van al wat seks en erotiek is die ons blind maakt voor de sacrale aard ervan.

Ritus paganus.

G. Hodson, *Les fées*, Paris, 1966, 102s., toont ons het naturalistisch toonbeeld dat b.v. een naakt meisje - bewust of onbewust - nabootst wanneer het een ritus ongekleed voltrekt. Want het is o.g.v. het mantisch zien dat heidense religies de heidense 'ritus' invoerden.

Hodson in Kendal. December 1922.

Een soort volstrekt heerlijke feeën (versta: natuurgeesten) leeft hier. Haar voorkomen is het liefste en zachtste dat ik ooit ontwaarde. Behalve misschien bij de Atlantische feeën op de westelijke hellingen van Snaefell.

Waarlijk mooi zijn zij.

Betoverend en rustig verplaatsen zij zich. Met uiterste bevalligheid en schoonheid. Eén heeft ons ontwaard en koestert blijkbaar geen vrees voor ons.-- Met de rechterhand houdt zij haar dun en doorschijnend kleed vast, waardoorheen haar licht roze gedaante onderscheidbaar is. In de linkerhand houdt zij iets vast dat ik op dit ogenblik niet kan weergeven.

Haar ledematen zijn naakt. De haren zijn lang en vrij neerhangend.

Rond het hoofd drijven als een kroontje kleine lichtstipjes. De wijze waarop zij zich voordoet, is zo mooi dat ik zou denken dat zij poseert, was het niet dat ieder versterkt zelfbewustzijn afwezig is en dat haar gelaat en ogen een volkomen onschuld uitstralen.

Rondom mij zie ik overal andere, even mooie feeën die onderling allemaal weinig verschillen.-- Eén ervan die mij de rug toekeert, heeft 'aanbiddelijke' lange, donkere haren die tot onder haar middel neerhangen. Traag wandelt zij doorheen het bos met één van haar twee mooie armen iets zijwaarts voor zich gestrekt.

Opm.:-- O.c., 25.-- Hodson oppert de hypothese dat de ontwikkeling van de natuurgeesten plaats grijpt in verbondenheid met de mensheid. In het ontwikkelen van de minerale, plantaardige, dierlijke werkelijkheden zijn de natuurgeesten (deva's of hoogste natuurgeesten, feeën of middelste natuurgeesten en elementalen of laagste natuurgeesten) baanbrekers.

Hun werk bestaat erin door mutaties mooie vormen aan te maken.-- De éne fee hierboven aangehaald lijkt ons bezig met het 'scheppen' van een of andere natuur-werkelijkheid: zij loopt immers met grote aandacht doorheen het landschap de arm voor zich gestrekt.

De rol der slavinnen te Rome.

Lezen wij *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 217/223 (*De sacrale positie der slavinnen*).

De stelling die Kristensen voorstaat luidt:

1. Het mysterie der vrouwelijke energie, bij de ‘opgang’ van het leven (*opm.*:-- verwekking e.d.m.), wordt vertegenwoordigd (*opm.*:-- zichtbaar tegenwoordig gesteld) door de slavinnen.

Meteen waren zij dienaressen van Juno (en de Iunones) en waren zij de analogie van de vestalinnen die dienaressen waren van de godin Vesta (= Tellus, Terra).

2. Zij waren de godheden van de onderwereld gewijd.

Opm.:-- Vermelden wij hierbij een tekst van de Romeinse schrijver *Apuleius* (125/180): “Op gelijke wijze vereerden de oude Romeinen de manes (voorouders), de lares (familiegeesten), de penates (huis- en haardgeesten) en de genii (verwekkingsgeesten).

Zo zegt Apuleius: “Onze voorouders geloofden dat de manes, indien zij kwaadaardig waren, ‘larvae’ moesten heten, indien zij goedaardig waren ‘lares’. ‘Genius en ‘lar’ is hetzelfde wezen”. (*A. Lefèvre, La religion*, Paris, 1921, 248).

Opm.:-- Daarmee situeren wij enigszins het begrip ‘genius’ (meervoud: ‘genii’), dat daar de Nederlandse term ‘dijgeest’ goed zou vertaald zijn, waarbij ‘ge-dij-en’ de wortel ‘dij’ of ‘verwekkingskracht’ bergt). De dijen van de vrouw zijn bijzonder krachtgeladen. Tussen hen ontstaat nieuw leven bij de geboorte.

Terloops: ‘tutela’ of ‘iuno’ is het vrouwelijke voor het mannelijke ‘genius’: is de genius de dij- of verwekkingsgeest der mannen, de tutela of iuno is de dij- of verwekkingsgeest der vrouwen.

Feriae ancillarum.-- slavinnenfeest.

Of “nonae caprotinae”. -- Op de 7-de juli.-- Ter ere van Juno caprotina (“Juno de geitengodin”).

Op die dag - o.l.v. een medeslavin, de vilica met als bijnaam ‘tutela’ - verkleed als de ‘matronae’, de “vrije dames”, trekken de slavinnen uit de stad.

Terloops: de kledij is het zichtbaar teken of symbool van de gewijde af sacrale positie van de slavinnen als de echtgenotes van de verwekkende geest (de “lar familiaris” of de ‘genius’).

Zij brengen t.e.v. Juno caprotina, de oppergodin der Romeinen als vruchtbaarheidsgodin, een offer onder een wilde vijgeboom, ‘caprotinus’, waarbij ‘vocht’ (‘lac’(‘melk’)) uit de boom met het offer werd vermengd. Niet zonder ‘steengevecht’ en ‘vuilbekkerij’, (aischrologia’), die steevast tot alwat aardgodheden en voortplantings-religie is, behoren. Het einde is een ‘vitulatio’, een overwinningsoffer.

Juno.

Met Jupiter met wie zij het hoofdkoppel vormt, de oppergodin van het Romeinse veelgodendom (polytheïsme).-- De slavinnen waren, op haar feest, de wijvrouwen ('priesteressen') die haar als godin (van de bevruchting en de geboorte vooral) vertegenwoordigden.-- Juno caprotina wordt vereerd bij de caprificus (caper = geitebok + ficus = vijg), d.i. wilde vijgenboom.

Opn.-- Een andere versie zegt bij de geitenvijver ("capri palus"), op het Marsveld ("Campus martius"),-- wat wijst op een met de wateren verbonden ritus.-- De geit was aan Juno gewijd. Zij werd door de antieke Romeinen als symbool der bevruchting geduid.

Zoals Kristensen zegt, hadden de wilde vijgeboom en de vijg afroditische betekenis. Zo o.m. het 'vocht', d.i. de 'melk ('lac') die men uit de vijg, indien zij rijper wordt, kan persen, doet aan (boks)sperma denken.

Dit belicht de aischrologia, vuilbekkerij (d.i. pornopraat vertellen), die bij zulke vruchtbaarheidsriten hoorde. Volgens Kristensen sloeg dit niet op de genesische of verwekkende kracht der aarde (versta: aardgodheden) maar op het feitelijke geslachtsleven der mensen.

Opn.-- Dit laatste doet verstaan waarom 'deftige' mensen zulke bezwaren hadden tegen dergelijke religie.

Tutela.

Zo heette men de slavin die de leidster was. Een Griekse naam werd ook gebruikt 'filotis' of 'filotis', de minnende. Latijn: amata: beminde.

Wat betekent tutela? Zoals de mannen een genius hadden, zo hadden de vrouwen een 'iuno' of 'tutela', de typisch vrouwelijke geest der bevruchting als begin van het biologische leven.

Talrijke teksten vermelden 'tutela' naast 'genius' (en de lares), die afgebeeld werden met als symbolen de horen van de overvloed en de offerschaal in de handen. De slaven vereerden de lares (genii), de slavinnen tutela.

Zo is een opschrift bewaard van een slavenkoppel: hij en zijn vrouw wijden hun votiefgeschenk "laribus et tutelae", aan de lares en tutela. Voor de vrouwen was er geen andere tutela dan deze "goddelijke geest" der vrouwen.

Gevolg.

De leidster moet de tutela vertegenwoordigd hebben. Tutela dan als symbool van de dijsgeest der vrouwen.

Opn.-- Dit alles heet men soms 'chthonisme', aardgodhedenreligie (antiek Grieks: 'chthon' is 'aarde').

“De maagdelijke moeder”.

Kristensen gaat nu dieper in op de Tutela, resp. Juno (caprotina).

De ‘filotis’, amata, de minnende Tutela, was de vrouw van de genius of lar familiaris, de geest der verwekking.

De ‘vilica’, slavin - leidster der riten, verrichtte regelmatig - aldus Cato - bij de huiselijke haard het gebed t.v.v. de welvaart der familie.

Kristensen verwijst nu naar het geloof dat aannam dat de lar familiaris, de aardgeest die tegelijk haardgeest was, in het vuur zelf van de haard ‘woonde’ en daar het leven der familie liet ‘opgaan’ (opgang van het kosmische leven).

Het verhaal immers luidt dat, in de woning van Tarquinius (-534/-509), koning van Rome, een fallus verscheen in de haard, die bij Ocrisia of Ocrisia, de Vestaalse maagd, de latere koning verwekte.

Cfr. Kristensen, o.c., 306vv.. -- De slavin was de wijvrouw (‘priesteres’) van de in de haard vertoevende ‘god’: in Tarquinius’ woning bracht Ocrisia iedere dag het spijs - en drankoffer aan de haardgod als maagd.

Daarin ziet Kristensen de baanbreekster van de latere Vestaalse maagden. En het model van de vilica of ritenleidster.

De kledij der vestalinnen was steeds bruidenkledij zij waren altijd als gehuwde vrouwen gekleed - als de matronae, de dames - en zij droegen de haartooi der matronae.-
- De slavinnen eveneens.

In de inwijdingsformule heette de slavin ‘amata’, beminde, zoals de leidster der slavinnen, Tutela.

Wie was dus de bruidegom?

De vestalinnen vereerden de haardgod.- In een tekst heeft Plinius het over de beschermende kracht van de fallus en voegt daaraan toe: “De fallus is de god die in de Romeinse eredienst door de Vestaalse maagden vereerd wordt”. Het is die geest die de bruidegom is.

Het tegenmodel toont het: ontrouwe vestalinnen werden levend begraven. Wat niet een straf is in de gewone zin maar hoogste inwijding of consecratio zij werd overgeleverd aan haar ware gemaal, de god van de onderwereld (die in de haard verscheen als fallusgod).

Terloops: de vestalinnen begunstigen - veroorzaakten mede - de verwekking van het Romeinse volk als volk.

Opm.:-- Het is dus duidelijk een vruchtbaarheidsreligie waarom het gaat.

Sospita.

De Tutela moet ook Juno caprotina, de godin van het slavinnenfeest, vertegenwoordigd hebben. Deze Juno, met het geitenvetel bekleed, heet - evenals Tutela - sospita, de redster of beschermster.

Parallel met het reddende leven der slaven verloopt het reddende werk der slavinnen. "Als godsdienstig feit" zegt Kristensen, d.i. als religie in de diepte van het kosmische leven van het Romeinse volk.

'Vitulatio'

Het overwinningsoffer trekt hieruit zijn verantwoording want Juno caprotina redt uit de levensondergang door het veroorzaken van de levensopgang. Niet zonder reden wordt zij afgebeeld met lans en schild - zoals in Hellas Athene Nikè - als symbolen.

Zij verlost o.m. dankzij het slavinnenfeest het volk, de families, uit de 'dood' (in de godsdienstige zin van dat woord, d.i. al wat leven afbouwt). De vitulatio is dus maar normaal.

Opm.:-- Chthonisme.

A. Lefèvre, *La religion*, Paris, 1921, 156s., zegt dat 'chthonisme' de naam is voor het systeem dat het vrouwelijk 'beginsel' en geslacht de eersterangsrol toekent en in de kosmogonie (*opm.:--* leer omtrent de oorsprong van het heelal) en in de eredienst.

Dat type van religie bestreek gebeurlijk de hele natuur, ja, de hele werkelijkheid.-- In de slavinnenreligie stoten wij op een stukje chthonische religie, verwerkt in een polytheïstisch systeem.

Opm.:-- Verwekkingserediensten.

Het is duidelijk dat de verwekking of 'generatie' centraal staat in de slavinnen-cultus in Rome.

A. Lefèvre, o.c., 152s., zegt daaromtrent wat volgt.-- De ononderbroken en in het biologische rijk alom aanwezige herhaling van de verwekking gezien als de zichtbare tegenwoordigstelling van de "andere wereld" leidde de mens ertoe in de verwekking (der dieren) de oorsprong van al wat is, te zien. In de meeste kosmogonieën was 'schepping' (*opm.:--* veroorzaking) hetzelfde als verwekking.

Men zag overal paren en wat de paren verwekken.-- Nu eens vertelde de mythe dat een hond of een leeuw, een slang, een vogel,-- een boom,-- een rots, een meer of een rivier, parend met andere wezens of voorwerpen, de hele natuur 'verwekt' hadden.

Dan weer zei de mythe dat de wolk, de bliksem, de zon, de maan, de hemel, de aarde, de wanorde en de nacht "het leven geschonken hadden" aan al wat bestaat.- Wat aantoonde dat die religies het leven als het wezen der werkelijkheid duiden.

De dema-eredienst.

Lezen wij nu *R. Thurnwald, Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln*, Tübingen, 1927, waarin *Wirz, Die Marind-anim von Holländisch-Neu-Guinea II*, 2 (1925) aangehaald wordt.

De marind-anim zijn een talrijk volk, hoofdzakelijk gesitueerd aan de kust van zuidelijk Hollands-Nieuw-Guinea.

Thema: majo, een geheime eredienst (die aan de antieke mysterierelgies doet denken), die een grote plaats inneemt.

Twee kentrekken:

a. (wat westerse mensen heten) “seksuele uitpattingen” ontbreken aan majo nergens;

b. blijkbaar dwingen religieuze motieven tot het regelmatig voltrekken van majo, want het gaat om vruchtbaarheidsriten die door de dema, “Urheber-Geister” (geesten die veroorzakers zijn), geëist worden. “Zelfs in de obscene orgieën pleegt men instellingen van de op de demonen gelijkende voorouders en veroorzakers (‘Urheber’) te zien” (aldus steller).

Opm.-- Wij hebben hier dus blijkbaar met sacrale erotiek (“seksuele magie”) te doen. Wat wellicht de reden is waarom Wirz de dema ‘demonenhaft’ heet.

Opm.:-- De dema als manaïstische oerwezens.

Bij de marind-anim - aldus Wirz - en naburige stammen heeft het mana-geloof zich met het geloof aan de dema (op demonen gelijkende geesten en voorouders) dermate vermengd dat beide niet meer te scheiden zijn. De - tot de meest verscheidene doeleinden aangewende - toverstenen worden bij de Marind-anim ‘dema’ genoemd.

Men duidt ze als tot steen ‘geconcentreerde’, op geesten gelijkende (‘geisterhafte’) wezens van wie kracht (mana) uitgaat.-- Aldus letterlijk Wirz.

Opm.:-- Majo zal dus als inzet het verwerven en instandhouden of zelfs ontwikkelen van levenskracht hebben. Wat duidelijk één der grootste wezenstrekken van iedere echte religie is (tot en met de revitaliseringreligies).

De mythe.

Deze zegt dat majo ‘vroeger’ (*opm.:--* in den beginne) uit seksuele en kannibalistische vieringen bestond die de oorsprong - de mythische oorsprong welteverstaan - van de kokospalm betreffen. Majo werd dus een kokoscultus, waarvan het verwaarlozen (irreligio) het uitblijven van de vruchten van de palmen ‘veroorzaakte’.

Opm.:-- Rapa is een vuureredienst. Het vuur is uit de erotische vieringen van de dema ontstaan. Verwaarloost men rapa, dan wordt de vuurdema boos en verhindert verder vuur maken.

Structuur.

De geheime eredienst bevat twee elementen:

1. de zinnebeeldige herhaling van de mythen, inzonderheid van de kokosmythe;
2. de geslachtelijke uitleving.

Het eerste element slaat op de inwijdelingen; het tweede op de oudere ingewijden.-
- Beide samen bewerken veroorzaken - de vruchtbaarheid van de palmbomen.-- Staan wij daar nu bij stil.

De inwijdelingen.

De majo-anim of inwijdelingen brengen - afgezonderd in een ruimte (majo-mirav) - vijf maanden door zonder enig contact met 'burap-anim' (oningewijden). Zij maken, daar door (wat wij heten) 'voorschriftenreligie' d.i. een religie die mordicus leert leven volgens strenge, soms bizarre leefgewoonten die samen "de wet van de majo" kunnen genoemd worden. Zoals blijkt uit wat nu volgt.

Bij het begin mogen zij niets nutten en al wat sieraad en haartooi is, wordt hun afgenomen; zij moeten alle gewoonten en verrichtingen (vissen, jagen, sago bereiden, planten, seksuele omgang enz.) laten.

M.a.w.: "tabula rasa", een lege lei. Want zij arriveren in majo alsof zij nog niet geboren waren, als onwetenden (versta: oningewijden).-- Om herboren te worden, blijkbaar.

Zij bekleden zich dus met gekliefde kokosbladeren en als eerste voedsel krijgen zij 'ongeniebare' wortels en schorsen van welbepaalde bomen.

Opm.-- Dit om de armzaligheid te doen aanvoelen.

De dema tussenkomst.

Iemand die een dema, oerwezen, van de mythe uitbeeldt (*opm.:*-- èn tegenwoordig stelt) 'kamak' (geeft te proeven) de verschillende voedings- en genotsmiddelen èn leert ze sieraden maken, haren vlechten, sago bereiden, vissen, jagen enz.) - pas dan mogen zij weerom voedings- en genotsmiddelen nutten en de dagelijkse bezigheden hervatten.

Opm.-- Waarom? Omdat voortaan de dema-wezens ze van binnen uit leiden,-- hun leven een dema eigenschap verlenen.

1. De spijs wordt de inwijdelingen aanvankelijk in minderwaardige vorm en in kleine hoeveelheden gegeven om ervan te proeven (= kamak).

2. Die spijs wordt steeds met sperma - koorona - vermengd. Want, indien zij ze zomaar en zonder sperma zouden genieten, dan zouden ze in zo'n regiem niet verwerken. "De met sperma bereide spijzen worden door dat sperma onschadelijk en licht verteerbaar gemaakt". Aldus de marind-anim eenstemmig.

Wirz' mening.

“Ook hier geldt weerom het algemeen aangenomen axioma: “Zorgeloos leven en ononderbroken op onbeperkte wijze genieten van de voornaamste voedingsmiddelen is op zich niet goed en lokt dus het sterke onbehagen van de dema - de veroorzaker en voortbrenger - uit”.

Opm.:-- Zou het niet zinniger zijn te duiden: wat op zich goed is, is in de ogen van de dema onvoldoende, want hij wil er zijn stempel op drukken. Hij wil beheersen. Dankzij die inwijding die voor de rest van het leven een merkteken zet in de ziel en het lijf van de ingewijde.

De oningewijden.

De ‘burap-anim’ (niet-ingewijden) verteren dezelfde spijsen zonder nadelen!

1. In de nederzettingen der majo-anim zijn er zo goed als geen oningewijden behalve de onmondige kinderen.

2. Die nederzettingen die majo niet kennen, bezitten er een andere vorm van die wezenlijk hetzelfde beoogt.

De moderne crisis.

Er zijn - aldus Wirz - de vele jonge mannen en vrouwen, jongens en meisjes die, sedert de regering mao verbiedt, geen majo meededen.

De oude ingewijden zeggen nog heden (1925) “Zij kennen de kokos -, sago- en arecapalmbomen niet.

Gevolg: zij hebben geen verstand van betel kauwen, op de palmbomen klimmen, noten plukken en ontschorsen, sago bereiden, vissen en kreeften vangen, kangoeroe en wilde zwijnen jagen enz”.

Wirz: “De oningewijden weten niets van de mythen en de dema die alle planten en dieren veroorzaken en daardoor weten zij alle planten en dieren die voedsel verschaffen, niet juist te waarderen”. Dàt willen de oude ingewijden zeggen. “Daardoor wordt de eigenlijke voedende waarde door de dema aan het voedsel onttrokken”.

Opm.-- Wirz' duiding toont aan dat het in de demareligie om het verwerven en instandhouden en vermeederen van levenskracht (noem dat ‘mana’ of wat ook) gaat en dat demareligie een (re)vitaliseringsreligie is.

Opm.:-- Tot daar het wezenlijkste van majo. Toch vinden er ook nog echte vruchtbaarheidsriten plaats. Maar b.v. het kamak ia er één van.

De duiding van het sperma.

Sperma geldt dus als middel tot heil.- Het is meteen beschermingsmiddel tegen ziekten b.v. -- Maar het is ook verwekkende levenskrachtbevattende stof.-

Opm.:-- Juist doordat het mana bevat, kan het als middel tot heil (in de zin der dema) en tot afscherming tegen kwalen dienen!

De mythen - een hele reeks - getuigen ervan.

De veroorzaking door de dema “in den beginne” van yamswortel, sago, banaan, kangoeroe, varken en andere cultuurelementen betreft sperma als wezenlijk onderdeel in het ontstaansproces. Wellicht geldt dit voor alle planten en dieren wat hun oorsprong betreft. Aldus Wirz.

De ingewijden.

Dit is het tweede luik. Gedurende de ganse duur van de majo der inwijdelingen plagen de ingewijden metoar, d.i. vrije geslachtelijke omgang.

1.-- Orgie.

Alle avonden vinden in het struikgewas orgieën plaats waartoe de inwoners van andere nederzettingen vrije toegang hebben.-- Maar de inwijdelingen mogen in geen geval daaraan deelnemen tenzij na het einde van de inwijding. “Waardoor de vieringen een nog obscener karakter kregen” (Wirz).

2.-- Mensenoffer.

a. Binnen de engere kring van de mannelijke metoar worden meisjes van de eigen stam seksueel misbruikt en opgegeten. Daarvan is Wirz niet zo heel zeker.

b. Waarvan hij wel zeker is, is dat in andere geheime erediensten - imo, rapa (zie hoger) - iets dergelijks geschiedt. “Hieruit mag men besluiten dat het er in de majo niet anders aan toegaat”.

Ook in andere gedeelten van Nieuw Guinea gingen met het grootste gedeelte van de geheime erediensten - wellicht - oorspronkelijk **a.** seksuele vieringen, **b.** mensenoffers en **c.** menseneterij gepaard. Later werd dit veelal door ‘smulpartijen’ van onschuldiger aard vervangen.-- Aldus steeds Wirz.

Mensenjacht.

Na de twee luiken van majo begaf men zich in de regel op mensenjacht. Als in zeker zin de verdere uitwerking van majo.

Wellicht wijst daarop het feit dat, in de loop van zo’n jacht, kinderen gestolen werden die voor majo in aanmerking kwamen.

Besluit.

Ziedaar wat Wirz zegt.-- Men wete dat majo ieder jaar moest plaats vinden: telkens weer in een andere groep dorpen. De oudste mannen stelden het begin van de majo vast. Het tijdstip was de doga (een maand), genoemd naar een fruitboom (semi-carpus anacardium) wiens vruchten toen rijpten.

Onderwereldse godheden in het oude Rome.

Wij steunen ons op *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 305 / 308.

De basis.

Een antiek geloof in Rome was dat de rijkdom der aarde (in al zijn vormen waaronder voedsel) door de godheden van de onderaardse regionen veroorzaakt werd op aarde.

Op één voorwaarde: enkel wie bij die godheden “genade vond” en in haar dienst stond, kon diezelfde godheden ertoe brengen de rijkdom der aarde te midden van de mensen te ‘veroorzaken’, d.i. tot stand te brengen.

Volgens Kristensen waren **a.** de slaven/ slavinnen, **b.** de vestalinnen (Vestaalse maagden) en op een meer afstandige wijze de koning de ‘media’, Grieks ‘mesa’, bemiddelende personen. Tussen godheden en aardse mensen.

1.1.-- Slaven/ slavinnen.

In archaische tijden waren de slaven/ slavinnen o.m. tot absolute dienstbaarheid gedwongen krijgsgevangenen, die tot teken van hun/ haar dienstbaarheid t.o.v. de chtonische of tellurische godheden bekranst werden: zodoende werd beduid dat zij ook in toestand van slavernij nog steeds konden bemiddelen tussen de onderwereldlijke godheden en de ‘heren:

Opm.:-- De “lares of lasas” waren in het antieke Rome de vooroudergeesten. Vooral de “lar familiaris “ stond in nauw verband met het gezin en de hele familie.

Saturnus - gevierd op 17 december (= saturnalia) - was een onderwereldlijke god. Zijn rol viel met die van Dis Pater samen. Dis Pater was - volgens Kristensen - “de onderaardse god van de rijkdom”, die in het ‘saeculaire’ feest gevierd werd (in tijden van de hoogste nood: de nood die hij veroorzaakt had (neergang) kon hij ook lenigen (opgang) (aldus o.c., 297). Tot daar enkele onderwereldlijke godheden.

De ‘dienstbaren’ (slaven/ slavinnen) waren als de zichtbare tegenwoordigstelling van die onderaardse godheden.

Volgens *Dion Halic. 4:14:3* waren op het laresfeest de dienstbaren - niet de vrije mensen - de hoofdpersonen doordat “de dienstbaarheid der slaven/ slavinnen in bijzondere gunst bij de lares stond”.

Zij speelden ook de hoofdrol op de saturnalia.

De (on)gebonden god.

Saturnus - de god van de overvloed van het veld - werd zelf als slaaf geduid. Zo stelde zijn beeld in de tempel bij de capitolinus (heuvel) hem voor in de gedaante van een gebonden slaaf.

Opm.:-- Volgens Kristensen is dat gebonden zijn het teken van zijn doodstoestand (neergang) van waaruit “het leven der aarde” (versta: o.m. in de vorm van “de rijkdom der aarde”) verrijst (opgang).

De rituele losmaking der banden - zowel van Saturnus als van de dienstbaren - was de zichtbare tegenwoordigstelling van de verrijzenis.

1.2.-- Vestalinnen.

De vestalinnen waren maagden die als hoofdtaak hadden de bewaking van het ‘heilige’ vuur dat dag en nacht brandde op het altaar van de godin Vesta.

Als vertegenwoordigsters - liever zichtbare tegenwoordigstellingen - van de godin Vesta waren zij natuurlijk media van het stervend (neergang) en verrijzend (opgang) leven der aarde.

Opm.:-- Ovidius, *Fasti* 6: 267, zegt: “Vesta is identisch met de aarde: het altijd brandend vuur is de bestaansgrond (‘oorsprong’) van beiden”.

Let wel: bij de maori (Nieuw-Zeeland) of bij een Zuid-Afrikaanse stam (nu nog in Zuidelijk Afrika) speelt het ‘heilige’ vuur ook een gelijkaardige rol.

Kristensen.

Het haardvuur was (de zichtbare tegenwoordigstelling van) het aardvuur. Welnu, een Grieks en een Romeins geloof stelden voorop dat - door het aardvuur - de aarde in al wat zij voortbrengt, ‘leeft’ (*opm.:*-- veroorzaakt,-- leven veroorzaakt).

Zo veroorzaakt b.v. de lar familiaris, de aardgeest binnen een gezin en familie, die in de vuurhaard van de woning huisde, het leven - met neer- en opgang - van het gezin en de familie.

Verwekkingsmythologie.

De ouden over het algemeen duiden het vuur als de zichtbare tegenwoordigstelling van de verwekkings- of genererende energie of mana. De mythen en de eraan beantwoordende rituelen terzake verwoordden steeds hetzelfde mysterie (*opm.:*-- occulte maar veroorzakende werkelijkheid), nl. de maagdelijke moeder veroorzaakt met de god van de onderwereld (in dit generatieve geval: de god van het verwekkend vuur der aarde), van wie zij de gemalin is, het leven.

(1).-- Ocrisia.

Een traditie zei dat in het huis van Tarquinius, de vorst van Rome, een fallus in de haard verscheen die bij de dienstmaagd Ocrisia, de vestalin in het vorstenhuis, de latere vorst verwekte.

Volgens sommigen was die fallus de lar familiaris; volgens anderen Volcanus (de Romeinse god van het vuur).-- Beide duidingen zijn hetzelfde want de vuurgod was de gemaal van de maagdelijke moeder.

(2).-- De vestalinnen.

Zij werden, in Ocrisia's spoor, geduid als de maagdelijke gemalinnen van de haardgod.

Plinius de Oudere, Nat. hist., 28:39, bericht: "Fascius qui deus inter sacra romana a vestalibus colitur" (De god Fascinus wordt door de vestalinnen vereerd als onderdeel van de heilige werkelijkheden der Romeinen).

De maagden bewaarden en vereerden immers in de tempel van Vesta die 'sacra'. Let wel: 'fascinus' staat ook voor (sacrale) fallus.

Inderdaad: de hogepriester (pontifex maximus) stelde de maagden aan als amatae, beminden, bruiden, met de haartooi van bruiden, van de god. Indien ontrouw, dan werden zij levend begraven (d.i. aan haar werkelijke gemaal overgeleverd).

Plinius de Oudere, H.n., 16:235, zegt: bij haar inwijding werd het haar of een haarlok geofferd, want in het haar zetelt (op bijzondere wijze) "het leven" (de levenskracht; denk aan Samson in de Bijbel), dat door het offer aan die godheid werd opgedragen die het leven veroorzaakt had. Zoals de antiek-Griekse dichter Euripides, *Alk.* 76, zegt: "Van wie haar genomen wordt, die is aan de onderaardse godheid gewijd".

Kristensen.

Het spreekt vanzelf dat dat haaroffer een 'mystieke' (*opm.*:-- met het mysterie verband houdende) betekenis had: het mysterie van het zich altijd vernieuwende leven was zichtbaar tegenwoordig in het 'huwelijk' van de vestalinnen met de vuurgod.

Meer nog, volgens Kristensen: de goddelijke bruidegom, de verwekkende vuurgod der aarde, woonde in "de dood" (*opm.*:-- het onderaardse verblijf der doden) van waaruit hij het leven deed opgaan. De Vestaalse maagden als door hem 'bevruchten' veroorzaakten mede dat zich vernieuwende leven, op deze aarde.

2.-- De vorst.

Ofschoon tijdens de republiek op de achtergrond geraakt, bleef de vorst in mythe en cultus als getuigerest toch over. Saturnus was immers evenzeer koning (Saturnus rex) als hij slaaf was. Als koning werd hij tijdens de saturnaliën door een slaaf zichtbaar tegenwoordig gesteld.

Maar de koning had geen verhouding tot de vestalinnen.

Satanismen.

Met grote weerzin vatten wij dit - nochtans niet te omzeilen - hoofdstukje aan. Wij steunen ons - niet op geleerde 'onderzoeken' die gewoonlijk zeer oppervlakkig blijven maar - op een verslagenreeks gemaakt door *J. de Brivezac*, een journalist die o.m. het beruchte proces van Charles Manson (de moordpartij in Cielo Drive, VSA) van nabij volgde en naar aanleiding daarvan de huidige middens (zeggen wij maar: maffia) van magieën en hekserijen (zwarte missen inbegrepen) contacteerde. Zonder enige schroom geeft zijn *Les sectes sexuelles sataniques*, Paris, Ed. Open, 1975, de sfeer en de axiomatick weer van deze ontaarde religies.

De Brivezac.

"Heden ten dage doen honderdduizenden mannen en vrouwen op Satan beroep om te trachten een kwaadaardige kracht (*opm.*: dynamisme) en een type van zicht op het onzichtbare (*opm.*: apocalyptiek) te verwerven door bemiddeling van "les puissances infernales" (de onderwereldse machten)". (O.c., 8).

Een overzicht.

1. De Luciferiaanse tempeliers die in een woud nabij Clairvaux, in de loop van een nachtelijk onweer, een soort groepsseks plegen (o.m. in de modder, net als de vierders van Woodstock.

2. De Geselaars (flagellanten) van Lucifer d.m.v. mishandelingen en folteringen met "het onzichtbare" in contact komen.

3. De Tantrikas die in het spoor van raja yoga, bekroning in het oosten van alle andere yogasystemen, seksuele krachttoeren uithalen om te tonen dat de mens zich kan beheersen en de krachten in hem sturen.

4. De Satanische sodomieten die in een villa hun homoseksualiteit 'offereren' aan "de vorst der duisternis".

5. De Wijvrouwen van M'am Lilith, negroafrikaanse lesbiennes, die in een kelder in Parijs een soort vodoe (vaudou) praktiseren.

Ziedaar vijf steekproeven uit een droevige wereld die van langs om meer de media en de doorsnee mens haalt. Om deze laatste reden vooral staan wij er even bij stil.

Vooraf bij de axiomatick, d.i. de vooropstellingen, die bewijzen dat het wel degelijk religies zijn en geen pure porno of prostitutie, ofschoon oppervlakkige lezers - rationalisten, puriteinse mensen - er niet veel meer zullen uithalen. Men moet al een fijne neus voor het sacrale ontwikkeld hebben om doorheen "al die seks" met of zonder bloed het domein van het 'heilige' (in zijn ontaarde vormen) te ontdekken.

De basisstructuur.

Wat in alle vijf dezer religies terugkeert is het dynamisme (geloof aan mysterieuze levenskracht) maar zo dat er uitwisseling is van levenskrachten: enerzijds de aardse mensen in die ritën betrokken, die hun energieën - gemengde, mannelijke (sodomieten) of vrouwelijke (negro Afrikaanse lesbiennes) - “ter beschikking stellen” van “onderwereldse machten”.

Anderzijds, de onderwereldse machten in die ritën zeer nauw betrokken (zij mengen er zich in, verschijnen erin, maken deelnemenden bezeten of zo goed als), die als tegenprestatie (als antwoord op het offer der mensen) h  r superieure energieën - mannelijke, vrouwelijke,-- gemengde - “ter beschikking stellen”. - Die uitwisselingsstructuur keert in alle religies, die naam waardig, terug.

N.a.v. de eredienst ter ere van Lilith (zie *Isaias 34:14*, waar Lilith als demone van een in puinen geraakte cultuur vermeld wordt) die door lesbiennes beoefend wordt, zegt de Brivezac: een mooie zwarte haan - vroeger waren het mensen - was het onmisbare slachtoffer gedurende de verering. Het bloed - net als de seksuele kracht - is een kwaadaardig wapen dat, indien volkomen beheerst door de adeptes (aanhangers), toelaat aan de godheden en geesten het ‘voedsel’ (*opm.*: energiedosis) aan te bieden dat zij nodig hebben voordat zij hun krachten toestaan”(o.c., 95).

Terloops: Lilith wordt er vereerd samen met “le loa des forêts” (de geest der wouden) (o.c., 111), wat op primitief naturisme wijst. O.c., 100: “Enkel mensenbloed bezit een onmetelijk magisch vermogen”! In naam van dit axioma kunnen de negro-Afrikaanse lesbiennes ver gaan.

O.c., 101: “Voor de dood van Papa Doc (Dr. Duvalier, president van Haiti) waren de verdwijningen van kinderen een regelmatig gebeuren. In naam van een axioma dat mensenbloed zo hoog aanslaat: waarom niet?”

De religie als “schlechthinnige afhankelijkheid”.

Schleiermacher staat bekend voor die formule: religie is een kwestie van “onvoorwaardelijke afhankelijkheid” (die men doorleeft t.o.v. het Opperwezen b.v.).

Welnu, indien ergens deze definitie van religie geldt, dan in de satanische ‘sekten’ (religies).

Het boek van de Brivezac “staat letterlijk stijf” van dat soort onderdanigheid! Bijna geen bladzijde is te vinden die ze niet hetzij uitdrukkelijk verwoordt hetzij als basisaxioma onuitgesproken laat doorschemeren.

Onderwereldse godheden willen enkel algehele onderworpenheid.

Een geëigende onderdanigheidsstructuur.

Uit de hele tekst van de Brivezac blijkt hoe juist de uitwisseling van energieën o.g.v. totale onderwerping/ onderworpenheid ineenzit. Wij vatten samen. De “plechtige sferen” in een of ander. Kader dat niet-alledaags is (= sacraliserend) ademen een aanwezigheid uit van absolute hogere machten.

1.-- Seksueel.

De onderwerping/ onderworpenheid neemt de vormen aan die de seksualiteit vertoont (gemengde, homoseksuele, lesbische). Minstens één der partners/ partnerinnen binnen een koppel- of groepsseks wordt ‘bereden’ (*opm.*:-- doordrongen en ‘bevrucht’) door minstens één entiteit.

Het orgasme

Dat wordt gewoonlijk lang, erg lang uitgesteld (o.g.v. beheersing en uitputting, indien niet o.g.v. artsentussenkomsten) - en is zo dat de ene zich aan de andere ‘geeft’, “ter beschikking stelt” en dus innerlijk verwant is met de door de hogere entiteiten gevraagde beschikbaarheid en onderworpenheid.

Meer nog: voor vele orgasmische actanten is er een aanbiddingselement in de extase van de eros. Zulks blijkt uit het taalgebruik gedurende het liefdespel. “Ik aanbid u”. “Ge zijt aanbiddeijk”. E.d.m.

2. -- Vernedering / Vernederdheid.

Orgiastische extases leiden zeer gemakkelijk tot vernederingen: de partnerin b.v. wordt door de vernederende tot vrouwtjesdier verlaagd; die partnerin, in die sfeer, voelt zich daardoor - paradoxaal - vereerd en weet zich vererend. Ja, aanbiddeijk!

Men ziet de natuurgelijkenis met “de onvoorwaardelijke afhankelijkheid”! Met de gevende onderdanigheid.

3.- Foltering / gefolterdheid.

Een gefolterde reageert misschien aanvankelijk weerspanning maar, zeker in de loop van seks, slaat om in het tegendeel: men onderwerpt zich, laat zich ‘aangenaam’ vernederen; ja, folteren. Tot en met totale overgave-in-onderdanigheid.

Besluit

Deze korte fenomenologie toont drie aspecten: seksualiteit en vernedering en foltering. Alle drie zijn zij “conform met” de religieus onvoorwaardelijke afhankelijkheid van Schleiermacher. Lopen ermee ineen. Zijn religie.

Letten wij erop dat mensen die één keer grondig zo’n ritus doorgemaakt - doorleefd - hebben, psychisch een merkteken oplopen: die inwijding beheerst ze en telkens weer verlangen zij ernaar “het opnieuw te beleven”. Wat religieus afhankelijk maakt.

Enkele uittreksels.

Om de sfeer en vooral de axioma's te verduidelijken zie hier enkele teksten.

1. -- *Tempeliers.*

Te onderscheiden, natuurlijk, van de Ridders van Malta, die de 'Vaticaanse' tak der middeleeuwse tempeliers uitmaken.

O. c., 16.-- Baphomet (*opm.*: de geest die de tempeliers vereren) is onder ons. Hij is in ons. In u (de Brivezac die de plechtigheid bijwoont).

Zinnebeeld van de kracht, van de energie, van de heerschappij der 'zwarte' tempeliers. Hij is "de zoon van Lucifer", van de gevallen engel (...). Plooi u onder zijn wil. Geloof in hem. Want straks zal hij daar zijn. Gij zult hem zien. Gij zult hem horen".

Opn.: Dit zijn ongeveer de termen waarin de antieke mysterierelgies over haar plechtigheden spreken.

O.c., 64.-- De leider bij het sekstafereel van een koppel: "Zij zullen voor onze ogen één worden en aan lucifer al de energie als offergave schenken die gij (leden) de ene na de andere (*opm.*: d.m.v. seks met het koppel) aan hen hebt toevertrouwd (...). Dat is de gave t.e.v. Satan.(...)"

Opn.!-- Onderwerping/ onderworpenheid in een energie-uitwisseling! Luister naar de woorden die nu volgen.

O.c., 61.-- Bij de geseling van een vrouw.

"Niet uw kreten van pijn wil ik horen maar uw onderworpenheid! Kom: zeg dat gij alles aan Satan zult geven. Zeg hem dat gij zijn slavine zijt".

O.c., 62.-- "Ik ben slechts een hoer. Een slet ben ik.(...). Ik wil mij aan Satan geven".

O.c., 72.-- Aan het slot der plechtigheid.

"Satan! Dank u, Satan! Eeuwig zijt gij onze meester en zullen wij uw slaven zijn".

2.-- *Flagellanten.*

O.c., 120.--"Wij dragen gemaskerd het teken der onschuld terwijl wij algeheel aan de gewelddadigste eredienst van Lucifer onderworpen zijn: zulks werkt op onze energie in als een opladingsmiddel dat onze geselddadigheid opstapelt".

Het toonbeeld zijn de middeleeuwse en moderne heksen die met de duivel copula plegen terwijl daarbij haar vagina bloedig gefolterd wordt. (o.c., 115; 132; 156).

O.c., 116.-- Al is de geseling niet het enige middel om zichzelf te boven te gaan en, terwijl men gefolterd wordt, te 'genieten', zij is onbetwistbaar het doelmatigste middel om die extase te bereiken die ons grondig met Satan in contact brengt".

O.c., 155s .. -- “Gij begint de weg van het contact met Satan te bevroeden maar zijt nog te weinig beschikbaar want gij aanvaardt niet alle seksueel-folterende mogelijkheden. Heel en al ‘vrij’ (*opm.*:-- beschikbaar) moet gij zijn (...).

Herinner u de fasen. De seksualiteit is er enkel in het begin bij om des te beter de pijniging te selecteren die geleidelijk eersterangs moet worden (...) tot wanneer seks enkel een bijkomstigheid is die extase bewerkstelligt”.

3.-- Sodomieten.

O.c., 77s.. -- Onze homoseksualiteit ontspringt niet aan vrouwenhaterij. Zij is een middel ter geestelijke verheffing (sublimering) op zoek naar de kosmische energie.

Twee mannelijke energieën komen vrij om geleidelijk de geest te verheffen. Eén enkele geestelijke meester is de opvang en de hulpverlening bij ons opzet waard: Satan.

4. -- Tantrikas.

O.c., 174.-- De raja of koninklijke yoga is de bekroning van alle yogasystemen. Raja yogi's/ yogini's beheersen hartkloppingen, doorsteken nek en lijf alsook onderste ledematen met naalden, duwen vijftien cm. lange nagels in ooghoeken of in hoofdkruin.-
- De tantrika bij ons beoogt daarenboven een geestelijke verlichting d.m.v. seksuele bevrediging,-- als het hoogste doel”.

5.-- Vodoe lesbiennes.

O.c., 101ss.. -- Een zielereis.-- Een andere ‘gegrepene’ (onder de aanwezige zwarte meisjes) leek zich in een droom te verliezen. Naakt, mooier dan de andere meisjes (...) draaide zij om haar as met regelmaat, terwijl het hoofd van links naar rechts wiegelde. (...). De blik leek niet meer “van deze wereld” (...). De leidster: “Gij zijt de mooiste. Draai maar rond! Draai maar rond! Uw lijf, uw geslacht vallen in de smaak van de loa (*opm.*:-- Haïtiaanse term voor ‘geest’ der liefde. Ziet gij hem?”.

“Ik zie hem niet maar ik voel hem”. -- Wat later. “Ziet gij hem? Is het niet de loa van de lente der wouden? Diegene die zijn sperma ter beschikking stelt zo dat bloemen, planten, opnieuw oprijzen?” -- “Ja, hij is het”.

De leidster glimlacht en heel zachtjes zegt zij tot het meisje: “Geef u aan hem. Gij zijt de mooiste. Hij verkiest u”. (...). De dans van het meisje werd een langdurige en trage erotische streling van de onzichtbare geest”.

Tot daar.

De nieuwe seksuele cultuur sinds de Tweede wereldoorlog (1940/1945) ontsprong voor een deel aan deze occulte stromingen.

Le succubus.

Het kwam plots, als een donderslag over Frankrijk, in het grote nieuws. Voor een kort verslag steunen wij ons op wat Paris-Match 27. 06.1996, 46ss., van de gerechtelijke enquête kon samenvatten.

Grafschennis.

In de nacht van 8 op 9 juni in de zuid Franse havenstad Toulon hebben een zekere Emilie en drie medeplichtigen (onder wie een minderjarig meisje), op het centrale kerkhof van de stad, het graf van een zekere Yvonne Foin, een katholieke die twintig jaar te voren daar begraven werd, ontwijd en het stoffelijk overschot ‘mishandeld’.

Een soort dodendans.

Het graf werd geopend. Door op de zinken kist te dansen kregen de vier er de macabere inhoud uit. Het lijk kwam te voorschijn. In het hart ervan ploft men een omgekeerd kruis.

De schuldigen.

Twee jonge mannen de ene een werkloze, de andere een gewetensbezwaarde - dienstweigeraar. Twee jonge vrouwen die studeerden aan le Lycée Bonaparte in Toulon, onder wie Emilie, de leidster.

1.-- De meisjes.

Vooreerst Emilie. 19. Uit een goedlopende familie. Een zachtzinnig en vreedzaam schepsel. Goede studente. Zich voorbereidend op een kunstenaressenloopbaan.

Bij de overgang van een Collège naar le Lycée Bonaparte deed zich een grondige verandering voor in de twee meisjes.

De geëigende opschik.

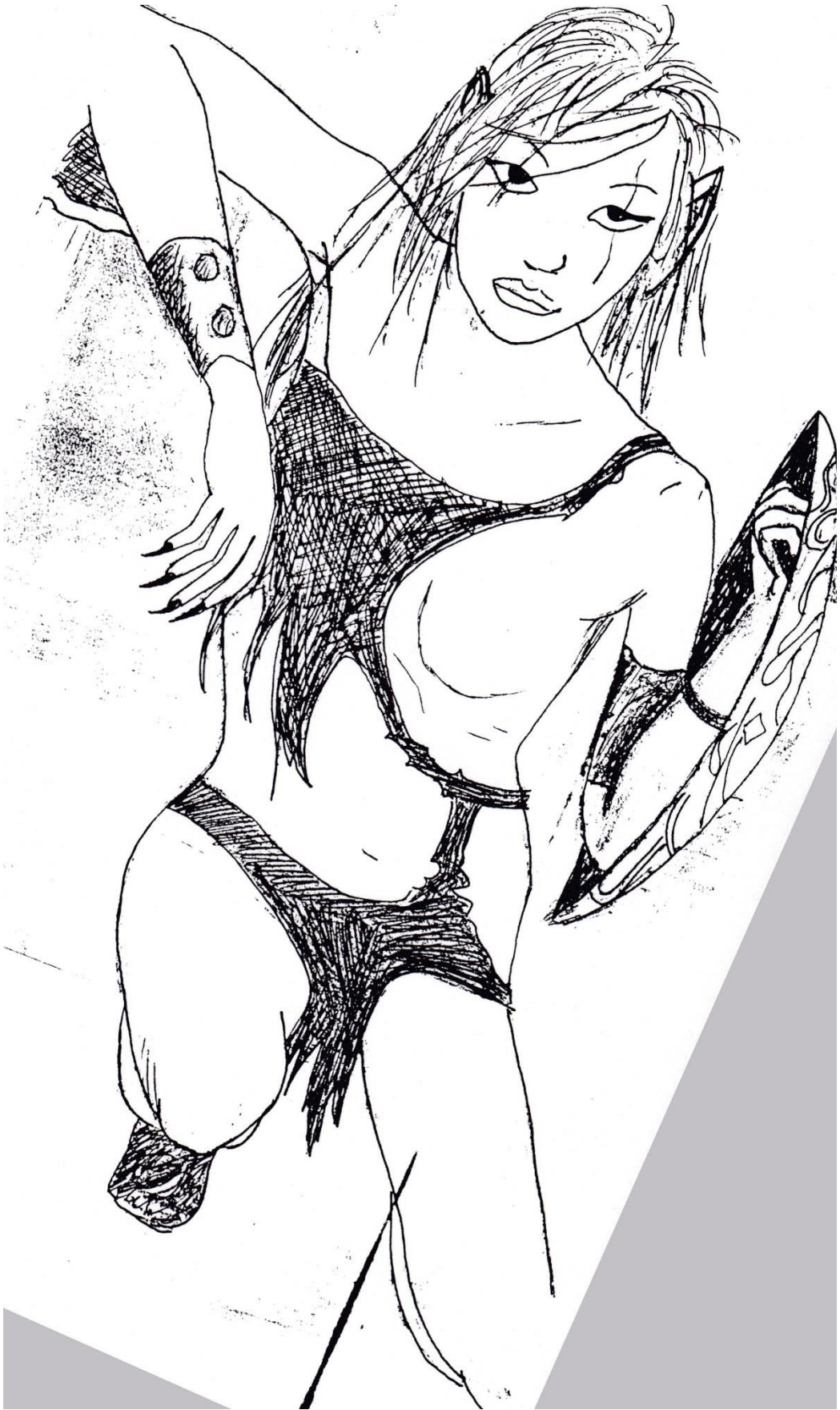
Nachtkledij. Vale, lijkkleurige maquillage, piercing doorheen de tong. Van zwarte nagellak voorziene nagels met ingewerkte parels. Lange haartooi met groene en rode lokken erin. Rangers met hoge hakken. Een halsketting met het kruis omgekeerd. Doen aan punk denken.--Eén der meisjes loopt rond met een in haar handpalm ingenaaid satanskruis.

Opm.:-- In bijlage een afdruk van de tekening die Emilie van zichzelf maakte april 1996.

666.-- Opm.:--

In *Openbaring 13:18* zegt S. Jan dat “het getal van het beest 666 is”. -- Volgens kenners zou dat cijfer het kenteken zijn van “het Beest” als samenvatting van alle tegen Jezus gerichte machten.

Verleden winter - zo vertellen kameraden - zag men “de vier” in de schoolbus het cijfer ‘666’ op de bedoemde ruiten tekenen samen met een omgekeerd kruis. Wanneer medeleerlingen daar mee spotten, dreigt het meisjesduo ermee “een lot te werpen”.

De aantrekking van een kerkhof.

's Avonds laten zij zich op een kerkhof fotograferen in slip en beha liggend op graftomben. Met een met witte stof beklad aangezicht. "Als echte succubi, onderligsters, die zij willen zijn" zegt de journalist van Paris-Match.

2.-- De jonge mannen.

Eén kentrek: van de twee jonge mannen heeft één praktisch niet aan de ontwijding deelgenomen doordat hij - walgend bij het zicht van het lijk - de wacht betrok.

De aantrekking van een vervallen kerk.

De kerk van le Mourillon is een verlaten kerk die tot puinhoop wordt.-- De vier hebben er een geheime eredienstplek gevonden.-- Binnen de kerk ziet men dreigende graffiti's, vogels die de keel zijn overgesneden, verminkt kinderspeelgoed, de Franse nationale vlag, zinnebeeld van vaderlandsliefde, besmeurd.

De succubus.

De vier behoren tot een privé club 'Succubus' (wat mannelijke bovenligger betekent). Daar ontmoeten zij de adepten/ adeptes van "de gothische beweging" met haar heidense en satanische inspiratie. (Waarbij 'gothisch' betekent 'balladesk', 'bizar').

De ideologie.

Op een foto poseren de meisjes - zij tonen hem met "veel genoeg" - met een mes en een kruis in de hand waarbij zij Christus de keel oversnijden.

Op het gezicht van het verminkt lijk - of wat ervan overblijft - treft de politie een marmeren plaat aan (zij is er blijkbaar opgeploft) waarop een afbeelding van O.L. Vrouw. Daarnevens een ander kruis met het hoofd naar beneden.

Deze feiten tonen dat Jezus en zijn kruis alsook zijn moeder, Maria, bijzonder gehaat worden. Van agressief heidendom gesproken!

Bij alle vier ontdekt men boeken en videocassettes over hekserij, d.i. zwarte magie. Dit verklaart de hierboven vermelde dreigingen met lotsworpen.

Terloops: een lot werpen betekent "een occulte ritus uitvoeren waarbij men als mikpunt medemensen wil treffen in hun geluk".

Verder treft men bij alle vier met bloed besmeurde beeldjes van O.L. Vrouw aan,-- grafvoorwerpen en beenderen waarvan zij een verzameling aanlegden.

Opm.:-- Voor wie dergelijke 'vondsten' kent, spreken zij boekdelen: zij zijn de materiële zichtbaarmaking van de ideologie van duistere en vooral satanistische groepjes over de hele planeet verspreid.

Een affiche.

In de kamer van één der meisjes werd een affiche aangetroffen zoals men ze in westerns ziet: “Gezocht wegens misdaad tegen de mensheid: Jezus, geheten ‘Christus’. Hij wordt ervan beschuldigd de aanstichter van vervolgingen en dodingen van miljoenen mensen te zijn. Hij is de stichter van het christendom, een religie van fanatiekelingen die het eeuwig leven belooft doch op slavernij aanstuurt”. -- Tot daar de affiche: haar taal is klaar.

Seksuele magie.

Tot degenen die ze aanhouden, zeggen zij dat zij “niet van deze wereld” zijn: zij zijn ‘succubi’ (*opm.*:-- beter Latijn zou zijn ‘succubae’), d.i. vrouwelijke demonen, en ‘incubi’, d.i. mannelijke demonen. Want zij ‘bevruchten’ de gelovigen gedurende hun slaap.

Opm.:-- Men doet er goed aan dit niet als ‘zever’ te beschouwen. Want in seksuele rituelen roepen zij demonen en demonen op die in hen trekken en orgasmen verwekken.

Bij die orgasmen denken zij zeer geconcentreerd aan mensen of dingen die moeten hetzij geholpen hetzij getroffen worden. Dat zij ‘bevruchten’, betekent dat zij seksuele energieën overdragen. Jammer genoeg kennen de mensen bij ons geen snars van seksuele magie en menen rationalistische intellectuelen dat dit waandenkbeelden zijn.

Wat de Bijbelgelovigen betreft, zij verwezen naar *Gen. 6: 1/4*, waar sprake is van ‘godszonen’, d.i. hogere wezens, die meisjes op aarde ‘bevruchten’ (met als resultaat ‘hogerbegaafden’) en naar *Tobit 6:8* en vooral *6:14/15* (waar sprake is van een demon die het seksueel leven van Sarra beheerst met kwalijke gevolgen).

De ‘godszonen’ en de ‘demon’ in die aangehaalde teksten heten, sinds de middeleeuwen, ‘incubi’ (bovenliggers, mannelijke seksdemonen).

Opm.:-- Mgr. Madec, bisschop van Fréjus-Toulon, zegt: “In wat voor wereld leven wij? Grafschennis werd zelfs in antieke samenlevingen verafschuwd. Ik vraag mij af of sommige mensen soms onder invloed van griezelfilmen (*opm.*:-- ‘gothische’ filmen), esoterische boeken en subliminale muziek handelen. In de streek zijn de sekten talrijk en voor geconsacreerde hosties geeft men hoge bedragen om ze te gebruiken in zwarte missen”.

Opm.:-- ‘Subliminale’ (op het onderbewuste gedeelte van de ziel inwerkende) boodschappen werden reeds jaren geleden ontdekt in menig stukje pop- en rockmuziek: de boodschappen zijn gedeeltelijk satanistisch.

De sacrale (mystische. occulte) duiding van al wat rijkdom is.

W.B. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 291/314 (*De rijkdom der aarde in mythe en cultus*), leert ons wat volgt.

a. -- *Het sacrale begrip 'rijkdom'.*

'Rijkdom' in religieuze zin is als onderdeel van de algehele cultuur een 'mysterie' (*opm.*:-- een zichtbare tegenwoordigstelling van iets heiligs). Rijkdom wordt immers 'veroorzaakt' binnen de op- en neergang, binnen de neer- en opgang van het algehele kosmische leven.

Gevolg.

a. De aardse mensen leggen alle mogelijke kundigheden en vlijt aan de dag om b.v. planten te kweken of dieren te fokken of metalen te bewerken.

b. Maar dit is enkel de voorgrond! 'Rijkdom' stichten - veroorzaken - in zijn sacrale (verborgen, 'mystische' (aldus Kristensen), occulte) zijde kunnen de seculiere mensen niet. Wanneer zij de aarde bewerken, handel drijven of wat ook doen om zich te verrijken, dan verrichten zij handelingen die boven het louter aardse, versta: seculaire of wereldlijke, bedrijf uitreiken. "Het is een gedeelte van de cultus en gaat met 'goddelijke' plechtigheden gepaard" (o.c., 313).-

Opm.:-- Daarvandaan de kalender met vieringen t.e.v. de numina, onzichtbare wezens, die de wereldlijke activiteiten mede veroorzaken.

Opm.:-- Voor zover deze wezens demonisch, ja, satanisch zijn, heet de Bijbel de verrijking "(boze) mammon".

b.-- *De wezenlijke rol der onderwereldlijke godheden.*

De archaische mensheid leefde allereerst vanuit de onderwereld, de wereld van het binnenste der aarde, waar òn de doden òn de chthonische (tellurische) goddelijke wezens thuishoorden. Die onderwereld was hun zeer nabij en tot op zekere hoogte (mits offers of seksuele magie b.v.) beschikbaar.

Bij het woord 'rijkdom' dachten antieken allereerst aan de voorraden bestaansmiddelen (granen, veldgewassen, wijn e.d.m.) die zij - althans vooral de Grieken en de Romeinen - ondergronds - in grote recipiënten ('pithoi'), in kuilen ('seiroi', lat.: putei) - onderbrachten.

Dit was niet enkel een soort seculaire inkuiling maar allereerst een gewijde handeling: als 'heilig', d.i. op mysterieuze wijze mede veroorzaakt door de onderwereldlijke wezens, behoorden de voorraden toe aan de veroorzakers/ veroorzaaksters ervan.

De cultuur als onderdeel van het kosmische leven.

Kristensen benadrukt het: de anorganische materie, de organische wereld (planten, dieren, mensen als biologische organismen) worden door “de aarde” als onderdeel van het kosmisch - omvattende. ‘goddelijke’ leven, veroorzaakt.

Wat omvat dat al wat door mensen veroorzaakt wordt, nl. wetten, vaardigheden, wetenschappen, kunsten - de zgn. “hogere cultuur” - mede door de aarde als kosmische levenskracht veroorzaakt wordt.

Babylonisch.

Mardoek, de oppergod, vormt de mensen uit ‘klei’ (versta: vanuit de aarde en haar onderwereldse machten).

Maar ook al wat wetgeving, kunstwerken, ‘wetenschappen’ is b.v. - “kortom de hele beschaving” (Kristensen, o.c., 295) - :) is “van in het begin” (*opm.*:- hebben als sacrale oorsprong) afkomstig van Ea, de wijze (*opm.*:- die in de sacrale zijde thuis is) god “in de onderwereldlijke wateren” (*opm.*:- ‘wateren’ of “onderwereldse rijken”).

Egyptisch.

Maät, een aardgodin, meteen de godin van de orde in de kosmos en in de gehele menselijke wereld samen, is de oorsprong of veroorzaakster van “goden en mensen” als kosmische levensvormen.

Opm.:- Behalve het plukken, jagen en vissen vangen is de landbouw, als akkerbouw en veeteelt vanaf een zekere periode, mede het werk van (aardse) godheden.

De Indiase pushti, overvloed o.m. inzake landbouw, is het werk van de god Pûshan, de god van de overvloed.

In het antieke Iran was de landbouw - de Avesta - gelovigen zagen het zo - “de allervoornaamste uiting van de godsdienst” (aldus Kristensen).

Opm.:- De archaïsche laag in de Bijbel, voornamelijk in het Oude testament, spreekt een gelijkaardige taal. Met dit grote verschil dat in dit religieus denkkader door het opperwezen, zo zuiver mogelijk allesoverstijgend (‘transcendent’) en zedelijk hoogstaand (niet-demonisch) opgevat, “de mens met het stof der aarde geboetseerd wordt en dankzij een levensadem, van het Opperwezen afkomstig, tot een levend wezen gemaakt wordt”. (*Gen. 2:7; Job 34:14v.; 1 Kor. 15:45*).

Ook: zolang er geen contact is met b.v. de antieke Grieken en Romeinen - om van Babylonië en Egypte te zwijgen - , is er in Israël geen andere opvatting inzake cultuur.

De aardse mens, ‘vlees’ geheten (zonder ‘geest’, d.i. bovennatuurlijke levenskracht (*Gen. 6:3*)), is ‘aards’, zijn hele cultuur inbegrepen.

Demeter, “de moederlijke godin van de aarde”.

Dèmètèr (lat.: Ceres) verschilt grondig van Gaia als kosmogonische moeder. Zij is een olympische godin wier domein van veroorzaking de akkerbouw, vooral de tarwe-cultuur, was. Overal waar graanoogsten waren, werd zij in de Griekse wereld vereerd. Zo in de vlakten rond de stad Eleusis, waar zij de vorsten de mysteriën (*opm.*: geheime cultushandelingen) leerde.

Kristensen.-- Volgens de Homerische hymne laat zij na de dood (*opm.*:-- neergang) van de levenschenkende gewassen deze weer opgroeien (*opm.*:-- opgang).

Opm.:-- Ploutos - bijgenaamd “de zoon van Demeter” - wordt afgebeeld als een kind.

In de mysteriën van Eleusis wordt op zeker ogenblik door de wijman “de geboorte van het goddelijke kind (Brimos)”, wiens moeder Brimo (bijnaam van hetzij Hekate hetzij Demeter) was, met luide stem aan de gelovigen verkondigd terwijl een in stilte afgemaaide korenaar getoond (‘epopteia’, het aanschouwen van de mysteriën, hoogste graad van inwijding) werd. Het ‘kind’ is blijkbaar het herboren (opgang) leven der aarde in de vorm van de tarweplant.

Opm.:-- Bij de toegang naar de Akropolis te Athene stonden in de oudheid de beelden van de drie charites. Deze schenkende godinnen waren volgens van Wilamowitz-Möllendorff - in de grond “de levenskrachten van de bodem”. Zij hoorden thuis in de onderwereld (aldus Kristensen).

Dis pater, de demonische god van de rijkdom.

Cicero, *De natura deorum* 2: 66 (26), zegt: “Alle “vis et natura”, levenskracht en ‘natuur’ (*opm.*:-- veroorzaking van levenskracht), eigen aan aardse dingen wordt ‘toegewijd’ aan Dis Pater, die ‘dives’, de rijke, heet, zoals bij de Grieken Plouton”, lat.: Pluto (*opm.*:-- de onderwereldgod), omdat alle dingen in de gronden (‘terrae’) ondergaan (‘recidunt’) en uit de gronden opgaan (‘oriuntur’)”.

Opm.:-- Cicero verwoordt hiermee het demonische wezen van Dis Pater als bewerker zowel van heil (leven, overvloed) als onheil (daad, hongersnood).

“De Romeinen kenden een aartsvijand die tegelijk hun heiland was, nl. de god van de onderwereld - ook “dis pater” genoemd -, de god van de rijkdom der aarde”. (Kristensen, o.c., 311).

In tijden van hoogste nood richtten de Romeinen zich dan ook - in het seculaire feest - tot hem: degene die het onheil veroorzaakt, kan het ook wegwerken! Als dusdanig stond Dis Pater boven op- en neergang en heet Kristensen hem ‘onafhankelijk’ (autonoom).

Een nationale geest.

In *Dan. 10:13* is sprake van “de engel van het Perzische rijk”. *G. Hodson, Les fées*, Paris, 1966, 149s., geeft ons de beschrijving van zo’n nationale geest.

In de stad Genève kan men de Grand Salève van nabij zien (+-1300 m.) en, bij goed weer, de Mont blanc in het oosten en het Juragebergte in het westen.

Hodson, 10.06.1924, bevindt zich op de piek van le Grand Salève. “In evenwichtstoestand, hoog in het luchtruim, boven machtige bergtoppen zien wij een grote engel die men wel als de nationale ‘deva’ (= hoge geest) van Zwitserland zou kunnen beschouwen”.

Volgens de gedachtevormen (*opm.*:-- fluidieke denkbeelden) die zijn figuur op lagere vlakken vormen en omgeven, lijkt hij een lid te zijn van de hiërarchie der deva’s dat de waardigheid van vorst en gids bekleedt.

Ik zie hem onbeweeglijk in het luchtruim op een hoogte die er driemaal die van la Dent du Midi (*opm.*:-- een berg) uitziet. Een prachtige verschijning van reusachtig formaat. De blik is rustig, welwillend. Om zijn hoofd bewegen zich onophoudelijk een groot aantal mindere deva’s. Voortdurend naderen en verwijderen zij zich: waarschijnlijk zijn zij de boodschappers die gezonden worden naar de verscheidene kantons, steden en dorpen.

Opm.:-- Ziedaar, samengevat, wat de ziener ziet van op le Grand Salève vanwaar men een prachtig uitzicht heeft vele kilometers ver, althans bij helder weer.

De eigen wezensaard.

Deze verschilt van alle natuurgeesten van die aard die ik tot nog toe ontwaard heb, in die zin dat zijn uitstraling minder ver van de onze, de menselijke, staat,-- dat zijn verstandelijke activiteiten duidelijk met de menselijke verwant zijn.

Meer nog: hij straalt een merkwaardig medelijden en zeer innig begrip voor de mensheid uit. De ‘kooktoestand’ van het lichaam en het zich naar buiten storten van energieën, kenmerkend voor de natuurdeva’s, vertoont hij niet.

Integendeel, hij vertoont een heerlijke rustigheid, een onbewogenheid als die van de bergen,-- behalve dan in de ogen en rond het hoofd waar voortdurend een ‘trilling’ (*opm.*:-- occulte werking) op en neergaat die gelijkt op veelkleurige vlammen. De vloed van zijn aura ziet men neerdalen en zich spreiden zo dat zij het hele land omvat.

De Arische (indo Europese) hemelgod.

W. Schmidt, *Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 65/ 80 (*Les religions des peuples indo-européens*), situeert de Arische religie uiteindelijk in de natuurmythologie. Hij staat uitvoerig stil bij *Leopold von Schroeder, Arische Religion*, Leipzig, 1914/1916.

Het werk was ontworpen in drie delen. Twee ervan zijn verschenen. De reden is dat, voor Von Schroeder, religie driedelig is. Deel **1** behandelt de hemelgod; deel **2** de natuurmythologie; deel **3** (dat nooit verscheen) de zielen- en vooroudercultus.

Staan wij stil bij wat von Schroeder zegt over het hoogste wezen.

De hemelgod.

Von Schroeder situeert de hemelgod zo hoog mogelijk boven de natuurmythologische wezens. Hij overdreef zelfs.

Hij verbindt de term ‘deiwo’ (God; vgl. met het Frans ‘Dieu’ of het Latijn ‘deus’) met de wortel ‘div’ (schitterend), waarvan deiwo de versterkte vorm zou zijn..

Dat Deiwo een hemelgod is, blijkt volgens hem uit de frequentie van de term die ‘hemel’ betekent, in verscheidene talen.

De Hemelgod wordt met de naam ‘vader’ aangesproken: Dyauspitar (Sanskriet), Zeus pater (Grieks), Juppiter (Latijn), Zeus papaio (Scythisch), Zeus pappos (Thracisch-Frygisch).

De hemelgod in India (en Iran).

‘Dyauspitar’ (God van de Hemel), “Dyaus asura” (Heer van de Hemel): zo heet hij.

In de vedische periode komt varuna op de voorgrond. ‘Var’ is de wortel en betekent ‘omvatten(d)’. Varuna wordt bestempeld als ‘rajan’, d.i. de vorst, van het hemelruim, inzonderheid van de nachtelijke en gesternde hemel.

“Door heel zijn wezen, de schittering en de majesteit van zijn uitzicht,-- als schepper, ordestichter, instandhouder en bestuurder van de wereld,-- door zijn reinheid en vlekkeloze netheid,-- door de heilige woede waarmee hij gewetenlozen veroordeelt en straft, door de goedheid waarop hij het berouw onthaalt” toont Varuna zich als een echt hoogste wezen.

Vergelijking.

Om twee redenen lijkt hij verwonderlijk op Ahura Mazda van de antieke Perzische religie:

1. hij wordt steeds met Mit(h)ra (vriend) vermeld;
2. hij is vergezeld van zeven lichtgoden, Adityas (de uit de zonde losgekomenen), die in Perzië Amesja sjpentas heten.

Een hymne heet de zon “het oog van varuna en mitra”. -- Toch heet Von Schroeder Mitra geen ‘zonnegod’. Wel een morele god: de god van de vriendschap en de gezworen trouw.

Opm.:-- Steller tracht Mitra zo hoog mogelijk boven de ‘lagere’ natuurentiteiten te situeren.

Opm.:-- De Perzische religie is een krijgshaftige religie. Daar is Mitra een oorlogsgod die de doden om reden van ontrouw straft.

Het verschuiven wordt klaarder wanneer men weet dat ‘Mitra’ aanvankelijk een wezenskentrek van het hoogste wezen, Varuna, was, nl. vriendschap en trouw. Zo in de Avesta (het heilige boek).

Later na de Avesta, wordt Mitra inderdaad een zonnegod. Hij komt als dusdanig voor in de antieke mysterierelgies (*opm.:*-- religies die zich beperken tot kleine groepen die zich laten inwijden) en wel als “sol invictus”, onoverwonnen zon. Hij speelt daar een voorname rol zelfs.

Opm.:-- De Adityas.-- Deze zijn geen astrale, hemellichamelijke, wezens. Wel zijn zij de bewakers van de heilige orde in de wereld en in de mensheid,-- orde waarop zij dag en nacht letten.

Opm.:-- Van Schroeder bespreekt dan het hoogste wezen bij de Perzen, Grieken, Italioten, Germanen, Kelten, Litauers, slaven.

De natuurmythologie.

Het hoogste wezen en die godheden die hem onmiddellijk vergezellen, vertonen naturalistische trekken. Zo zijn zij godheden van de heldere hemel, bij dag en bij nacht. Zo zijn zij ook godheden van de onweershemel, omwolkt, bliksems en donderslagen afgevend.

Meer nog: bij vele indo-europeeërs is de hemelgod zelf in een sacraal huwelijk verbonden met de Aarde die hij door de regen bevrucht (vruchtbaarheidsreligie). Zo bij de antieke Grieken: Ouranos en Gaia (Hemel en Aarde). Zo in India: Dyauspitar en Parjania-Prithivi. Zo ook in Germanië : Njör en Nerthus, Fjörgynn en Frigg.

De Aarde, de zon, de maan, -- het vuur, het onweer: zij worden vergoddelijkt.

Bij de Germanen b.v. werd de onweersgod Donar of Thunar vereerd: hij leeft nog na in ons woord ‘donderdag’, Donardag.

Opgemerkt zij dat Von Schreeder, met anderen, de rol van de Maan minimiseert. Zodat pas later de astrale mythologie en haar etnologische verlenging de Maan haar juiste plaats in de natuurmythologie zal geven.

Vergeten wij ook niet dat heden heel wat meer gekend is terzake.

Astrologie (astrotheologie) als natuurmythologie.

W. Schmidt, *Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 125/137 (*La mythologie astrale et le panbabylonisme*), geeft ons de hoofdtrekken van een religiefilosofie die **a.** mythanalyse is en **b.** astrologie.

In 1906 b.v. stichten deskundigen de *Gesellschaft für vergleichende Mythenforschung* (Berlin). De ontdekkingen inzake de geschiedenis van Soemerië, Assyrië en Babylonië, Elam (G. Hüsing), de semieten (E. Bäklen), de ariërs confronteren met de astrologische natuurmythen.

Baanbreker was E. Siecke (*Liebesgeschichte des Himmels*, Strasbourg, 1892). In zijn spoor H. Lessmann e.a..

De astrologie der 'wilden' wordt bloot getrokken door P. Ehrenreich, *Die Mythen und Legenden der südamerikanischen Völker*, Berlin, 1905, want tot dan toe trokken enkel de klassieke culturen de aandacht en niet de primitieve die even goed astrologische inzichten koesterden.

Meer dan louter metaforen.

Eén van de opvallendste kentrekken van de stellingen van deze mening is het feit dat zij de inhouden der mythen zien aansluiten bij wat de mensen der astrale mythen zien aan de hemel. Het gaat m.a.w. om meer dan ficties.

Lotskunde.

Dit verklaart waardoor niet de hemellichamen op zich (die men kent dankzij een protowetenschap, de beginnende astronomie of wetenschappelijke sterrenkunde) centraal staan maar de hemellichamen en hun bewegingen en 'lotgevallen' als modellen en vooropstellingen van het aardse leven. Zo komt de zon b.v. als bron van aards leven door en de maan als met de dood verbonden. Als men wil: het aardse leven is zichtbare tegenwoordigstelling van de hemellichamelijke wereld.

Panbabylonisme.

De term zelf zegt het: 'pan' (alles) en 'babylonisme' (alles gaat van Babylonië uit).- H. Winckler, A. Jeremias, E. Stücklen, in het begin van deze eeuw, zijn de baanbrekers.

1. Astronomie en astrologie lopen ineen.
2. De hemelruimfenomenen beheersen het aardse lot. Vooral de zon, de maan (zeer sterk) maar ook Venus (in de dierenriem) en b.v. de Plejaden.
3. De astrologie is een religie (astrotheologie): de hemellichamen onthullen bij uitstek de macht en de wil van godheden die niet met die natuurfenomenen samenvallen (dat weten de ingewijden zeker).
4. Babylonië is de bakermat van dit type natuurmythologie (*opm.*:-- wat enkel beperkt waar is).

De totemistische theorie.

Lezen wij *W. Schmidt, Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 139/156.--
Steller schetst kort de eerste theorieën.

1.-- J.F. MacLennan. *Primitive Marriage*. London. 1866.

Deze baanbreker stelt vast dat een aantal volkeren zich als verwant met een dier duidt. Deze betrekking speelt een grote rol in het regelen van het huwelijksleven, b.v. in de vorm van 'exogamie' (de twee partners moeten tot twee verschillende groepen - inzake verwantschap, territorium of positie - behoren).

In zijn *On the Worship of Animals and Plants*, in: *Fortnightly Review* 1869/1870, heet *MacLennan* het totemisme een religie.

2.1--Gebrek aan feitenmateriaal

Dit belet niet dat b.v. Lubbock, Tylor, Spencer e.a. aan dat type van totemisme een plaats toekennen in hun evolutionistische stelsels.- De natuurmythologen en de astrologische natuurmythologen signaleren totemismen in hogere culturen, terwijl anderen erop stoten in moederrechtelijke (matriarchale) en andere primitieve systemen van beschaving. De feiten hopen zich op.

2.2.-- J.G. Frazer.

Vanaf zijn *Totemism*, Edinburgh, 1887, en vooral zijn *Totemism and Exogamy*, 4 vol., London, 1910, verschaft *Frazer* degelijk feitenmateriaal.

Religie of 'magie'?

Frazer duidt totemisme eerst als een sociaal systeem (verwantschapsregelingen allerhande) met religieuze inslag ('religie' is voor hem uitsluitend "verering van een hogere macht").

Later duidt hij totemisme als magie,-- hierin gevolgd door ettelijke stellers. Uiteindelijk in zijn *Totemism and Exogamy* zegt hij: "Totemisme op zich is in geen enkele graad 'religie': de totems worden niet in erediensten vereerd; men verzoent ze niet d.m.v. gebeden en offers. Het zijn onder geen enkel oogpunt 'god(hed)en'.

Over een totemeredienst spreken zoals sommige stellers dit doen, is niets van de feiten begrijpen". (V. iv: 27).

Opm.:-- W.R. Robertson Smith, leerling van *MacLennan*, - in zijn spoor *S. Freud* (*Totem und Tabu*, Leipzig, 1913),-- als sociologisch denker *E. Durkheim* (*Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, 1912), met zijn 'pantotemisme: maakten naam maar misten solide wetenschappelijke basis (vooral in de ogen van etnologen).

Naamgevende wezens (eponymisme).

Lezen wij Cl. Lévi-Strauss, *Le totémisme aujourd'hui*, Paris, 1969, 25 / 33.-- In 1920 noteerde Van Gennep eenenveertig verschillende theorieën omtrent het totemisme! Dat wijst erop dat onze westerse intellectuelen er gewoon niet klaar in zien! Daarom beginnen wij de studie van al wat als 'totemisme' aangeduid wordt met juist één exemplaar dat dan als juist één steekproef te duiden is, nl. het totemisme der ojibwa (ojibwe) indianen die één algonkintaal spreken en zich ten noorden van de Grote Meren in N.-Amerika situeren.

Eponymisme.

Isokrates, b.v. vermeldt "hoi eponumoi hères", de eponieme helden, d.i. de helden die hun naam gaven aan de tien stammen van Athene. De zgn. totem zou men beter "naamgever/ naamgeefster" of ook "naamgevend oerwezen" heten. Want in alle gevallen - ook de meest verscheidene - komt die rol voor. De totem is altijd 'eponiem'. Daarvandaan dat wij de term 'eponymisme' verkiezen.

De term 'totemisme'

Volgens Cl. Lévi-Strauss komt de term van een ojibwa uitdrukking 'ototeman', 'ote' is de kern en betekent 'naamgelijkheid' (clanverwantschap). De 'O' duidt de derde persoon aan. De 't' is een tussenklinker (epenthesis) om de 'O' van 'ote' te scheiden. De 'm' is bezittelijk voornaamwoord. En de 'an' is de derde persoon.

Zodat de uitdrukking betekent: "hij is van mijn verwantschap". Als men wil: "Hij is mijn naamgenoot".

Zo haalt Lévi-Strauss nog aan: "makwa nindotem" (De beer is mijn clan of naamgenootschap), waarbij de term 'beer' een collectieve benaming is, en "pindiken nigwim" (Kom binnen, clanbroeder).

Opm.!-- Om iedere verwarring vooraf te voorkomen zij het volgende gezegd.

De 'nigouime' (nigwim) is grondig iets anders in de ojibwa taal. Het is de individuele bewaarengel of beschermgeest die aan een jongen of een meisje in de puberteitsjaren aangeraden wordt. Deze wordt verworven door de directe contactname met een dier b.v. en wel op rituele wijze zo dat o.g.v. die inwijding levensgelijkloop tussen nigouime en beschermden ontstaat.

Opm.!-- De totem verschilt ook van de 'manido' of geest. De ojibwa onderscheiden b.v. de Grote en hogere geesten en lagere geesten, alsook goed- en kwaadgezinde.

Een eponieme mythe.

Zich steunend op W. Warren, zelf een ojibwa, in diens *History of the Ojibways*, in: *Minnesota Historical Collection*, 5 v., Saint-Paul, 1885, geeft Lévi-Strauss volgende natuurmythologische mythe weer.

1. Het huidig feit.

De ojibwa waren georganiseerd in meerdere tientallen clans (patrilineaar, patrilokaal). Vijf ervan waren ‘aanzienlijker’ dan de rest.

2. De mythische duiding.

“In den beginne (*opm.*:-- de oorsprong of ‘oertijd’, beter: steeds aanwezige eeuwigheid) waren er zes mensachtige hogere wezens. Zij rezen uit de diepten van de oceaan op om zich met de ‘mensen’ (ojibwe) te ‘vermengen’.

Eén hunner durfde de indianen niet bekijken, ofschoon hij het zeer graag zou gedaan hebben, en was geblinddoekt. Hij kon zich echter niet bedwingen: hij heft de blinddoek op, laat zijn blik op een ‘mens’ vallen. Deze stierf ogenblikkelijk als neergebliksemd. Waarop zijn gezellen hem ertoe dwongen terug naar de zeediepten te keren.-

De vijf andere hogere wezens bleven te midden van de indianen en ‘veroorzaakten’ vele weldaden. Deze vijf zijn de oorsprong van de grote clans of totemgroepen: vis, kraanvogel, duikeend, beer, Canadese eland en marter.

Opm.:-- Volgens Lévi-Strauss geeft Warren een verminkte weergave van de mythe (zonder erbij te zeggen waarom). Toch is zij waardevol:

- a. er is geen direct contact van individuele ojibwa en totemdier;
- b. de indiaan sterft doordat hij ‘bekeken’ werd en dit door het singuliere gedrag van één hoger wezen.

M.a.w.: de betrekking tussen een clanlid en het totemwezen is collectief en indirect.

Aldus althans Lévi-Strauss. die b.v. vaststelt dat in 1926 een Michelson zes clans aantrof en dat anderen andere classificaties vermelden.

M.a.w.: met voorbehoud moeten Warren’s beweringen vernomen worden.

Geen eredienst.

Het totemdier wordt niet d.m.v. een cultus vereerd.-- Meer nog: de ojibwa zeiden dat het totemdier zich liever liet jagen door clanleden die zijn ‘naam’ dragen.

Gevolg: het was aangewezen het met zijn ‘naam’ aan te spreken vooraleer het te doden.

Opm.:-- ***geen oorsprongswezens.***

Nooit trof men bij de ojibwa het geloof aan dat de clanleden uit het totemdier ‘gesproten’ waren.

Ter vergelijking.

Lévi-Strauss haalt *R. Landes, Ojibwa Sociology*, in: *Columbia University Contributions to Anthropology*, xxix, 1937, aan. Deze merkt op dat, ofschoon de kariboe in Z.-Canada volledig verdwenen was, de clanleden ervan er gerust in waren: "Het is enkel een naam!" zeiden zij. Meteen werd het totemdier vrijelijk gedood... en opgegeten.

Opn.-- Natuurlijk niet zonder het rituele aspect te eerbiedigen dat voor alle gejaagde of geviste levende wezens geldt in primitieve samenlevingen: men begon met het vragen van de toelating tot jagen en doden aan het dier in kwestie (de kariboe b.v.) en een verontschuldiging nadien.

De eerbied voor het leven, o.m. het te jagen dier (uit noodzaak om te overleven en te leven) - dit gold ook bij het plukken, uitrukken e.d.m. van planten; - was anders dan bij de westerse, 'rationele' mens. 'Leven' bezit steeds sacraal karakter in de ene of andere graad.

Maar dit heeft op zich niets met totemisme als dusdanig te maken. Wel zou het kunnen dat het totemisme - al was het beperkt tot louter naamgeving ter classificatie - ontspringt aan dat type van eerbied voor plant of dier (of zelfs anorganische werkelijkheden). Waarom b.v. worden in de oorsprongsmythe der ojibwa de zeedieren 'hogere' wezen geheten?

Lévi-Strauss zegt dat de geesten onderscheiden worden in goede en boze. Hij lijkt te insinueren dat dit niet het geval is bij de totemwezens: hoe komt het dan dat in de ojibwa mythe het ene zeewezen als schadelijk weggewerkt wordt door zijn soortgenoten en dat de vijf andere die groepsgewijs handelen, weldaden veroorzaakten?

Daarin gelijken de totemwezens duidelijk op de manido's of geesten! Lévi-Strauss lijkt dat niet eens opgemerkt te hebben.-- Daarbij komt nog dat én totemwezens en geesten of manido's hogere wezens zijn in de ogen van de ojibwa. Die 'naam' zegt toch iets.

Veroorzakers.

Het feit dat de éne kwaad doet en de vijf andere goed doen, toont dat zij - om met N. Söderblom te spreken - veroorzakende hogere wezens zijn. Juist doordat zij hoger zijn. Zodat hun naam dragen als clan meer is dan een etiketje zonder meer.

Opn.-- De vijf 'vermengen' zich met de ojibwa: zou dit niet op 'huwelijken' kunnen wijzen? Zodat de totemwezens gelijken op de 'godszone' die de Bijbel (*Gen. 6:1/4*) vermeldt die geslachtsgemeenschap pleegden met "de dochters der mensen" en 'helden' voortbrachten.

De mooie lilofee.

Een onbekend balladedichter heeft ons, in het Duits, een geval van “vreemd vlees” (zoals de Bijbel dit zegt (*Jud. 6/7*)) beschreven.

De ‘godszoon’, d.i. de anderwereldlijke entiteit, hier is een ‘waterman’ (zoals ook in *Die schöne Agnete* van *Agnes Miegel* (°1879)), d.i. een geest der natuur die als occulte biotoop het water heeft).

De tekst.

Ooit maakte een wilde waterman het hof in de burcht veilig uitreikend boven het meer: ‘s konings dochter moest hij ‘hebben’, de mooie jonge Lilofee.

Beneden hoorde zij de klokken beieren in het diepe diepe meer. Zij wou vader en moeder weerzien, de mooie jonge Lilofee.

En, als zij vóór de poort stond (...), neigt zich loof en groen gras,-- voor de mooie jonge Lilofee.

En, als zij uit de kerk kwam (...), dààr stond de wilde waterman vóór de mooie jonge Lilofee.

“Spreek! Wilt gij met mij mee naar beneden gaan? (...): uw kindjes beneden wenen om u, gij, mooie jonge Lilofee”.

“En, eer ik de kindjes wenen laat in het diepe diepe meer, neem ik afscheid van loof en groen gras,-- ik, arme jonge Lilofee”.

Opm.-- Een andere versie heeft het over een ‘Nickelmann’ (‘Nickel’ is ‘dwerg’; ‘Nickelmann’ is ‘watergeest’ blijktbaar) die een jonge vrouw meetrekt in zijn biotoop (‘s nachts, wanneer zij slaapt en uittreedt en “in haar uitgetreden ziel” naar ‘beneden’ gaat, in occulte onderaardse ‘wateren’): ook in die versie haalt de liefde voor de onderaardse kinderen, occult verwekt, ‘s nachts, bij de watergeest, het op de trek naar het gewone aardse leven der mensen en verkiest Lilofee de ballingschap.

Opm.-- De Bijbel, in *Gen. 6:4*, vermeldt dergelijke occulte ‘huwelijken’ van ‘natuurgeesten’ (‘godszonen’ geheten) met “de dochters der mensen”.

Ook het boekje *Tobit* (3:17; 6:8 (boze geesten die mannen of vrouwen seksueel benaderen, ‘bezitten’); 6:14v.; 6:17v.; 7:11) vermeldt dergelijke occulte praktijken van onzichtbare wezens.

Louter ‘kritisch’ (seculair) lijken dergelijke ‘verhalen’ ficties. Religieus waargenomen echter blijkt dat - vooral in de nachtelijke slaap - gewetenloze wezens op heimelijke wijze erotiek plegen met mannen of vrouwen om daaruit nieuwe geesten (‘kinderen’) te verwekken b.v. of ook b.v. louter om te pesten. Of uit erotische afgunst.

Manisme.

Het vooroudergeloof wordt tot theoretisch manisme bij Herbert Spencer (1820/1903).

1. Spencer was evolutionist: in 1852 (zeven jaar voor *Darwin's Origin of Species* (1859)) schrijft hij zijn evolutionaire geloofsbelijdenis (= *The Development Hypothesis*, in: *Leader* 20; 03. 1852).

2. Spencer was euhemerist. Euhèmeros van Messènè (-340/-270) was een Grieks denker-mythograaf die, in het spoor van Leon van Pella (Over de Egyptische goden), vooropstelde dat wat de mensen 'godheden' heten, in feite slechts vergoddelijkte opvallend begaafde mensen geweest zijn. Wat in het Grieks 'apoth(e)osis' heet.

Spencer's manisme.

Het is een onderdeel van zijn sociologisch werk, nl. *Principles of Sociology*, 3 dln., London, 1876, 1882, 1896.

De twintig eerste hoofdstukken van deel 1 bevatten een primitivologie (theorie omtrent de 'wilden') en wel inzake religie(s). Als socioloog (in het spoor van Aug. Comte, de positivist) let Spencer natuurlijk allereerst - om niet te zeggen eenzijdig - op de maatschappelijke oorsprong van het begrip 'godheid' e.d.m..

De twintig eerste hoofdstukken.

1. Zo goed als de hele mensheid geloofde aan "een ander ik" wanneer men stierf.
2. Een groep evolueert daaruit en gelooft aan een ander ik dat min of meer lang overleeft na de dood.
3. Binnen die groep ontstaan rituelen van verzoening gericht tot de overledenen én bij de uitvaart én op geregelde tijdstippen nadien.
4. Een onderdeel - sedentaire volkeren en meer geëvolueerden - gelooft duidelijk in een overleven van de geesten der doden en werkt een ordentelijke voorouder-eredienst uit.
5. Binnen deze laatste is er een ernstig aantal dat de 'grote' voorouders van de 'kleine(re)' onderscheidt.
6. Deze rangorde wordt zeer duidelijk wanneer het gaat om de voorouders die leiders waren van een veroverend ras.

Opn.:-- Men ziet én het evolueren én het herleiden (reductionisme) tot louter menselijke werkelijkheden: al wat 'godheid' is, is in laatste instantie louter mens maar met een opvallende sociologische rol die na de dood 'voortleeft'.

De volgende hoofdstukken.

Daarop tracht Spencer te bewijzen dat alle andere types van religie - natuurreligie, plantenreligie, dierenreligie, godhedenreligie - daaruit 'evolueren'.

(Red.: Euhemerisme is een theorie volgens welke de goden echte personages zijn, die na hun dood heilig zijn, waarbij hun legende wordt opgesmukt tot zij een soort absolute en universele symboliek wordt. Het ontleent zijn naam aan de Griekse mythograaf Euhemerus. (bron: wikipedia 2018)).

Opm.:-- Spencer's theorie vond gretige ingang bij intellectuelen die evolutionair of positivistisch ingesteld waren. De etnologen en de religiehistorici maakten echter o.g.v. zijn zeer zwakke bewijzen een ernstig voorbehoud: zij stonden veelmeer op het terrein. Vooral het feit dat hij de feiten die zijn theorie tegenspraken, minimiseerde, werd hem kwalijk genomen. Zo b.v. verwaarloost hij die feiten die i.p.v. op evolutie op involutie (neergaande evolutie) wijzen.

Ook het feit dat iedere evolutieleer een opgang van het lagere naar het hogere, van het simpele naar het gecompliceerde vooropstelt, mist ernstige basis doordat ook omgekeerde gevallen bekend zijn.

Het oordeel van Vl. Soloviev.

In zijn *Justification du bien*, Paris, 1939, 86, komt de argumentatie van Soloviev in haar waardevolle aard op het volgende neer.

Vergeleken met de naturalistische theorie.

Niet in de gedaante van toevallige fetisjen of van door mensenhanden gemaakte afgodsbeelden noch in de vorm van majesteitelijke en schrik aanjagende natuurfenomenen ontstaat het begrip 'godheid' voor het eerst in de kinderjaren. Wel in het levende beeld van de voorzienige ouders dat kinderen hebben.

De 'religieuze' houding van kinderen t.o.v. hun ouders alsof deze een levende voorzienigheid waren - zij ontstaat natuurlijkerwijze binnen het kader van de primitieve mensheid - komt tot volle bewustzijn wanneer de kinderen volwassen zijn. Wanneer de ouders gestorven zijn.

De eredienst van de dode vaders en moeders en van de voorouders neemt onbetwistbaar een voornamende plaats in, in de ontwikkeling van de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke verhoudingen van de mensheid.

Soloviev's theorie.

De 'wilde' en de beschaafde volkeren rond de aardbol eren alle zonder uitzondering op een of andere wijze hun overledenen.

Het gevoel van afhankelijkheid en het begrip voorzienigheid worden mettertijd overgedragen op de voorouders, wanneer het kind gaat beseffen dat op hun beurt de ouders afhankelijk zijn in een of andere graad van de voorouders. Meteen verhuist het begrip 'voorzienigheid' van de ouders naar de voorouders.

Opm.:-- Het koppel "afhankelijkheid/ voorzienigheid" beheerst Soloviev's theorie.

Contacten met overledenen.

Primitieven - aldus Soloviev - willen de wil der gestorvenen kennen. Soms doen deze dit door te verschijnen in het kader van gezichten ('visioenen') of van dromen. In andere gevallen door waarzeggerij (mantië).

De bemiddelaars tussen de overledenen, vereerd als hogere wezens, en de aardse mensen zijn vooreerst de levende vader (*opm.*:-- of moeder) of nog de stamoudsten, dan - binnen complexer sociale systemen, - een afzonderlijke klasse: offeraars, waarzeggers, magiërs, profeten.

M.a.w.: ofschoon Spencer's theorie niet de gehele waarheid weergeeft, is zij toch veel juister en grondiger dan de fetisjistische theorie of de andere theorieën die alle religie tot 'vergoddelijking' van natuurfenomenen (zon, donder e.d.m.) herleiden.

De objecten van erediensten

Deze zijn altijd actieve mensachtigen ofwel geesten - (*opm.*:-- die wel geest zijn maar nooit als zielen lichamen bezielden) geweest. Daarbij is onbetwifelbaar dat het prototype de zielen der voorouders waren.

In Litauen b.v. of in Polen is de algemene naam voor alle geesten 'dzyady' (grootvader). Bij de Russen heten de geesten 'grootvader': grootvader van de wouden, grootvader van de wateren,-- ook: grootvader van het huis.

In *Metamorphoses* van *P.Ovidius* (-43/+17; Romeins dichter) krioelt het van geschiedenissen waarin doden of stervenden een rol spelen doordat zij naar de wereld van de plantaardige (fytomorfe) of dierlijke (zoömorfe) godheden overgaan. Waarin ook geesten een rol spelen. Dingen die Ovidius aan de volksreligies der Grieken en Romeinen ontleende. Soloviev verwijst ook naar de steengeesten der lappen, boeriaten en andere volkeren.

Bij Afrikaanse en andere volkeren kent men een type van magiërs met als hoofdkentrek weerbeheersing ('weermakers'). Juist dezelfde macht of levenskracht wordt in een hogere en directere graad toegeschreven aan de geesten van die magiërs, eens dat zij dood zijn. Waarbij hun levende opvolgers enkel als oproepers en bemiddelaars optreden.

Welnu, waarin zou zo'n machtvolle geest van een dode tovenaer verschillen wanneer hij onweer en storm beheerst, van een 'dondergod'? Geen enkele rationele reden is noodzakelijk om een andere verklaring te vinden voor het feit dat b.v. de Griekse oppergod Zeus 'vader' geheten wordt.-- Aldus steeds Soloviev.

Tyloriaans animisme.

Edward Tylor (1832/1917) is de steller van een nieuwe theorie inzake religie, ‘animisme’ (ziels- en geestengeloof) geheten, in zijn *Primitive Culture* (1871).

1. Tylor was van huis uit quaker. De quaker (‘bever: ‘schudder’) is een mens die een protestants revival, opwekkingsbeweging, meemaakt. De beweging ontstond in Engeland in het begin van de XVII- de eeuw en werd in 1647 georganiseerd door George Fox (1624/1691). In 1681 bereikte zij de VSA. Een revival interesseert zich niet zozeer voor de gevestigde kerk maar voor doorlevingen.

2. Als intellectueel was Tylor (gematigd) evolutionist. Alle religies evolueerden uit een oeranimisme.

Lichaam. Ja. Maar ook leven en schim.

Op een laag cultuurpeil is de denkende mens diep onder de indruk van twee types van biologische problemen.

1. Waardoor verschilt een dood lichaam van een levend lichaam? Wat veroorzaakt met name wakende toestand en slaap, vervoering (‘trance’), ziekte en dood?

2. Wat zijn de menselijke ‘shapes’ (gedaanten, schimmen) die in dromen en gezichten (visioenen) verschijnen?

“The ancient savage philosophers” (de oude wilde denkers), uitgaande van deze twee groepen van fenomenen, besloten waarschijnlijk tot de voor de hand liggende stelling dat ieder mens twee aspecten vertoont: een leven (‘life’) en een schim (‘phantom’).

Beide, leven en schim, blijken in de ervaring afscheidbaar van het lichaam (‘body’) want het leven kan uittreden en het lichaam als gevoelloos of dood. (*opm.*:-- gevoelloos bij sterke uittreding van de ziel; dood bij definitieve uittreding wanneer de mens sterft) achterlaten en de schim kan ook aan mensen op afstand (van het lichaam dat achterblijft) verschijnen).

M.a.w.: zij kan het lichaam verlaten en zich elders tonen. De wilde denkers kwamen ertoe zodoende toe leven en schim te verbinden. Wat leidt tot de welbekende theorie van de “apparitional soul’ of “ghost soul”.

Dit is: de ziel, eens uitgetreden, gedraagt zich als een (lijfloze) geest (en bevat het leven van het achtergelaten lichaam. dat, bij (sterke) uittreding schijndood of dood wordt).

De wilde denkers gingen nog een stap verder: de “ghost soul” of geestziel kan in de lichamen van planten, vogels, dieren, kruiden treden, kan ze “in bezit nemen” (‘possess’) en door middel ervan handelen (‘act’).

Sommige hoger ontwikkelde wilde rassen huldigen de theorie inzake afzonderbare (van het lichaam nl.) en overlevende zielen of geesten die bij hout en stenen, wapens, boten, voedsel, kleren, sieraden en andere dingen horen.

Besluit.

Religie is ontstaan de dag dat men een ‘ziel’ - gelijkend op de ziel van de mens - toekende aan ieder type van anorganische of levende werkelijkheid.

Applicatief model.

Religie is onuitgesproken aanwezig in de negro-afrikaan die het volgende beleeft.

Hij wou een belangrijke zaak aanpakken maar bij het overschrijden van de drempel trad hij op een steen en bezeerde zich: “Ha! Ha! Zijt gij daar?” zei hij. Daarop nam hij de steen en deze was hem een hulp gedurende zijn onderneming dagen lang.

Opm.:-- Alles hangt ervan af wàt juist de negro-afrikaan verstaat onder ‘gij’! Indien hij zich richt - via de steen - tot b.v. een voorouder die hem gunstig gezind is maar de aandacht op zich trekt door hem op die steen te doen letten, dan is er sprake van manisme.

Indien hij dat enkel verstrooid zegt, zoals een westerling dit zou durven doen (verpersoonlijkend), dan heeft dit met religie niets te maken.

Dit voorbeeldje geeft een idee van Tylor’s mening: religie is gebaseerd op een betrekking tussen de mens en de geesten die naar zijn aanvoelen de hele natuur ‘bezitten’, doorvaren, bevolken.

Naturisme en fetisjisme, manisme, -- zelfs monotheïsme werden zo door Tylor ‘verklaard’. En natuurlijk ook alle polytheïsmen (veelgodendommen). Zijn beweringen staaft hij met een enorme massa gegevens. Het succes was zeer groot bij etnologen en godsdiensthistorici die zijn theorie nagenoeg zonder meer overnamen.

Opm.:-- E. Rhode, H. Usener, A. Dieterich, H. Oldenburg, H. Hirt, L. van Schroeder pasten het animisme toe op de ‘klassieke’ volkeren (Grieken, Hindoes, Indogermanen, enz.)

Toch bezweek Tylor’s theorie onder de kritiek. Vooral het preanimisme beweerde dat er religieuze fenomenen waren die niet het begrip ‘ziel’ vooropstellen, nl. de magie (materieel preanimisme) en het ene opperwezen (persoonlijk preanimisme) van het monotheïsme.

‘Lopoulo’, het ‘binnenste. Als mikpunt van zwarte magie.

Lezen wij J. Sterly, *Kumo (Hexer und Hexen in Neu-Guinea)*, München, 1987, 23f. (Aufessen des Inneren). ‘Zwarte’ magie betekent ‘gewetenloze’ magie, die ‘zwart’ heet doordat zij veelal ‘s nachts geschiedt en met “zwarte school” (seksuele magie) te zien heeft.

a.-- *De echte magiër(in) treedt uit.*

De heks (*opm.*: hier in de zin van zwart-magiërin) is ertoe in staat haar ‘dubbelganger’ uit haar lichaam te doen uittreden en zich - met die dubbelganger alsof zij het zelf was - naar verwijderde plaatsen te verplaatsen.

Sterly

Het is de ziel of schim, zoals men in Melanesië zegt. Daaronder verstaat men een soort ‘geest’, een soort ‘fluïdum’ (*opm.*: ijle of fijne stof) waarin het biologische lichaam gehuld is en waarop de mens aangewezen is om te kunnen leven.

b.-- *De zwart-magiër(innen) vreten “het binnenste” uit.*

Alle berichten zijn eenstemmig: de heksen en heksers vreten het binnenste van een mens uit of “nemen het uit zijn lichaam” om het te bereiden en op te eten.

Daarbij maakt de heks(er) zich niet van een voorhanden orgaan (biologisch bedoeld) meester doch van het fluïdum ervan. Indien dat binnenste of de levenskracht geroofd is, dan takelt de mens af.

Een model.

Sterly haalt B. Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific*, New York, 1922, 243f., aan. -- Een vrouw op het Trobriand-eiland Boyowa vertelde hem hoe haar binnenste (lopoulo) geroofd werd.

1.-- Zij was een klein meisje. Op een dag komt een vrouw, Sewawela, bij haar ouders binnen om een mat te verkopen.

Sewawela was van het eiland Kitava afkomstig maar was in Wawela gehuwd.

De ouders kochten de mat niet en boden haar maar weinig te eten aan. Dat wekte het grimmige ongenoegen van de vrouw want zij was een gekende heks en dus eraan gewend “met eerbied” behandeld te worden.

2.-- Het werd nacht. Het meisje - aldus de moeder - speelde op het strand voor het huis. Plots zagen de ouders een grote lichtkever (glimworm) rond het kind zweven. Daarop cirkelde hij rond de ouders en vloog het huis in.

Opm.-- Kenners/ kensters zullen u zeggen dat die lichtkever de uitgetreden heks was wier ‘ziel’ of ‘schim’ (haar binnenste) die ‘gedaante’ had aangenomen.

Zij zagen in dat er met die lichtkever “ergens iets ongewoons” gemoeid was: zij riepen hun dochter en brachten ze onmiddellijk naar bed. Terstond werd zij ziek. Kon de hele nacht niet slapen. De ouders en andere verwanten moesten bij het kind waken. De morgen daarop was het zo goed als dood: enkel het hart klopte nog. De aanwezige vrouwen hieven de dodenklacht aan.

Maar de grootvader - de vader der moeder - haastte zich naar Wawela en zocht een andere heks, Bomrimwari, op.-- Deze nam kruiden en wreef er zich het hele lijf mee in. Daarop trad zij uit in “de gedaante van ... een vliegende heks (mulukwausi) om het binnenste van het meisje op te sporen.

Zij zocht het. Trof het aan in Sewawela's huis: het lag op een plank waarop de grote lemen schotels stonden waarin taropudding bereid wordt. Dààr lag het “rood als alico (katoendoek)”. Sewawela had het daar weggelegd en was met haar man in de tuin gegaan. Zij wou het ‘opeten’ eens dat zij weer binnenshuis was. Indien dat gebeurd was, dan kon het kind niet meer gered worden.

Zodra Bomrimwari het binnenste gevonden had, voerde zij terstond magische bezweringen erover uit. Dan begaf zij zich naar de thuis, voerde verdere magie uit over gember en water en ‘veroorzaakte’ de terugkeer van het binnenste in het lichaam.

Daarop voelde het meisje zich beter. De heks kreeg van de ouders een aanzienlijke som voor de redding van hun kind.

Opm.:-- Ter vervollediging.-- *Sterly, o.c., 22 (Reise in die Unterwelt)*, haalt *G. Roheim, Witches of Normanby Island, Oceania* 18 (1947 / 1948): 282 ff., aan.

De heksen gaan in de onderwereld op ‘zielereis’: zij nemen een bad, wrijven zich met ‘olie’ in en zijn in die toestand gewiekt en “mooi als een paradijsvogel”. Leggen zich neer. Haar ziel of schim (yaruyaruwa) gaat op reis in de numu (onderwereld). Zo kan zij de heer van de onderwereld zielen van andere mensen bezorgen.

De mythe zegt: “Hij is daar blij mee, noemt ze “mijn varkens”, snijdt ze in stukken en verdeelt ze”.

Opm.:-- Een mythisch-symbolische manier om te zeggen dat de Heer van de numu het binnenste, de levenskracht, ‘vreet’.

Heksen plegen ook geslachtsverkeer met mannelijke geesten, die daarbij als biologisch echte mensen overkomen.

Een maagdelijk gestorven/ gedood meisje als 'hulpgeest!

Magie ontspringt aan de wil op problemen op te lossen,-- liefst zo doeltreffend mogelijk. Zwarte magie schrikt daarbij voor geen enkel 'efficiënt' middel terug.

Wij staan stil bij *J. Sterly, Kumo (Hexen und Hexer in Neu-Guinea)*, München, 1987, 23 (Doki)- Zwart-magiërs en zwart-magiëringen kent men ook in oostelijk Melanesië. Zo de homoseksuele bwili op Noordoost-Malekula (in het huidige onafhankelijke Vanuatu). Zo de kakalewa en talamaur op de Banks-eilanden.

Doki.

De term is afgeleid van 'doketa', dokter.-- Doki wordt uitsluitend door mannen gepleegd. Doki heeft zich sedert het begin van de XX-ste eeuw op de oostkust van la Nouvelle-Calédonie (Frans gebied) verspreid. Die praktijk zou via de eilanden Lifu en Maré overgewaaid zijn.

De 'heksers' moet zich de schaamharen van een maagdelijk gestorven meisje aanschaffen. Vermoedelijk brengt hij het om met het oog daarop. De ziel (schim, geest) van het meisje dient hem als hulpgeest (handlangster).

Uit de fijne spitsen van het wolhaar van de schaamharen draait hij een snoer ('touw') dat hij rond een bundel gesneden stokjes wikkelt.

Hij legt twee gewijde stokjes op de doki-bundel en neemt deze in de rechterhand. zodoende geraakt hij in een toestand van lethargie (schijndood), waarbij zijn 'geest (ziel, schim, 'binnenste') hem verlaat. Of juister uitgedrukt: zijn lichaam in lethargische toestand verlaat.

Opm.-- Doordat de ziel, eigenlijk: levenskracht of levensziel, het biologische lichaam verlaat, neemt iedere uiting van 'leven' af en treedt lethargie in waarbij het lichaam in minimale activiteit vervalt.

Met zijn uitgetreden ziel reist hij dan daarheen waar hij iemand wil doden. De uitgetreden dubbelganger straalt een schijn van roodachtig vuur uit in wiens centrum een kat - minder frequent een ander dier - te zien is.

Opm.-- Sterly verwijst als bron naar M. Leenhardt (1878/1954) die als protestants zendeling twintig jaar bij de kanaken op Nouvelle-Calédonie werkzaam was. M. Mauss steunde hem en hij werd prof aan de École pratique des Hautes Études (Parijs). Hij gaat door als een kenner der Melanesiërs.

Ziel en zielestof (het ware animisme).

Ch. Keysser, *Aus dem Leben der Kaileute*, Neuhausz (Neu-Cuinea), 1911, geeft het animisme der kai weer, bergstammen in Nieuw-Guinea.

De kai - zo zegt hij - zijn “zeer religieus” want hun voelen, denken en willen hangt innig samen met hun geloof in de ziel(estof). De term ‘ziel’ past de kai op van alles toe (*opm.*:-- wat Tylor’s mening bevestigt). Zo is iemands spiegelbeeld of zijn schaduw ‘ziel’. Men mag b.v. niet op de schaduw die iemand afwerpt, treden.

Driemaal ‘ziel!’

Staan wij stil bij de drie vormen van ‘ziel’!

1.-- De ziel binnen het lichaam.

Deze woont in het hart want men wordt er de beweging van gewaar. Geeft iemand zijn vriend met de vinger een stoot in de zijde, dan protesteert de vriend: “stoot mij niet zo: gij kondt nog mijn ziel uit mijn lijf verdrijven en dan zou ik moeten sterven”.

De ziel woont in het oog, dat glanst zolang zij erin is. Zo niet lijkt het ‘gebroken’. De ziel is in het hoofd, in de voet.-- Zij vervult het lichaam zoals de (levens)warmte het vervult.

2. -- De ziel buiten het lichaam.

Zij woont in het speeksel, de uitwerpselen. Al wat men aanraakt, vervult de mens met ‘ziel’.

De magiër vangt de ziel op in het tovermiddel en doodt ze, waarop de mens sterft (doordat de magiër te voren de ziel gedood heeft).

3.-- De ziel na de dood.

De ziel van de dode bezielt niet meer het (dode) biologische lichaam maar zij leeft voort: men brengt haar offers, spreekt ermee, zoekt haar welwillendheid om jachtgeluk te hebben. Men vreest ze om haar onwil en verbittering, -- geeft haar te eten, te drinken, te roken, betel te kauwen.

Besluit: De kai heeft met twee types ‘ziel’ te doen.

1.-- De ziel (na de dood)

Deze gelijkt onder alle oogpunten op de mens die zij op aarde bezielde, maar zonder zijn biologisch lichaam.

Wel bezit zij nog steeds “een zekere lichamelijke” (*opm.*:-- de schim).

2.-- De ziel als zielestof.

Zoals b.v. warmte uit het lichaam uittreedt, zo woont de zielestof (*opm.*:-- fluïdum) in het lichaam, gaat ervan uit en trekt in al wat met dat lichaam in aanraking komt.

Ziel en zielestof zijn te onderscheiden: zij hangen beide af van het lichaam en omgekeerd. Het biologische lichaam bederft samen met de zielestof. De ‘eigenlijke’ ziel leeft voort.

De nadoodse ziel en zielestof.

De voortlevende ziel ('geest') bezit op haar beurt haar eigen zielestof. Want de geestenmagiërs in het hiernamaals nemen ervan en toveren de bewoners van het hiernamaals dood.

Overigens: de dood van het lichaam is niet het laatste. Daarop volgt later ook de dood van de geest. Deze veroorzaakt verdere aftakeling: de geest wordt tot dier en vervalt uiteindelijk tot insect. Sterft dat ook, dan is de zielemetamorfose ten einde.

Alom aanwezigheid van zielestof.

Ieder wezen, ieder ding bezit zielestof die het volkomen doordringt en vervult. Dus niet enkel mensen, dieren en organische stoffen zijn 'be-ziel-d' (*opm.*:-- van zielestof voorzien), doch ook alle anorganische stoffen.

De zielestof als energie.

De wereld van de zielestoffen omgeeft de kai met geheimzinnige krachten zodat hij/zij geen ding, geen feit 'abstract' kan beschouwen: achter al wat wij, mensen, met onze zintuigen waarnemen, zijn krachten actief die de mens niet ziet werken.

Samenhang van deel en geheel.

In de houtspaander zit de zielestof van de boom. In de steen zit de zielestof van de rots waarvan hij afgebroken werd.-- Wat de mens betreft.-- In ieder lid en in het kleinste deeltje van de mens leeft zijn zielestof zelfs in de vingernagel, in het haar.

De stem

Ook daarin is zielestof. Daarom moeten toverhutten op eenzame plekken opgericht worden waar geen kindergeschrei doordringt. De stem van kinderen, en die kinderen zelf zouden mee betoverd worden anders. Ook de magiërs mogen slechts op een fluistertoon toverspreuken murmelen en met mekaar spreken, opdat zij niet zelf in gevaar geraten.-- Met de stem trekt zielestof in de fonograaf en wordt erin vastgehouden. Vandaar het mijden van dat instrument.

De naam

De naam van een persoon of een ding bevat zielestof: "Noemt mijn naam niet zo dikwijls" kan men niet zelden een papua horen zeggen wiens naam t.g.v. een heldendaad in ieders mond is.

Daarom hebben de mensen enkele bijnamen die het meest gebruikt worden. Mensen die allang dood zijn,-- die als geesten reeds vergaan zijn (*opm.*:-- zie hoger) leven en zijn toch verder actief in hun naam. Daarvandaan dat namen van allang in het niet vergane mensen en geesten in vele toverspreuken voorkomen. Het noemen ervan doet de oude kracht herleven en veroorzaken wat zij moet veroorzaken.

Levensgelijkloop.

Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, 1984, 174ss.. -- Michonet komt, in Zuid-Gabon, een West-Afrikaans land, in het dorp Tsinguépa, waar Moundouli hoofd is. Dààr leert hij de cultuur der bavongo kennen. Waar het o.m. gonst van 'vampierengeschiedenissen': "Ik begin al vlug, in de nabijheid van het dorp, werpspiesen in de grond te zien: zij druipen van het bloed. Wie is 's nachts de spits ervan komen besprenkelen? Het antwoord is onveranderd: "de vampier" (beter: weerwolf). Dit is de boosaardige uittreding van een vijandig gezinde die tegelijk in zijn bed doet alsof hij slaapt".(O.c.,180).

Opm.:-- De term 'levensgelijkloop'.

Doordat een gedeelte van de algehele ziel van de uittredende diepgaand in b.v. een gorilla van de streek intreedt, ontstaat een parallelle levensloop: wat de 'nahual' (het Mexicaanse woord) beleeft, dat beleeft - o.g.v. weerbots of weerkaatsing op het niet-uitgetreden gedeelte van de ziel van de uittredende - de uittredende ook en wel gelijktijdig. M.a.w.: wat met de gorilla gebeurt, gebeurt ook met de man, wat met de man gebeurt, gebeurt ook met de gorilla. Er is een gelijke levenscyclus.

Wat Michonet vertelt, geschiedde indertijd bij primitieven over de hele aardbol. Het gaat dus om een steekproef uit een onoverzichtelijke reeks of verzameling.

Michonet

Gemakkelijk is het om met al die overtuigingen te lachen zoals ik het aanvankelijk ook deed. Maar welke waanvoorstellingen komen niet in de geest op wanneer men in deze wouden vol huilkreten leeft,-- waar zich onverklaarde lichtfenomenen (*opm.:-- vgl. Sterly's lichten 's nachts van de kumo mensen) - noch bliksems noch dwaallichten - gedurende de warme nachten bewegen?'*). (Ibid.).

De klacht van het dorps hoofd.

Moundouli beklagt er zich over dat zijn jongste broer, hoofd van Marumba, "boosaardige methodes" toepast. Net als Moundouli is zijn broer occult sterk begaafd. Wat hij het meest doet, is uittreden en in de ene of andere gorilla uit de streek intreden.

In die 'gedaante' (van de nahual) heeft hij het op Moundouli's vrouwen gemunt die hij in de plantage aanvalt. Twee werden reeds aangevallen. Een derde, Mousounda, wordt op zekere dag aangevallen: plots kwam "de gorilla" op haar af,-- bewerkte haar rug, beet in haar schouder, rukte één van haar borsten half af. (O.c., 193).-- Wat Michonet, nochtans zelf een 'métis' (halfbloed), op louter natuurlijke wijze tracht te 'verklaren': er zijn gebeurlijk gevaarlijke gorilla's in de omgeving!

Op jacht.

Wanneer Michonet, met Doukaga, op jacht wil gaan, reageert Moundouli: “(...) Enkel indien een gorilla u aanvalt, dood hem. (...). Niemand zal, in dat geval, er mij van kunnen beschuldigen dat ik “mijn broer vernietigd” heb”.

Opm.:- Men ziet hoever de vereenzelviging gaat: de gorilla, indien hij zijn broer in zich draagt, is “mijn broer”.

Waarop Michonet met Doukaga op jacht trekt. “Ik merk een enorme gorilla op. Van op twintig meter (...). Om na te denken heb ik geen tijd. Ik laad en schiet: op vier meter krijgt hij de lading in volle borst. (...). Huilend loopt hij op zijn linkerpoot weg. Tegen een boom stort hij ineen. In de bladeren reutelt hij: hij weent. Bijt de schors af”. (O.c.,199).-

Beiden durven niet gaan zien.-- “’s Avonds verneem ik van de mensen dat de gorilla dood is. Ik ga er met Moundouli over spreken”.(...). “Ik hoop dat het niet de aap is die de ziel van mijn broer uitgekozen heeft om erin te wonen” aldus Moundouli.

Nog geen uur later komt een ongeruste Doukaga:

(...). “De broer van het dorpshef! Die van marumba!” Hij was diezelfde morgen nog in volle gezondheid. Voor zijn hut was hij bezig met lianen te reinigen. (...). Een kind treft hem op zijn bank neergeploft aan. Hij is buiten bewustzijn. Hij reutelt en spuwt bloed.

“Ik zie de schotwonde in de borst van de gorilla. Neergeploft op een boomstam. Deze gelijkenissen waren meer voor mij dan een ontroering”

Doukaga: “Moundouli heeft enkel gevraagd naar het uur waarop gij de gorilla geschoten hebt”.(...) Tussen tien en elf”. De broer plofte neer op hetzelfde uur.

Later.

Moundouli: “Dat is het dan. Enerzijds hebt gij mijn broer gedood. Hij was wel degelijk “in de gorilla”. Hij is neergestort door hetzelfde gewoerschot. Daaraan is geen twijfel.

Anderzijds kan ik het u niet kwalijk nemen: door hem te doden hebt gij mij een dienst bewezen. Wat gij gedaan hebt, dat uitgerekend zou ik de ene of andere dag zelf hebben moeten doen.

Wat u betreft: wees gerust! Mijn broer zelf heeft het geweld wat hem overkomen is. Denk erom: zo ver gaan dat men een blanke wil aanvallen! Die mijn gast is! Beseft gij dat? (...).

Opm.:- Nahualisme is een macht: men kan via een roofdier doden en zo. Maar de levensgelijkloop werkt ook wanneer het dier getroffen is!

Tijgermensensekte.

Chr. Dedet, La mémoire du fleuve (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, 1984, 67s.. -- O'Saou, de kloeke veertigjarige zwarte vrouw van Phili Conaté, een Senegalees, is op een avond alleen thuis.

“Doe open”. “Gij zijt mijn man niet. De deur blijft dicht!-- Men leefde in schrik voor de “hommes-tigres” de vrouwen die ‘s avonds alleen waren, kookten binnenshuis water om zich te wassen. “Open de deur of ik sla ze stuk!” “Wel, probeer eens!” De tijgermens beukt met alle kracht op de deur. Onderwijl wakkert O'Saou maximaal het vuur aan en houdt zich met een machete (groot, enigszins gebogen mes) gereed. “Wij weten wat gij vrouwen aandoet, gij!”. Zij houdt de blik op de dansend-kokende ketel heet water gericht.-- De schurk geraakt doorheen de planken. Onmiddellijk krijgt hij het kokende water op zich!

Eigenlijk was het niet eens de moeite waard zich zo te verkleden met leeuwenmanen en panterpoten: ijselijke kreten uitstotend is hij wegge vlucht. Mèt zijn dikke, beschilderde billen verbrand tot in de derde graad. -- O'Saou liet het hem voelen dat hij niet zeer ver zou geraken: zij maakt hem met haar machete bijna af.

Deze overval toonde in de dertigerjaren de ongelooflijke heropleving van de tijgermensen in Midden-Ogooué (centrum van Gabon). De leden van deze ‘sekte’ terroriseerden hun slachtoffers en hun hele ‘filosofie’ kwam erop neer dat zij de genitalien van de slachtoffers opeten “pensant ainsi (faire) accroître leur énergie vitale” (in de mening dat zij op die wijze hun levenskracht deden toenemen).

De beruchtste onder deze wilden, Kombé-Niondo, schuimde zo de hele streek af. Hij stond bekend als leider der sekte. Vaststaat dat hij echte slachtpartijen aanrichtte. Totdat de Franse koloniale administratie hem vatte.

Opm.:-- Michonet stelde vast dat menseneterij o.m. bij een gedeelte der fang nog steeds gangbaar was. Antropofagie is deels zich voeden met mensenvlees deels zich toe-eigenen van andermans levenskracht. Wat er, zoals in het geval van de tijgermensen, een ritus van maakt.

Opm.:-- Michonet, in het oerwoud geboren uit een blanke uit Normandië, en een negro-Afrikaanse moeder, leefde tot aan zijn dood in het oerwoud was bwiti-ingewijde, -kende door en door streek en cultuur.

Religie en magie.

Frazer's mening.

J.G. Frazer, *The Golden Bough*, 1900-2, 1912/15- 3, is formeel: magie is zeker geen moderne wetenschap, want de band “voorteken (oorzaak)/ vervolg (gevolg)” is niet met de middelen van de huidige wetenschappen toetsbaar. Indien er al van oorzakelijkheid sprake is, dan is het er een die zich situeert in de mysterieuze levenskrachten.

Maar magie is volgens Frazer ook geen religie, want ‘religie’ duidt hij uitsluitend als betrekkingen met persoonlijke wezens (geesten, god(hed)en, God. - Wat is magie dan wel?

Besluit.

Alles hangt er nu van af hoe men ‘levensenergie’ definieert (religieus of niet) en hoe men ‘levensenergie’ definieert (al of niet met medewerking van persoonlijke wezens).

Vaststelling:

Hier doen zich louter individuele of groepsvoorkeuren gelden bij de westerse intellectuelen. Zij definiëren dan ook tegenstrijdig.

Wat zeggen de religies?

Wij sluiten hierbij de moderne en postmoderne - kritische - religies uit want die hebben al beslist voordat de gegevens er zijn.-- P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*, Tielt/ Den Haag, 1962, 63, zegt het als volgt.

Als de magiër zijn kracht aan God ontleent, krijgt de magie misschien wel iets als een religieus karakter. *Placied Tempels, Bantoe filosofie*, Antwerpen, 1946, schrijft dat zijn baluba niet konden begrijpen waarom de missionarissen hun de magie wilden verbieden: “Het kan toch niet verkeerd zijn gebruik te maken van de middelen die god de mens had gegeven, om zijn levenskracht in stand te houden en te versterken”.

Let wel: voor Schebesta definieert religie zich als “overgave en onderwerping aan “het goddelijke,” terwijl magie is: zeggenschap en beschikking over “het goddelijke”. Nog eens: dat is één der wijzen waarop men kan definiëren!

Religie omvat magie.

Behalve in de “kritische religies” omvatten alle religies het begrip ‘levenskracht’ (onder verschillende namen en met behulp van verschillende methodes) en het begrip “ziel, geest” (zoals indertijd Tylor duidelijk zag).

Gevolg: waarom ‘religie’ niet definiëren als “en overgave en beschikking met betrekking tot het ‘goddelijke’? Dat is een inclusieve definitie en geen exclusieve.

Oermana (goddelijk mana), volksmana, individueel mana.

'Mana' is dus 'levenskracht'. -- Gaan wij bij de Maori (Nieuw-Zeeland) na wat de oertradities daarover zeggen.

1.-- *J. Prytz-Johansen, The Maori and his Religion, Copenhagen, 1954, 85.*

Iedere soort of wezen wordt gedefinieerd o.g.v. zijn natuur of dat wat zijn wezen als activiteit regelt. Dat heet 'tika'. Maar ook de rol of gedrag van een soort of wezen definieert, in tweede instantie. Die rol heet 'tikanga'. Wat brengt nu dit dubbel aspect voort?

Die natuur en die rol worden tot stand gebracht door tupu, levenskracht die van binnen komt, en mana, levenskracht die van buiten komt.

Die twee termen betekenen leven, werkdadigheid, ontwikkeling. Tupu slaat op de natuur van de dingen en de mensen zoals zij zich van binnen uit toont. Mana betekent wat inzake levenskracht van buiten uit komt. Mana is dus niet aan één singulier wezen gebonden maar berust op deelname ('participatie'). --Tot daar één getuigenis.

2.-- *R. Thurnwald, Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln, Tübingen, 1927, 35f.. - Steller haalt Beattie, Mana, in: Journal of Polynesian Society 30 (1921) aan.*

Dit zij ons een tweede getuigenis. En wel uit de mond van één maori, Tikao geheten. Mana is "een onverdelgdbaar begrip": men zou kunnen zeggen dat het God was wiens macht onbeperkt is; zoiets als Gods almacht (zoals de Europeanen zeggen).

Oorsprongsmythe.

Het heilige vuur - het gewone vuur bevat geen mana - dat niemand kan uitdoven of beheersen, is er van het wereldbegin tot het wereldeinde (*opm.*:-- vanuit de oorsprong of eeuwigheid). Het is het bliksemvuur (blikseminslag, zigzagbliksem, stormontketenende bliksem). Zulks is een vuur dat sinds wereldbegin actief is en niet uitschakelbaar. Dat is mana.

Zo is een aardbeving vuur b.v.. -- Mana is overigens overal op de aarde aantrefbaar.

De windgod(hed)en, de aardbevingsgod(hed)en, de Maui, de cultuurstichter en nog andere wezens bevinden zich in het middenpunt van de wereldkring: zij eigenen zich dat mana toe en besturen de elementen. Zij maken b.v. het weer.-- Door mana b.v. beheersen de leden van de hinefamilie de winden.

Maui, de cultuurstichter, is niet dood maar de godin van de onderwereld bemachtigde zijn mana: dat mana bestaat nog.

Genoemde godheden staan rug aan rug: zij hebben het lot van de wereld - ten goede of ten kwade - in handen. Dat kunnen zij dankzij mana waartegen niemand kan opkomen: het duurt van het wereldbegin tot het wereldeinde.

Terloops: Beattie zegt dat een ander maori hypnose en telepathie “het resultaat van mana” heette.

Individueel mana.

Iets anders is het persoonlijke mana: dat kan overweldigd en vernietigd worden. Maar niet het mana der godheden.

De oorsprong van het persoonlijk mana.

De voorouders brachten het mana in de wereld (der maori).- Het mana van het maori volk dat heilig vuur kreeg - zonder dat vuur b.v. had dat volk nooit de zeeën in kano's kunnen doorkruisen -, lag in de stambomen,-- in de kracht der voorouders.

Dat mana van het volk bestond uit heilig vuur. Maar ook het mana van verscheidene heilige plaatsen en woonplaatsen - met name: ook dat van de grote school voor magie (wharewananga) - bestond uit het vuur dat daar door de leider (woordvoerder) op ceremoniële wijze (*opm.*: ritueel) ‘aangestoken’ werd, want gewoon vuur bevat geen mana’.- Dat is de oorsprong van het individuele mana.

Dat persoonlijke mana is de reden waarom na de geboorte de placenta niet mag verbrand worden want dan zou het mana van het kind verloren gaan en zou dat zijn ziel (mauri) vernietigen’.- Een lijk verbranden echter vernietigt niet het persoonlijk mana aangezien de ziel het reeds verlaten heeft.

Opm.-- De ziel lijkt de zetel te zijn van mana dat er de levenskracht van uitmaakt.

Het westen vernietigt mana.

Als de missionarissen van de maori verlangden dat zij hun regels en mijdingen (‘tapu’), d.i. taboes, lieten varen en de oude zeden niet meer zouden eerbiedigen, verliet het mana de maori's: het is verzwonden. Zo niet zou het nog even sterk zijn als vroeger.

Opm.-- Ook andere ‘wilden’ klagen over het verlies aan levenskracht sedert de missionering de riten ter verwekking en instandhouding ervan afschafte. Zo b.v. op Haïti en elders. Wat erop wijst dat men de niet-westerse culturen liefst met voorzichtigheid benadert. Vandaar ook het succes van de revitaliseringsreligies.

De goddelijke heraut.

Wij lezen W.B. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis van de antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 125/148 (*De goddelijke heraut en het woord van God*).

Het mazdeïsme (nog steeds aangehangen door b.v. de parsi's) is een voorislamietische Perzische religie gecentreerd rond de oppergod Ahura Mazda. De Avesta of Zend-Avesta is het stel heilige schriften aan Zarathustra (Gr.: Zoroaster) toegeschreven (die er, -700/-600 de hervormer van was).- De Avesta kent het type van goddelijke boodschapper ('engel') en de macht van diens woord of licht.

Het genezende woord.

Ahura Mazda zendt op gegeven moment zijn bode naar de mensenwereld om de aanvallen van een boze geest - in dit geval: een ziektedemon - af te weren. De bode krijgt de opdracht Spento Mathro, d.i. het heilige woord, aan te moedigen het leven der wereld te redden. Wat dan ook geschiedt.

In feite is de bode met deze Spento Mathro identisch: beiden heten "de bode" (ashto), d.i. de heraut of gezondene van Ahura Mazda. De namen tonen het wezen aan.

Het schema is dus: de onzichtbare oorsprong stuurt een bode die door zijn woord - wijwoord - in deze zichtbare wereld iets veroorzaakt.

Goddelijke boden.

Kristensen vermeldt er enkele.

1.-- Nairyo Sanho.

De naam zelf betekent 'mannentaal', d.i. gezaghebbend woord. Hij is immers de geest of de god van het woord.-- Eén van zijn bijnamen luidt vyakhano, volksleider, in de zin van gever van goede raad ten dienste van het volk.

Opm.:-- Men denke aan "O.L. Vrouw van goede raad" bij ons.-- Nairyo Sanho was de 'genius' (*opm.*: inspirerende of liever vitaliserende geest) der vorsten, de opperste volksleiders, die - wij bevinden ons in het sacrale koninkdom - door de goddelijke boden geïnspireerd werden zo dat zij de wil van Ahura Mazda in deze wereld veroorzaken of althans mede veroorzaken.

2.-- Mithra.

Deze god heet "de sterke en welbespraakte". Hij laat immers de wateren stromen, de regen vallen, de planten groeien. "De welsprekende god scheidt dus leven in deze wereld" (o.c., 130).

Mithra, die als zeer strijdbare god de zaak van de hemelgod Ahura Mazda vertegenwoordigt in deze wereld (*opm.*:-- wereldvlucht is dus ver), heet dan ook "de belichaming van het heilige in deze wereld verschenen. Waarbij 'verschijning' eigenlijk betekent "vestiging als vorst".

3.-- Sraosa.

Een dubbelganger van Mithra. Ook hij heet “belichaming van het heilige woord”.

Opm.-- Nairyō Sanho, Mithra en Sraosa overwinnen de vijanden van Ahura Mazda in deze wereld door ‘welsprekendheid’.

De eindtijdbode.

Astvatareto. Zo heet de redder op het einde der tijden. Zijn naam betekent “de belichaamde (= vlees geworden) goddelijke rechtsorde”. Hij zal ‘verschijnen’ (zijn vorstelijke intrede doen) om in deze zichtbare wereld het rijk van Ahura Mazda te veroorzaken.

Hij werkt echter niet door zijn woord maar door zijn licht: “Hij zal uit de zee in het oosten verschijnen en dààr zal hij zijn ogen van wijsheid en voorspoed (*opm.:* kentrekken van Ahura Mazda) op de zichtbare wereld richten en zo die wereld onsterfelijk maken”.

M.a.w.: wat het woord veroorzaakt, dat veroorzaakt ook, in dit geval, het licht: “Beide brengen goddelijk leven naar onze wereld” (o.c., 132).

Sakrale retoriek.

‘Retoriek’ (antiek Grieks) betekent ‘welsprekendheidsleer’.-- De ‘welsprekendheid’ of taalvaardigheid die wij zo-even ter sprake brachten, is

a. welbespraaktheid, natuurlijk,

b. maar - vanuit de wijsheid en de levenskracht - mana - der godheden.

Zo’n taalvaardig woord (licht) bezat gezag doordat men voelde dat het een levenswet, d.i. een gedragscode die het leven pas tot echt leven maakt, onthulde (openbaarde) als boodschap gericht tot b.v. een door een ziektedemon geteisterde of tot een volk in vergadering.

Dàt woord of licht was even onweerstaanbaar en geldig als de levenswet zelf (o.c., 129). Want eens uitgesproken handhaafde het zich: het schiep (veroorzaakte) een nieuwe toestand. Het zette zich o.g.v. goddelijke geladenheid met levenskracht in werkelijkheid om. Het werkte uit wat het als denkinhoud zegde.

Zegt Kristensen: de taalvaardigheid van de goede (*opm.:* godgegeven en dus scheppende) raad was “een scheppende kracht, een levensenergie waarin het mysterie (*opm.:*-- de geheime levenskracht die het lot in neer en opgang beheerst) van schepping en leven actief was”. Zo’ n raad is én kunst én goddelijke kracht.

“Mola salsa” (offergraan) bij de antieke Romeinen.

Lezen wij W.B. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 328v.. -- Het zoveelste bewijs van de stelling dat religie wezenlijk manaïstisch is!

1.-- In het oude Rome zorgden de slaven/ slavinnen voor de welvaart van de familie. Zo verzamelden zij “de rijkdom der aarde” in voorraadkamers en graanschuren, bereidden op de vuurhaard het eten voor het gezin.-- Dit is het private aspect.

2.-- De Vestaalse maagden verzorgden - gedurende elf eeuwen - de eredienst-handelingen die het publieke aspect uitmaakten. Zo bereidden zij de mola salsa, een mengsel van grof gemalen koren (mola) en in water opgelost zout (salsa) dat als offergraan dienst deed.

1. Volgens strenge rituele voorschriften (*opm.:*-- voorschriftenreligie) plukten zij de nodige korenaren van de nieuwe oogst, droogden en maalden de korrels tot grof meel.

2. Eveneens volgens voorschriften bewerkten zij het zout.-- Het mengsel brachten zij naar penus Vestae, de voorraadkamer van Vesta, in haar tempel. Met dit mengsel werden de offerdieren bestrooid en daardoor ‘geheiligd’ (*opm.:*-- met levenskracht geladen).

Het staat vast dat de oude Romeinen in de mola salsa het heilig prototype (*opm.:*-- oermodel) van alle voedingsmiddelen zagen.

1. Iedere spijs was ‘heilig’ doordat er goddelijke energie in werkzaam was,-- “de energie van het zich vernieuwende leven” (een term van Kristensen waarmee hij de totaliteit van al wat leven is in de hele kosmos aanduidt).

2. De mola salsa echter was de bijzondere draagster van deze goddelijke kracht. De bereidingswijze - hierboven even geschetst - getuigt van de toeleg om in deze spijs de goddelijke energie tot onbelemmerde ontvouwing te laten komen.

Zo kon zij tot de heiliging van andere offerenden dienen.

Opm.:-- Men kan het niet duidelijker uitdrukken: de religie der oude Romeinen kende het begrip ‘energie’ en vatte de riten op als middelen om deze energie te dynamiseren, d.i. tot volle ontplooiing te doen komen.

Men vergete daarbij niet dat geen enkele maaltijd, geen enkel gebed, geen enkele offergave in de oertijd van Rome geschiedde zonder de aanroeping van de godin Vesta. Zoals E. Lazaire, *Etude sur les Vestales*, Montpellier, 1890, 28, zegt.

Marett's 'animatisme' (preanimisme).

R.R. Marett, in 1899 en in 1914 (*The Threshold of Religion*), grenst Tylor's begrip 'animisme' streng af. Hij doet dit nadat hij H. Codrington, *The Melanesians*, Oxford, 1891, gelezen heeft. Marett haalt hem aan.

Het begrip 'mana' (levenskracht) bij de Melanesiërs is "een vermogen - duidelijk onderscheiden van de grofstoffelijke kracht - dat op allerlei wijzen goed of kwaad sticht zo dat het bezit of de beheersing ervan van het grootste belang is".

Indien nl. iemand een succesrijk vechter is, dan is het niet de 'natuurlijke' sterkte van zijn arm, de scherpte van zijn oog of de beschikbare kracht die dat succes bewerken: beslist bezit hij 'mana', afkomstig van een geest of van een of andere overleden krijger zo dat hij van 'sterkte' voorzien is.

Dit 'mana' is opgeborgen in een stenen amulet rond zijn nek of in een tuiltje bladeren in zijn gordel, in een tand (...) of in de vorm van woorden waarmee hij een boven de natuur uitgaande hulpverlening oproept.

Indien iemands zwijnen zich goed vermenigvuldigen en zijn tuinen veel opbrengen, dan is dat niet doordat hij ijverig is en op zijn bezit let maar om reden van de stenen vol 'mana' voor zwijnen of voor yamswortels (...).

Natuurlijk groeit een yamswortel, eens geplant, maar hij zal niet groot (*opm.*:-- opvallend) uitvallen indien geen 'mana' tussenkomt.-

Opm.:-- Deze opvatting heet 'manaïsme'.

Marett's animatisme (preanimisme).

Daaruit besluit Marett m.b.t. Tylors animisme wat volgt.

1. Het primitieve begrip 'leven' geldt enkel voor die voorwerpen die een ongewoon of zonderling gedrag vertonen (of een gedrag dat zo overkomt). De primitief neigt ertoe zo'n voorwerp als 'heilig', als met een bijzonder vermogen geladen, te beschouwen.

2. Deze opvallende levendheid of vermogen leidt er de primitief niet toe aan zo'n dingen een ziel of geest toe te schrijven, want 'levendheid' en 'bezieldheid' zijn onderscheiden.

Iets kan levend ('living') of 'animated' (nl. gevitalseerd) zijn zonder een ziel of geest erin.-- Die opvatting heet Marett animatisme of preanimisme ('pre.animisme' omdat hij dacht dat het animatisme ouder kon zijn dan het animisme).

Opm.:-- In de grond komt dit neer op het vooropstellen van magische kracht, want magie manipuleert 'mana'. Andere volkeren hebben voor 'mana' andere termen.

Wakanda, manito en mana.

Eigenlijk behoort dit thema tot het magisme of dynamisme. Maar wij staan er nu bij stil om het verband met de geesten, resp. zielen ervan aan te duiden.

Lezen wij *P.Radin, Religion of the North American Indians*, in: *Journal of Amer. Folklore* 1914 (xxvii): 355ss..

De winnebago Sioux gebruiken de term 'wakanda' en de ojibwa algonquins de term 'manito'.

1.-- Iets heet wakanda/ manito voor zover het zeldzaam, opvallend, verrassend, ongewoon,-- machtvol is. Zonder uitdrukkelijke verwijzing naar een kracht die erin schuilt.

2.-- In beide stammen bedoelt de term welbepaalde geesten hoe verschillend ook van uitzicht.-- Wanneer in een stoomboot de stoom als wakanda/ manito geduid wordt, dan is dit omdat een geest zich tijdelijk in die stoom omgevormd heeft. Wanneer een pijl "een bijzondere kracht" bezit, dan is dit doordat een geest zich in de pijl heeft omgevormd of "de pijl tijdelijk bewoont".

Wanneer men tabak offert ter ere van een voorwerp dat een opvallend uitzicht heeft, dan is dit omdat het aan een geest toebehoort of omdat die geest erin woont.

Heilig (gewijd).

De term wakanda/ manito is vaak synoniem van de term 'heilig', 'gewijd'. Wanneer een winnebago van iets zegt dat het 'waka' (heilig, gewijd, sacraal) is, en men hem vraagt wat hij wil zeggen, dan luidt het dat het aan een geest toebehoort, dat een geest op een of andere manier er uitstaans mee heeft, dat het "een geest bezit" b.v..

Vergelijking met 'mana'.

Lezen wij *H. Codrington, The Melanesians*, Oxford, 1891, dan stellen wij gelijkenis vast: er is een profaan en een sacraal taalgebruik van dezelfde termen.

1.-- 'Mana' is al wat een levenskracht bezit die opvalt inzake intensiteit of doeltreffendheid.

2.-- 'Mana' heet uitsluitend die kracht die eigen is aan natuurgeesten of (aan een klein aantal) gestorven voorouders. Levende mensen hebben enkel die eigenschap doordat zij ze van geesten of voorouders krijgen.

Opm.!-- Magie plegen dus in die culturen is én dynamistisch (krachtbeheersend) en animistisch (niet zonder zielen of geesten).

Het oermonotheïsme.

W. Schmidt, *Origine et évolution de la religion*, Paris, 1931, 219/234 (*Le Grand Dieu des primitifs*), zet uiteen hoe de baanbreker Andrew Lang, een schot, in zijn *The Making of Religion* (1898-1; 1900-2; 1909 -3), de kritiek van het toenheersende animisme van Tylor voltrekt

Lang was overtuigd animist en tylorist. Totdat hij op zeker dag een missionaris ontmoet wiens getuigenis strijdig is met zijn theorie.

Lang - eerst weigerig - onderzocht de zaak: hij ontdekte gaandeweg meer en meer feiten die de missionaris gelijk gaven, nl. primitieven kennen een opperwezen.

Onthaal.

De etnologen in Frankrijk, Noord-Amerika, Duitsland zwegen het werk dood! Jarenlang! Waarop Lang: “Zoals andere bloedgetuigen van de wetenschap moet ik er mij aan verwachten als een hinderlijk ding, als een onopgevoede, als een man van juist één gedachte en dan nog een onjuiste behandeld te worden”.

Waarmee Lang bewijst dat hij de objectiviteit van westerse intellectuelen niet hoogschatte.

Onthaal: ‘Urmonotheïsmus’.

Toen Lang stierf in 1912, verscheen het eerste deel van W. Schmidt, *Der Ursprung der Gottesidee*, een werk dat met andere - streng historische - middelen Lang’s begrip “opperwezen der primitieven” Urmonotheïsmus, oermonotheïsme, heette.

Terloops: het laatste deel van Schmidt’s werk verscheen in 1955. Het totale werk bevat elfduizend bladzijden! Wat M. Eliade, *La nostalgie des origines*, Paris, 1971, doet zeggen: “Het is dus niet verwonderlijk dat weinig religiehistorici dit enorme traktaat gelezen hebben”. W. Schmidt was sterk onder de indruk van Lang’s stelling maar was ook sterk verveeld met de gebrekkige methode van deze schitterende Schot.

-- Aldus Eliade.-- Dit belet niet dat wij nu kort Lang’s kritiek van het tyloriaanse animisme samenvatten.

a.1.-- Tylor stelt dat het begrip ‘ziel’ de oorsprong is van het begrip ‘God’ (als Opperwezen).

Opm.:-- Met Soloviev zeggen wij: “Hoe kan men een ziel als Opperwezen duiden, indien men niet eerst en onafhankelijk daarvan ergens het begrip ‘God’ heeft opgedaan?”

a.2.-- Tylor stelt dat het begrip ‘ziel’ - via het begrip ‘natuurgeest’ en ‘voorouderziel’ (= naturisme en manisme) - in het polytheïsme uitmond,-- veelgodendom dat, mettertijd gecentreerd geraakt rond de éne God (monotheïsme).

Welnu, in een aantal culturen - Australiërs, Andamanen - is wel het Opperwezen gekend maar niet een of andere vooroudercultus en in een aantal culturen - Australiërs, Andamanen, Bosjesmen - kent men wel het Opperwezen maar mankeert het naturisme.

In de cultuurpact waarin zij leven is er b.v. nog geen opperhoofd dat als sociaal toonbeeld zou kunnen dienen om uit het veelgodendom het begrip "éne God" te doen evolueren.

b.-- Tylor stelt dat de moraal pas laat met religie verbonden geraakte. De vooroudercultus immers was enkel afwering van angst voor de overledenen en het naturisme was enkel op nuttigheid afgestemd.

Welnu, een aantal culturen - primitieve - kent niet enkel een moraal, waarin b.v. zelfopoffering hoge waarde vertegenwoordigt, maar zij duiden die moraal als de wil van het gewetensvolle Opperwezen dat o.g.v. alwetendheid en gerechtigheid het naleven ervan volgt en sanctioneert

De ontaarding van de ene god tot een vadsige god.

Eliade, o.c., 96s., merkt op dat Lang vaststelde dat het geloof in het Opperwezen niet frequent was, dat de eredienst ervan nogal pover uitvalt (de rol ervan in het dagdagelijkse, praktische leven is mager). Lang zocht de oorzaak van het feit dat God een deus otiosus, een op vakantie gegane God, geworden is in de loop van de cultuurgeschiedenis

Eliade verwijst naar het feit dat *Fr. Nietzsche* (1844/1900), in zijn *Also sprach Zarathustra* (1883), de dood van God in de westerse beschaving vaststelde,-- twee decennia voor Lang.

Nietzsche,-- Lang en Schmidt stellen dat proces van ontaarding vast. Elk op zijn wijze.

Lang denkt - deels ten onrechte (volgens Eliade) - dat de "komische, onzedige, fantastische mythen; - die schril afsteken tegen het waarlijk 'religieuze' (versta: eerbiedige) wezen van het Opperwezengeloof - daarvan zoniet de oorzaak dan toch het symptoom zijn. Het geloof is rationeel en verheven. De mythen zijn irrationeel en verloederend.-- Aldus Lang.

Opm.:-- De mythanalyse van Lang moet aangevuld worden door een correctief: er zijn ook rationele en verheven kanten aan de mythen. Maar dat is b.v. door de astrale naturalisten aangetoond (panbabilonisme) en vele andere strekkingen.

De veroorzakerreligie volgens Nathan Söderblom.

N. Söderblom (1866/1931), aartsbisschop van Upsala (Zweden) en ook hoogleraar in Upsala en Leipzig, schreef een meesterwerk: *Das Werden des Gottesglaubens (Untersuchungen über die Anfänge der Religion)* Leipzig, 1926-2.-- Staan wij stil bij zijn religiefilosofie

Om te beginnen: drie elementen verklaren religie, het animisme, het dynamisme en het veroorzakergeloof ('Urheberglaube').

Dit laatste element interesseert ons hier.

Beginnen wij met een schets, ontleend aan een ander werk, nl. *A. di Nola, La prière*, Paris, 1958, 24.-- Steller haalt een lied der pygmeeën uit equatoriaal Afrika aan t.e.v. het opperwezen dat zij vereren. Het gaat om een gebed ter zegening van de wapens (der jacht). "Khmvoem, O Khmvoem! Gij zijt de meester. o schepper, de meester van alles.-
- Meester van het woud. Meester van de dingen. En wij, de kleine mensjes, wij zijn uw onderdanen. O Khmwoem: geef bevel, meester van leven en dood, en wij zullen gehoorzamen".

Opn.-- De pygmeeën, 'vuistmensen' (door de antieke Grieken geheten), gelden als zeer onderontwikkeld in de moderne zin van het woord 'ontwikkeling'. Maar één ding is zeker: hun godsbegrip - hun begrip 'opperwezen' dat zij met de term 'khmvoem' aanduiden - is allesbehalve 'primitief'. -- Wat volgt, is meteen kort samengevat in dit pygmeeëngebed.

Urheber (veroorzaker, 'alvader').

De juiste term zou luiden: 'alveroorzaker', want alle andere actieve entiteiten in de religies bewerkstelligen d.m.v. eigen levenskracht - versterkt door wat zij aan andere werkelijkheden ontleen of zelfs door wat zij ervan stelen inzake levenskracht - resultaten.

Alleen de alveroorzakende god bewerkstelligt letterlijk alles. In Bijbelse taal: al het geschapene.-- Zelfs de aardse magiër/ magiërin is een veroorzakende persoon, want hij/ zij werkt iets uit d.m.v. mana, levenskracht.

Söderblom, in het volgende uittreksel, steunt zich op *Leo Frobenius* (1873/1938, etnoloog, stichter der Kulturkreisschool), in diens werk *Die Weltanschauung der Naturvölker*.

Het gaat om de religie der yoruba, een volk in West-Afrika. De yoruba vereren honderden godheden. Dertien eronder genieten algemene verering. Onder dezen Olorun.

1.-- Twee zgn. 'hemelgoden'

Volgens Frobenius onderscheiden de yoruba twee hemelgoden, nl. Olorun en Obatala.

Olorun is “de goddelijke hemel”, -- dat type van God dat te alomvattend, te ‘onverschillig’ (*opm.*:-- verheven) en te groot (*opm.*:-- grandioos) is om zich op directe wijze met de mensen b.v. bezig te houden.-- De naam ‘olorun’ betekent heer van de hemel.

Opm.:-- Söderblom verwijt een zekere Ellis dat hij niet ingezien heeft dat Olorun ook de bezitter van de zon is in de ogen van de yoruba, want ‘orun’ betekent zowel hemelruim als zon.

Olorun beschikt niet over wijmannen (‘priesters’). Van hem wordt geen beeld gemaakt. Tempels te zijner eer zijn er niet. “Slechts zeer zelden - wanneer alle (*opm.*:-- ondergeschikte) godheden hulpeloos bevonden worden - roept men Olorun aan. Men kan zeggen dat Olorun meer in spreekwoorden leeft dan in praktische overwegingen of in cultus”. Obatala echter is de hoofdgod der yoruba.

Opm.:-- Söderblom wil zeggen: “de hoofdgod van het veelgodendom”.-- Hij beschikt over eredienst, wijmannen. “Zodoende is hij “ein Gott” (een god) in de eigenlijke (*opm.*:-- polytheïstische) zin nevens vele (*opm.*: honderden) andere” (aldus woordelijk Söderblom).

2.-- Twee radicaal onderscheidbare 'hemelgoden'.

Deze uiterst beknopte karakteristiek is overduidelijk: zij zijn niet van dezelfde wezensaard! Olorun situeert zich “te ver” (*opm.*:-- is te verheven) om door regelmatige verering ononderbroken “bevredigd en verpleegd” te worden. Obatala heeft dergelijke “bevredigingen en verplegingen” telkens weer nodig als polytheïstisch god.

Besluit.

Olorun staat ver boven Obatala en de andere dertien of honderden goden/ godinnen.

Opm.:-- Söderblom merkt op het einde op dat de kentrekken die van hem een ‘hemelgod’ of ‘zonnegod’ maken, tweederangs zijn en hem verwarren met eindige, polytheïstische godheden die zich telkens weer situeren in één welomschreven gedeelte van het heelal. Waar Olorun het gehele heelal beheerst, als alveroorzaker.

Opm.:-- Een andere uitleg is: de Olorun der yoruba is een machtvol polytheïstisch god die zich (bedrieglijk als hij is) tooit met de kentrekken van de alveroorzaker en met de kentrekken van een hemel- en zonnegod.

Wat niet zo zeldzaam is in alle religies.

Dat dit zo is, blijkt uit wat Söderblom, onmiddellijk daarop, zegt: “Wat *K.E. Preusz*, *Der Ursprung der Menschenopfer in Mexico*, in: *Globus* 86 (1904,ii), bij de (*opm.*:-- antieke) Mexicanen opgemerkt heeft, nl. dat in de regel de ‘zonnegoden’ uit andere figuren ontstonden, wordt ook elders vastgesteld. Enkel dit: Preusz stelt demonen voorop. Ik zou, in enkele gevallen, in de plaats daarvan de alveroorzaker vooropstellen”.

Opm.:-- M.a.w.:

a. in de meeste gevallen neemt Söderblom met Preusz aan dat het demonische wezens zijn;

b. in enkele gevallen zijn het ‘Urheber’, Opperwezens. Letten wij goed op:

a. men stelt vast dat oorspronkelijk ‘andere’ hogere wezens, meestal demonische wezens, er eerst zijn;

b. men stelt vast dat later deze wezens de trekken van alveroorzakers beginnen te vertonen.

Deze ‘evolutie’ steunt op de getuigenissen van documenten die de meningen van de bevolkingen weergeven. Deze meningen steunen op de indrukken, met name: in menig geval de inzichten van ‘occult begaafden’ en ‘mythologen’. Het zijn dus die mensen die evolueren met de waarnemingen en indrukken die van de bewuste ‘wezens’ uitgaan. Wat is nu voor de hand liggender dan aan te nemen dat, op sluwe wijze, deze wezens zich voordoen als opperwezens?

Wat is dus onze mening terzake?

a. Dat het demonische wezens zijn (zeker in de meeste gevallen).

b. Dat dit niet het pure begrip en het bestaan van een Opperwezen, door Söderblom ‘Urheber’ genoemd, uitsluit. Wel integendeel: de karikatuur verraadt het origineel. De gretigheid en de hoge frequentie waarmee ‘gewone’ (polytheïstische) godheden zich tooien met de kentrekken van het Opperwezen, bewijst de noodzaak ervan juist voor die lagere ‘godheden’ (‘afgoden’ zegt de Bijbel) die het Opperwezen beconcurreren.

Er is nog een ander bewijs voor onze stelling.

O.c., 122 zegt Söderblom dat “de Allväter (Alvaders) zich in verre verte situeren. Zij zijn naar “een ander land weggegaan”. Zij heten dan ook “dei otiosi” vadsige goden. Het verhevenheid dezer wezens contrasteert met de geringe betekenis (rol) die zij nevens de nabijere, actievere en gevaarlijkere wezens spelen - zielen van overledenen, geesten, natuurgodheden”.

Het feit dat de bevolkingen ondervinden dat zij niet tussenkomen in hun leven, wijst op alles behalve op een waar Opperwezen.

Hemel- of zonnegod ofwel alveroorzaker? Of wat eigenlijk?

Wij hernemen *N. Söderblom, Das Werden des Gottesglaubens*, Leipzig, 1926-2, 138 /141 (*Ein kultloser Urheber*). Meteen zien wij hoe Söderblom getuigenissen duidt.

Onderwerp: de dsjagga negro-afrikanen, in Oost-Afrika (Kilimanjarogebied). Daar treft men:

- a. een uitgewerkte zonnemythologie en zonneverering aan en
- b. is er reden om “achter de zonnegod een erediensvrije alveroorzaker te zien”. Aldus steller. Het “hoogste wezen” heet (i)ruwa. De term betekent ‘zon’ en ‘hemel’ maar er wordt ook beweerd dat (I)Ruwa “alles gemaakt” heeft.

Eerste getuigenis.

J. Raum, missionaris, in *Archiv für Religionswissenschaft* (1911).

Een dsjagga zegt wat volgt.-- Ruwa, de zon, heeft als vrouw de maan, aan wie hij, de zonnegod, ‘s avonds wanneer hij verzwindt, zijn schild geeft. Zoals de dsjagga vrouw de krijger het schild afneemt wanneer hij uit de strijd terugkeert.

Volgens Raum is “Ruwa uit het toekennen van een ziel aan de zon of aan het hemelruim ontstaan”.

Opm.:-- Dit is een typisch animistische duiding.

Söderblom’s duiding.

Raum vermeldt kentrekken die met het loutere begrip ‘zonnegod’ strijdig zijn. Want - aldus Raum zelf:

“Een eigenlijke erediensdienst wordt hem niet gewijd. Ruwa dreigt zich vaak tot een puur denkbeeld of vermoeden te vervluchtigen zonder praktische betekenis.

Want de ‘eigenlijke’ (*opm.:*-- dagdagelijkse, op praktische problemen gerichte) religie is manisme (vooroudercultus). Waarbij ook wel andere geesten offers krijgen.

Ruwa echter krijgt geen offers tenzij zelden. Want Ruwa is groot, onguur (‘ungeheuer’) en hij komt vaak - te midden van de armzalige altijd eisen stellende geesten - over als de rijke, milde uitdeler.

Opm.:-- De reden is: het Opperwezen beschikt over een oneindige voorraad levenskracht (mana). De andere - geschapen - geesten niet. Zij zijn behoeftig: dat noopt ze tot het eisen van offers (“do ut des”. Ik geef opdat gij geeft,-- aldus degene die het offer, d.i. levenskracht, schenkt om iets te verkrijgen).

Wat het gebed betreft.

Tot Ruwa bidt men ‘s morgens en ‘s avonds om bescherming en voor de veestapel. Maar vaker richt men zich tot de geesten.

Söderblom: Ruwa is ‘Urheber’, geen gewone godheid.

Tweede getuigenis.

Br. Gutmann, missionaris, in zijn *Dichten und Denken der Dschagganeger*, Leipzig, 1909.

De term iruwa betekent zon en god. Gutmann: “Deze benaming lokt de mening uit dat minstens aanvankelijk iruwa een pure zonnegod was”.

Want nog heden wordt de opgaande zon vier keren begroet door in haar richting te spuwen, terwijl men bidt: “O Iruwa, bescherm mij en de mijnen!” Want - aldus Gutmann steeds - ook de maan wordt nog heden vereerd.

Weliswaar wordt het vertalen van “iruwe-u” d.i. “bij God” door “op de zon” door de bevolking met klem afgewezen: “God woont niet op de zon maar de hele hemel is Iruwa”. Gutmann: “Aanbidding van de hemel is dus het eigenlijke uitgangspunt van het Godsgeloof der dsjagga”.

Opm.:-- Wat een natuurmythologische duiding is.

Söderblom.

1. Beide missionarissen zeggen hetzelfde.
2. Hun mening klopt met een gangbare en door kenners voorgestane theorie, nl. de alveroorzakers zijn ‘hemelgoden’.

Toch duidt Söderblom anders.

De bevolking identificeert niet zonder meer godheid en zon zoals de naam Iruwa insinueert. God situeert zich niet zomaar in de zon, op de zon.-

1. De bevolking gebruikt de term iruwa ook zonder aan god te denken.
2. Gutmann. -- “Zij noemen de ganse hemel zelf ‘iruwa’ en zeggen dat hij God is die ineens de ganse mensenwereld omvat.

Het vaste hemelgewelf - dat naar hun mening van steen is - noemen zij ‘ngina’. De hoger gesitueerde wereld echter - in tegenstelling tot de wereld der aarde - heet ‘iruwa’ of, meest, in de logicalis (*opm.*:-- plaatsaanduidende uitdrukking) “iruwe-u”, d.i. “bij God”.

Dat de zo geduide ‘hemel’ als oorsprong van het Godsbegrip zou fungeren, is reeds op zich onwaarschijnlijk: zoiets is veel te onbepaald.

Opm.:-- Soloviev zou zeggen: “Ik kan niet bij vergissing een koord als een slang duiden, indien ik niet eerst en onafhankelijk ervan de slang ken”.

Reeds het schommelen tussen ‘hemel’ en ‘zon’ stemt tot twijfel. Bovendien beweert de bevolking dat “Iruwa’s plaats veeleer tussen de aarde en de hemel is”. Vooral: Iruwa treedt door en door als een persoon op.

Opm.:-- Men ziet dat Söderblom uit het getuigenis zelf (en uit de beweringen der dsjagga) zijn argumenten haalt.

Soderblom duidt.

De oplossing van het raadsel van de naam ligt ‘wellicht’ in een gebed dat bij het “grote offer” hoort om het overbrengen van besmettelijke ziekten te voorkomen. Dat offer wordt eigenaardigerwijze tot Iruwa gericht: “Gij, mens van de hemel, stamhoofd, aanvaard dit rund. Wij vragen u dat jij ziekte die op de aarde komt, ver van ons zoudt willen doen voorbijgaan (...).”

Gutmann bestempelt dit gebed als door en door gewichtig: “God wordt “nduf wo firuwa”: mens van de hemel, geheten. Men denkt daarbij aan Iruwa als een persoon die de hemel beheerst. Vandaar voltrok zich de verdere stap, nl. dat wezen zelf ‘Iruwa’ te heten”.

Söderblom.

Hiermee staan wij ver af van de zon of de hemel als oorsprong van het godsbegrip.- Men moet van een hoog gesitueerd wezen het “hemelse stamhoofd”, -”de mens van de hogere wereld” - uitgaan die fenomenen in de hemel en op aarde moet verklaren: Iruwa is alveroorzaker en zijn verband met hemel en zon is een tweederangs kentrek.

Meer nog: Iruwa heeft ook de mens geschapen. Daarvoor wordt de term ‘igumb’, maken, knedend vormen,-- een woord dat ook gebruikt wordt voor de pottenbakker.

Het contrast.

1. Iruwa, de god en schepper, is goed en medelijdend: juist daarom wellicht spelen religieuze plechtigheden een geringe of zelfs geen rol in zijn verering.

2. De geesten der overledenen echter eisen onophoudelijk offers om ‘verzoend’ te worden en tot goedgunstigheid gestemd te worden. Dit manisme is in sommige gedeelten van het land de enige vorm van eredienst gericht tot een hoger wezen. In andere gedeelten is er wel een offer t.e.v. Iruwa (zoals wij zagen). Wanneer de offers t.e.v. de geesten zonder resultaat blijven, luidt het: “Nu willen wij God een offer brengen”. Iruwa is dus een soort “laatste toevlucht”.

Opm.:-- Men ziet het: God, als bron van levenskracht (manistische duiding van God), heeft geen offers (levenskrachtdragende gaven) nodig. De geesten en de voorouderzielen zijn als uitgemergelden: zij hebben voortdurend levenskrachtdragende gaven nodig.

Besluit.

Zo vestigt Söderblom zijn theorie omtrent de alveroorzaker, Urheber, die “in den hoge” woont en dus met hemel en zon in ver band gebracht wordt, maar van de andere ‘entiteiten’ klaar onderscheden wordt.

Het dodenrijk (onderwereld, sjeol) in de Bijbel.

Vertrekken wij van *Filipp. 2:10*, waar Paulus zegt dat Jezus een rol speelt “in de onderwereld, op aarde en in het hoogste der hemelen” m.a.w.: in de gehele kosmos. -- In dat kader situeert zich de leer omtrent de ‘sheol’ (‘sjeol’; Grieks: hades) in de Bijbel.

Het tragisch lot van Kore (Korach), Datan en Abiram en de tweehonderdvijftig.

Num. 16:1/35 verschaft ons de basistekst.-- De zelfoverschatting van Kore, Datan en Abiram en de tweehonderdvijftig ‘prinsen’ leidt tot opstandigheid tegen Mozes en Aaron.

Mozes, nochtans een zeer eenvoudig man, voelt zich verplicht zijn positie te verdedigen.

“Hieraan zult gij weten dat Jahweh mij gezonden heeft om “al die werken” (*opm.*:-- grotendeels aretalogische feiten) te verrichten en dat ik ze niet uit mijzelf bewerkstellig.

Indien deze mensen de natuurlijke dood sterven, getroffen door het lot dat alle mensen treft, dan heeft Jahweh mij niet gezonden.

Indien echter Jahweh iets ongehoords (*opm.*:-- aretalogisch) doet, nl. indien de aarde haar mond opent en hen verslindt,-- hen en al wat hun toebehoort, en zij levend in de dodenwereld afdalen, dan weet gij dat zij Jahweh verworpen hebben”.

Nauwelijks had hij al deze woorden uitgesproken of de grond opende zich onder hun voeten, de aarde opende haar mond en verslond ze (...). Levend daalden zij in de onderwereld af,-- zij en al wat hun toebehoorde. De aarde dekte ze toe en zij verzwonden uit de gemeenschap(...). Een vuur laaide vanwege Jahweh op dat de tweehonderdvijftig verteerde”.

Opm.:-- Het doet er niets toe dat men deze tekst als puur ‘mythisch’ afdoet ofwel als een ‘wonder’ gelovig duidt: de gedachte is overduidelijk! Er wordt vooropgesteld dat mensen die sterven, afdalen in een onderwereld. Dit geloof is aanwezig - uitdrukkelijk (zeer vaak) of niet - in de gehele Bijbel.

En wel als een lotsbestemming waarvan de ernst uiterst groot is. Geen enkel exegeet, indien voldoende eerlijk met de teksten omgaand, kan en zal dit loochenen.

Meteen blijkt dat wat “de volkeren” (de heidenen) ter zake zeggen - over onderwereldlijke wezens (voorouders, godheden, schimmen) - , ook door de Bijbel, ofschoon op typisch Bijbelse wijze, aanvaard en doorleefd wordt. Wat opvalt, is dat in de Bijbel zo goed als geen eigenlijke ‘godheden’ in de ‘hel’ (onderwereld) gesitueerd worden. Wel ‘godszone’ en mensen die ergens van God vervreemd zijn.

De bewoners van de 'sjeol'

Al wie, in het land der levenden, d.i. op deze aarde, de tien geboden (*Ex. 20:1/17; 34:10/38*), substantieel genomen, d.i. met uitbanning van alle gesofistikeerde 'duidingen', niet even substantieel, d.i. als basis vooropstelling van praktisch leven, waarmaakt, komt in de sjeol terecht.

Dit o.g.v. het eeuwig verbond (*Is. 24:1/6*) of o.g.v. de in het hart der heidenen (en zeker der joden) geschreven 'wet' (*Rom. 2:15*) - beide zijn één en hetzelfde - !

M.a.w.: wie God en zijn decaloog verwaarloost, wordt door God verwaarloosd en naar de 'hel' verwezen. O.g.v. de 'wet' of 'wetten', d.i. de gedragsregels die voor de hele schepping gelden, schift God de met bewustzijn en geweten begaafde wezens,-- zoals *Ekk.l.kus (Sirach) 15:11 / 20* schitterend zegt:

“Voor de mensen bevinden zich het leven en de dood. Volgens vrije keuze wordt het een of het andere hun gegeven (*opm.:-- door God*). Of zoals *Gal. 6:7/9* even schitterend zegt “Wat men zaait, dat oogst men”. “Wie in het ‘vlees’ (gewetenloos) zaait, zal o.g.v. dat vlees het verderf (*opm.:-- één der benamingen voor onderwereld of dodenrijk*) oogsten. Wie zaait in de ‘geest’ (*opm.:-- Gods levenskracht en zijn geboden*), zal o.g.v. die geest eeuwig leven oogsten”.

M.a.w.: niet God verdoemt. De vrije mens verdoemt zichzelf. Dat is de zeer uitdrukkelijke leer van de Bijbel.

Dat “het onderhouden der geboden” (Zo zegt Jezus het) beslist, blijkt uit volgende Bijbelteksten.

Spreuk. 8:3/18, waar gezegd wordt dat degene die Gods ‘wijsheid’ (de decaloog) mist, de ‘onwijze’, niet voldoende beseft dat te midden van zijn onwijs leven en milieu zich ‘schimmen’ bevinden en dat wie op onwijsheid ingaat, in “de dalen van de sjeol vertoeft”. Vgl. *Spr. 2:16/19; 5:2/6*.

Wat afzonderlijke geboden betreft, zie b.v. *Ps. 49 48): 6/21* (de mammon, d.i. gewetenloos verworven rijkdom geeft uit op de sjeol).

Zo *Spr. 7:1/27* (het zich met de parakuptousa (de schuinlonkende prostituee) inlaten leidt naar de sjeol).

Zo ook *Jud.6/7* (cfr. *Gen. 6:1/4* (godszonen); *Gen. 19:1/11* (homoseksualiteit).

Zo *Is. 14:3/21* (oosters dwingeland) en *Ezek. 32:1/32* (farao en andere dwingelanden).

Opm.:-- Wat in de zo-even aangehaalde teksten duidelijk met de sjeol in verband gebracht wordt, dat is in zeer vele ethische teksten op verzwegen wijze aanwezig. De sjeol is de sanctie die volgt op een leven waarin God dood is en zijn geboden dode letter.